

T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI
Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü

**2023 YILI
MAHALLİ İDARELER
GENEL FAALİYET RAPORU**

ANKARA, HAZİRAN 2024

BAKAN SUNUŞU

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılını geride bıraktık. Hem Selçuklu Devletinde hem de Osmanlı İmparatorluğu'nda, vakıflar ve esnaf teşkilatı gibi sivil oluşumların birçok belediye hizmetini yerine getirdiği biliyoruz. Modern anlamda ilk belediye idaresi “İstanbul Şehremaneti” adıyla 1854 yılında çıkarılan Nizamname ile kurulmuştur. 1864 yılında Tuna Vilayeti Nizamnamesi, 1867 yılında Vilayet-i Umumiye Nizamnamesi ve 1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile de İl Özel İdarelerinin hukuksal yapıları oluşturulmuştur.

Cumhuriyet dönemine geldiğimizde belediyeler için en önemli yasal düzenleme 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu'dur. 2005 yılına kadar yürürlükte olan bu Kanun insanımızın hayatında en etkili kanunlardan birisi olma başarısını göstermiştir. Ancak vatandaşlarımızın daha iyi yerel hizmet alabilmeleri ve zamanın ihtiyaçlarına uygun olarak yerel yönetim alanında yeniliklerin yapılması ihtiyacı hasıl olmuştur.

Bu amaçla, kökleri binlerce yıl öncesine dayanan devlet geleneğimiz ve yüz yılı aşkın yerel yönetim tecrübemizden de istifade ederek 2002 yılından sonra reform niteliğinde kanunlar çıkarılmıştır. Bu kapsamda, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanun, 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun bunların en önemlilerindedir.

Başlatılan reform hareketiyle Cumhuriyetimizin 100. yılında yerel yönetimlerimiz çok daha güçlü hale gelmiş ve vatandaşlarımızın her türlü mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarına cevap verebilecek yasal altyapı teşkil edilmiş, yeterli kurumsal yapılar oluşturulmuştur.

Yapılan reformlarla vatandaşlarımızın sosyal ve kültürel hizmetler, kentsel altyapı, ulaşım, konut, çevre temizliği, cenaze hizmetleri, park ve bahçeler, trafik, gençlik ve spor, kültür ve sanat, itfaiye ve zabıta, su ve kanalizasyon hizmetleri gibi mahalli müşterek hizmetlerden en iyi şekilde faydalanabilmeleri sağlanmıştır.

Hizmet kapasiteleri güçlenen yerel yönetimlerimiz, geçtiğimiz yıl 6 Şubat'ta hepimizi derinden yaralayan asrın felaketinde, devletimizin bütün imkânlarıyla birlikte vatandaşlarımızın yanında olmuş, ilk günden itibaren arama kurtarma çalışmaları, altyapı, çevre temizliği, barınma ve gıda temini gibi birçok konuda imkânlarını seferber etmiştir.

Yerel yönetimlerimizin hizmet kapasitelerinin artmasında önemli bir pay da yine kamu reformları çerçevesinde hayata geçirilen stratejik yönetim anlayışıdır.

Bu anlayışla hem merkezi idarelerimiz hem de yerel yönetimlerimiz kurumsal sorumlulukları çerçevesinde amaç ve hedeflerine ulaşabilmek için hizmet önceliklerini belirleyerek planlamalarını yapmakta ve uygulama sonuçlarını da faaliyet raporları vasıtasıyla kamuoyuna duyurmaktadır.

Bu doğrultuda, titizlikle hazırlanan **2023 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu**, şeffaflık ve hesap verebilirliğin temini ve milletimizin bilgilendirilmesini amaçlamakta olup yerel yönetimlerin; mali bilgileri, fiziki kaynakları, personel durumu, denetime ilişkin bilgiler ile Bakanlığımızın yerel yönetimlerle birlikte yaptığı işler gibi birçok konuda detaylı bilgileri içermektedir.

2023 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunun hem kamuoyunun bilgilendirilmesi hem de yerel yönetim alanında çalışma yapan bütün paydaşlar için önemli katkılar sağlayacağına inanıyor, raporun hazırlanmasında emeği geçen Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğümüze ve tüm mesai arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Murat KURUM

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı

İÇİNDEKİLER

1. GENEL BİLGİLER	14
2. MAHALLİ İDARELER	16
A. Mahalli İdarelerin Tarihçesi	16
1. Belediyelerin Tarihsel Gelişimi	16
2. İl Özel İdarelerinin Tarihsel Gelişimi	19
B. Mahalli İdarelerin Hukuki Durumları.....	20
C. Mahalli İdarelerle İlgili İş ve İşlemler	20
1. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemler.....	21
2. İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemler	28
3. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Müştereken Yürüttüğü İş ve İşlemler	33
D. Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğünün Teşkilat Yapısı	33
E. Mahalli İdarelere İlişkin Genel Bilgiler.....	35
1. Türlerine Göre Mahalli İdare Sayıları	35
2. Türlerine Göre Belediye Sayıları	35
3. Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı	36
4. Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı	37
5. Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları.....	37
6. Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler	38
3. MAHALLİ İDARELERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI	40
A. İl Özel İdareleri.....	40
B. Belediyeler.....	42
1. Büyükşehir Belediyeleri	45
2. Bağlı İdareler	49
C. Mahalli İdare Birlikleri.....	50
4. AVRUPA KONSEYİ YEREL VE BÖLGESEL YÖNETİMLER KONGRESİ, YEREL YÖNETİMLERLE İLGİLİ ULUSLARARASI METİNLER VE KARDEŞ KENT İLİŞKİLERİ	52
A. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi	52
B. Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi (ARLEM).....	53
C. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı.....	54
D. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi	55

E. Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi.....	56
F. Avrupa Kentsel Şartı I-II.....	57
G. Yerel Gündem 21	58
H. Habitat	60
İ. Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi	60
J. Kardeş Kent.....	61
5. MAHALLİ İDARELERLE İLGİLİ 2023 YILINDA YAPILAN MEVZUAT ÇALIŞMALARI.....	63
6. MAHALLİ İDARELERİN İNSAN KAYNAKLARI	67
A. Mahalli İdarelerin Personel Sayıları	67
B. Mahalli İdare Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları.....	68
C. Toplam Kamu Personeli Sayısı ve Mahalli İdarelerin Personel Durumu	69
7. MAHALLİ İDARELERİN FİZİKİ KAYNAKLARI.....	71
A. Mahalli İdarelerin Maddi Duran Varlıkları	71
B. Mahalli İdarelerin Demirbaş Taşıt Sayıları	72
C. Mahalli İdarelerin Kiralık Taşıt Sayıları	73
8. MAHALLİ İDARELERİN BİLANÇOSU, FAALİYET SONUÇLARI VE BORÇ DAĞILIMLARI	74
A. Mahalli İdarelerin Bilançosu	74
B. Mahalli İdarelerin Faaliyet Sonuçları	80
C. Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları	84
9. MAHALLİ İDARE BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ VE BÜTÇE TAHMİNLERİ 85	
A. MAHALLİ İDARELERİN BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ.....	85
1. Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler.....	85
2. Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler	85
3. Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler	86
4. İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler	86
5. Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler	87
B. MAHALLİ İDARELERİN BÜTÇE TAHMİNLERİ.....	88
C. MAHALLİ İDARELERİN HARCAMALARI.....	89
1. Mahalli İdarelerin Harcamalarına İlişkin Genel Göstergeler.....	92
2. Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları.....	93
3. Mahalli İdare Türlerine Göre Yatırım Harcamaları.....	110
4. Mahalli İdarelerin Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	112

5. Mahalli İdarelerin Yardımları.....	112
D. MAHALLİ İDARELERİN GELİRLERİ	115
1. Mahalli İdarelerin Gelirlerine İlişkin Genel Göstergeler.....	117
2. Mahalli İdare Türlerine Göre Öz Gelirleri.....	118
3. Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri.....	120
10. MAHALLİ İDARELERİN DENETİMİ.....	136
A. İç Denetim	137
B. Dış Denetim.....	139
C. İçişleri Bakanlığınca Yapılan Denetim.....	140
1. Mülkiye Müfettişlerince Gerçekleştirilen Denetim	142
2. Mahalli İdareler Kontrolörlerince Gerçekleştirilen Denetim.....	144
11. PROJELER	146
A. Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES).....	146
1. 2023 Yılı Proje Uygulama Sonuçları	147
2. 2005- 2023 Yılları Proje Ödenekleri	151
3. Yıllar İtibarıyla İller Bazında Dağıtılan Proje Ödenekleri.....	152
4. Proje Uygulama Sonuçları (2005-2023 Yılları).....	154
B. e-Belediye Bilgi Sistemi	156
12. BAKANLIĞIMIZCA MAHALLİ İDARELERLE BİRLİKTE YÜRÜTÜLEN İŞLER.....	158
A. Sıfır Atık Projesi.....	158
B. Atık Yönetimi	163
C. Atıksu	163
D. Bisiklet Yolları	165
E. Yeşil Yürüyüş Yolları.....	165
F. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı IPA ile Yapılan Projeler	166
G. Millet Bahçeleri	167
H. Korunan Alanlarda Yerel Yönetimlerle Gerçekleştirilen Yatırımlar	169
İ. Coğrafi Bilgi Sistemlerine İlişkin Faaliyetler.....	170
1. Ulusal Coğrafi Bilgi Stratejisi ve Eylem Planı İzleme-Raporlama Faaliyetleri	171
2. Ulusal Coğrafi Veri Standartları	171
3. TUCBS Entegrasyon Faaliyetleri	172
4. Ulusal Coğrafi Veri Paylaşım Altyapısı	172
J. Akıllı Şehirlere İlişkin Faaliyetler	173

1. 2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı	173
2. Akıllı Şehirler Kapasite Geliştirme ve Rehberlik	173
3. Akıllı Şehirler Olgunluk Değerlendirme ve Akıllı Şehir Endeksi	174
4. Akıllı Şehir Standartları	174
5. Ulusal Akıllı Şehir Açık Veri Platformu	174
6. Büyük Veri Platformlarının Kurulumu, Yönetimi ve Büyük Veri Analitiği	175
7. Akıllı Şehir Kentsel Yaşam Kalitesi	175
8. Akıllı Şehir Ekosistem Platformu	175
9. Akıllı Şehir Dönüşüm Finansmanı	176
10. Akıllı Şehirler Veri Sözlüğü	176
11. e-Belediye Coğrafi Uygulamaları Kapsamında e-Plan Otomasyon Sistemi Projesi	176
12. Kent İçi Hareketlilik Uygulamaları	176
13. Kent Bilgi Sistemi Faaliyetleri:	178
K. Milli Emlak Genel Müdürlüğüne Yürütülen Çalışmalar	178
1. Yerel Yönetimlerimizin İhtiyaç duydukları taşınmazların Tahsis İşlemleri	178
2. Belediyelerin Vergi Borcunun Ödenmesinde Taşınmazların Vergi Borcuna Mahsuben Satın Alınması.....	180
3. Hazineye Ait Taşınmazların Satışından Belediyelere Pay Aktarılması.....	180
L. Toplu Konut ve Kentsel Dönüşüm Çalışmaları.....	181
1. Sosyal Konut Üretimi	181
2. Kentsel Dönüşüm Çalışmaları	183
3. Tarihi Kent Merkezleri	185
4. Afet Konutları	185
5. Sanayi Siteleri İnşaatı	187
6. 250.000 Konut Kampanyası	188
7. İlk Evim Kampanyası	188
8. İlk İş Yerim Kampanyası	188
M. İklim Değişikliği Başkanlığınca Yürütülen Çalışmalar	189
13. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	190

TABLULAR

Tablo 1: Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Belediye Sayıları.....	18
Tablo 2: Türlerine Göre Mahalli İdarelerin Sayısı	35
Tablo 3: Belediyelerin Türlerine Göre Dağılımı	35
Tablo 4: Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı	36
Tablo 5: Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı	37
Tablo 6: Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları	37
Tablo 7: Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2019).....	38
Tablo 8: Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2024).....	39
Tablo 9: 2023 Yılında Yerel Yönetimlerle ilgili Yapılan Mevzuat Düzenlemeleri	63
Tablo 10: Türleri İtibarıyla Mahalli İdarelerin Personel Sayıları.....	67
Tablo 11: Mahalli İdare Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları	68
Tablo 12: Mahalli İdareler Personelinin Toplam Kamu Personeli İçindeki Oranı.....	69
Tablo 13: Mahalli İdarelerin Maddi Duran Varlıkları (Bin TL)	71
Tablo 14: Mahalli İdarelerin Demirbaş Taşıtlar Sayıları.....	72
Tablo 15: Mahalli İdarelerin Kiralık Taşıtlar Sayıları.....	73
Tablo 16: Mahalli İdarelerin 2023 Yılı Bilançosu	74
Tablo 17: Mahalli İdarelerin Faaliyet Sonuçları	80
Tablo 18: Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları	84
Tablo 19: Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmeleri	85
Tablo 20: Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmeleri.....	85
Tablo 21: Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri.....	86
Tablo 22: İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri	86
Tablo 23: Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmeleri.....	87
Tablo 24: Mahalli İdarelerin Bütçe Tahminleri.....	88
Tablo 25: Mahalli İdare Türlerine Göre Harcamaları	92
Tablo 26: Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları	93
Tablo 27: Mahalli İdare Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamaları.....	94
Tablo 28: Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamalar	95
Tablo 29: Mahalli İdare Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar	96
Tablo 30: Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar... ..	97
Tablo 31: Mahalli İdare Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar	98
Tablo 32: Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar	99
Tablo 33: Mahalli İdare Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar	100
Tablo 34: Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar	101
Tablo 35: Mahalli İdare Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar	102
Tablo 36: Belediye Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar.....	103

Tablo 37: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar.....	104
Tablo 38: Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar	105
Tablo 39: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar.....	106
Tablo 40: Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar	107
Tablo 41: Mahalli İdare Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar.....	108
Tablo 42: Belediye Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar	109
Tablo 43: Mahalli İdare Türlerine Göre Yatırım Harcamaları	110
Tablo 44: Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları ve Toplam Harcamalar.....	111
Tablo 45: Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları.....	112
Tablo 46: Mahalli İdarelerin Yardımları	112
Tablo 47: Mahalli İdare Türlerine Göre Gelirleri.....	117
Tablo 48: Mahalli İdare Türlerine Göre Öz Gelirleri.....	118
Tablo 49: Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri	119
Tablo 50: Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri	120
Tablo 51: Mahalli İdare Türlerine Göre Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirler.....	121
Tablo 52: Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri.....	122
Tablo 53: Mahalli İdare Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler.....	123
Tablo 54: Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler	124
Tablo 55: Mahalli İdare Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler	125
Tablo 56: Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler	126
Tablo 57: Mahalli İdare Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler	127
Tablo 58: Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler.....	128
Tablo 59: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler	129
Tablo 60: Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler	130
Tablo 61: Mahalli İdare Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler	131
Tablo 62: Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler.....	132
Tablo 63: Mahalli İdare Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden (GBVG) Alınan Paylar ve Toplam Gelirler	134
Tablo 64: Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler	135
Tablo 65: Mahalli İdare Türlerine Göre İç Denetçi Sayıları	138
Tablo 66: Mahalli İdarelerce Düzenlenen Rapor Sayıları (2021-2022)	138
Tablo 67: Belediye Başkanı, Belediye Meclis Üyeleri, İl Genel Meclis Üyeleri ile Belediye Görevlileri Hakkında Alınan Onaylar.....	141
Tablo 68: Görevden Uzaklaştırma İşlemleri	142
Tablo 69: Mülkiye Müfettişlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri.....	143
Tablo 70: Mülkiye Müfettişleri Tarafından Mahalli İdarelerle İlgili Düzenlenen Raporlar	143
Tablo 71: Mahalli İdareler Kontrolörlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri	144

Tablo 72: Mahalli İdareler Kontrolörleri Tarafından Düzenlenen Raporlar	145
Tablo 73: KÖYDES Yol Çalışmaları	148
Tablo 74: KÖYDES İçme Suyu Çalışmaları.....	149
Tablo 75: 2005- 2023 Yılları Proje Ödenek Tutarları	151
Tablo 76: İller Bazında Dağıtılan KÖYDES Proje Ödenekleri.....	152
Tablo 77: KÖYDES İçme Suyu Çalışmaları (2005-2023).....	154
Tablo 78: KÖYDES Yol Çalışmaları (2005-2023).....	155
Tablo 79: Atık Yönetimine İlişkin Veriler (2010-2023)	163
Tablo 80: Atıksu Verileri (2012-2023)	164
Tablo 81: Bisiklet Yollarına İlişkin Veriler (2019-2023).....	165
Tablo 82: Yeşil Yürüyüş Yoluna İlişkin Veriler (2020-2023)	165
Tablo 83: Millet Bahçelerine İlişkin Veriler (2019-2023)	168
Tablo 84: Kentsel Dönüşüme İlişkin Veriler.....	183

ŞEKİLLER

Şekil 1 : 5018 Sayılı Kanun Açısından Mahalli İdareler.....	14
Şekil 2 : Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması.....	34

KISALTMALAR LİSTESİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ARLEM	: Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BSK	: Bitümlü Sıcak Kaplama
CBSGM	: Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü
ÇYGM	: Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü
EGO	: Ankara Elektrik, Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü
ESHOT	: İzmir Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü
IPA	: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
IPCC	: Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İDUKK	: İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu
İDUSEP	: Ulusal Deprem Strateji ve Eylem Planı
İETT	: İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İİGM	: İller İdaresi Genel Müdürlüğü
KDB	: Kentsel Dönüşüm Başkanlığı
KHGB	: Köylere Hizmet Götürme Birliği
KÖYDES	: Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
KVKK	: Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
LAR	: Yerel Yönetimler Reformu Projesi (Local Administrations Reform)
MPGM	: Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü
SBB	: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSB	: Silindirle Sıkıştırılmış Beton
SSP	: Shared Socioeconomic Pathways/Ortak Sosyoekonomik Rotalar
SKH	: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
SUMO	: Simulation of Urban Mobility (Kent İçi Hareketlilik Analizleri Yazılımı)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSE	: Türk Standardları Enstitüsü
TUCBS	: Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi
TÜBİTAK MAM	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Marmara Araştırma Merkezi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TKGM : Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
UCBP : Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu
UNDP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
YBYK : Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi
YEREL BİLGİ : Yerel Yönetimler Bilgi Tabanı Projesi
YG-21 : Yerel Gündem 21
YİDEP : Yerel İklim Değişikliği Eylem Planı
YSK : Yüksek Seçim Kurulu
YYGM : Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü

GİRİŞ

İdarelerin yasal düzenlemelere uyup uymadığını, Stratejik Plana uygun hedef ve göstergeleri belirleyip belirlemediğini ve uygulama sonuçlarının Stratejik Plan ve Performans Programına uygun olup olmadığını içeren faaliyet raporları, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 41 inci maddesine dayanılarak hazırlanmaktadır.

5018 sayılı Kanun'a göre Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı mahallî idarelerce hazırlanan idari faaliyet raporlarını esas alan ve kendi değerlendirmelerini de içeren Mahallî İdareler Genel Faaliyet Raporu'nu hazırlar ve kamuoyuna açıklar.

Faaliyet Raporunda, faaliyet yılı sonuçları ile genel ekonomik koşullar, bütçe imkânları ve beklentiler göz önüne alınarak, idarenin gelecek yıllarda faaliyetlerinde yapmayı planladığı değişiklikler yer almaktadır.

Mahalli idarelerin sunacakları hizmetleri için hazırladıkları planlara uygun olarak çalışmalarını yürütmeleri ve bu çalışmalarını yıllık olarak düzenleyecekleri raporlarla kamuoyu ile paylaşmaları şeffaf ve hesap verebilir bir anlayışın gereğidir. Faaliyet raporu ile kamu kaynağının tahsis ve kullanımında etkinlik sağlanmasına, saydamlık ve hesap verilebilirliğe büyük katkı sağlanmış olmaktadır.

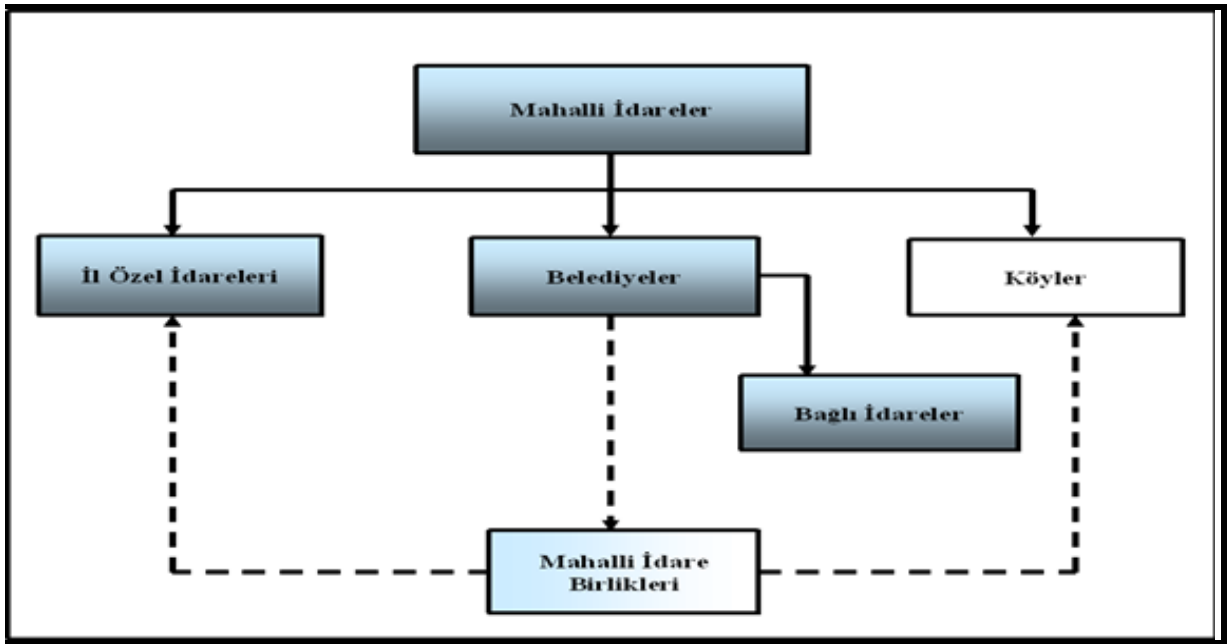
Faaliyet Raporları Stratejik Plan ve Performans programlarının bütünleyici bir parçası olmanın yanında; toplumun idarelerin iş ve işlemleri hakkında doğru ve güvenilir bilgilere şeffaf bir biçimde ulaşmasını sağlamaktadır.

Bu kapsamda Bakanlığımızca hazırlanan 2023 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu'nun, kamuoyunun doğru bilgilendirilmesinde ve yerel yönetimlere ilişkin politikaların belirlenmesinde faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

1. GENEL BİLGİLER

Ülkemizde; "belediye", "il özel idaresi" ve "köy" olmak üzere üç tür yerel yönetim birimi bulunmaktadır. 5018 sayılı Kanunun 41'inci maddesi gereğince mahalli idare kapsamına giren belediye, il özel idaresi ile bunlara bağlı veya bunların kurdukları veya üye oldukları birlik ve idareler faaliyet raporu hazırlamak zorundadır. Köyler ve üyeleri sadece köylerden oluşan mahalli idare birlikleri, 5018 sayılı Kanun kapsamı dışında kaldıklarından bu idarelerin faaliyet raporu hazırlama zorunluluğu bulunmamaktadır (Şekil 1).

Mahalli idarelerce kamu yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik bilinciyle hazırlanan idare faaliyet raporlarının birer örneği doğrudan Sayıştay'a ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına gönderilmektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bu raporları esas almak suretiyle kendi değerlendirmelerini de içeren Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu'nu hazırlayarak kamuoyuna açıklamakta ve raporun birer örneğini Cumhurbaşkanlığına ve Sayıştay'a göndermektedir.

Şekil 1 : 5018 Sayılı Kanun Açısından Mahalli İdareler

- 5018 sayılı Kanun'a tabi olup faaliyet raporu hazırlayan idareler.
- 5018 sayılı Kanun'a tabi olmayan ve faaliyet raporu hazırlamayan idareler.
- Üyeleri arasında il özel idaresi ve belediye bulunan mahalli idare birlikleri 5018 sayılı Kanun'a tabi olup faaliyet raporu hazırlamakla yükümlüdür. Ancak üyelerinin tamamı köylerden oluşan mahalli idare birliklerinde faaliyet raporu hazırlanması zorunlu değildir.

5018 sayılı Kanunda; “Mahalli idarelerce hazırlanan idare faaliyet raporlarının birer örneği Sayıştay Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına gönderilir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, bu raporları esas alarak kendi değerlendirmelerini de içeren Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunu hazırlar ve kamuoyuna açıklar.” hükmü bulunmakla birlikte Bakanlığımız ve İçişleri Bakanlığı arasında 03 Ağustos 2018 tarihinde imzalanan “Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün Görevlerinin Devir ve Tasfiyesine İlişkin Protokol” gereği, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğünce, il özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahalli idare birliklerine ilişkin bilgiler konsolide edilerek Bakanlığımıza gönderilmektedir.

Bakanlığımızca hazırlanan belediyeler, bağlı idareler, üyeleri belediyelerden oluşan mahalli idare birliklerinin idare faaliyet raporları ile İçişleri Bakanlığınca konsolide edilerek hazırlanan il özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahalli idare birliklerinin idare faaliyet raporları esas alınarak bu Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu hazırlanmıştır.

Mahalli idarelerle ilgili bütçe ve kesin hesap bilgileri ile diğer mali veriler, Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü say2000i otomasyon sistemine dayalı olarak elde edilmektedir. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu, Yüksel Seçim Kurulu ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının mahalli idarelerle ilgili veri ve istatistikî bilgilerinden de yararlanılmaktadır.

A. Mahalli İdarelerin Tarihçesi

1. Belediyelerin Tarihsel Gelişimi

Gerek Selçuklu Devletinde gerekse Osmanlı İmparatorluğu'nda, başta vakıflar ve esnaf teşkilatı gibi sivil oluşumların birçok belediye hizmetini yerine getirdiği bilinmektedir. 1826 yılına kadar kadıların; maiyetindeki subaşı, ihtisap ağası ve mimarbaşı gibi görevlilerle, mahallî, yargısal ve idari görev yaptıkları görülmektedir. Kadılar, aynı zamanda esnafın mahallî meselelerinin çözümünde de görev almıştır. Kadıların yürüttüğü başlıca mahalli hizmetler arasında; şehrin temizliği, ticaretin sağlıklı yürütülmesi, esnafın denetim ve kontrolü, fiyatların denetimi ve imar düzeninin gözetilmesi sayılabilir.

Belediye hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla 1826 yılında, İhtisap Nazırlığının kurulduğu görülmektedir. İhtisap Nazırlığı, genel olarak kadıların yürüttüğü belediye hizmetlerinin zabıtaya ait olanların yanında vergi toplamak gibi görevleri de yerine getirmektedir. İhtisap Nazırlığının teşkili ile İhtisap Ağalığı da kaldırılmıştır.

İstanbul'da modern anlamda ilk belediye idaresi ise, "İstanbul Şehremaneti" adıyla 1854 yılında çıkarılan bir Nizamname ile kurulmuştur. Bu Nizamname ile aynı zamanda İhtisap Nazırlığı da ilga edilmiştir. İstanbul Şehremanetinin; vergi tarh ve tahsili konusunda Maliye Nezareti, kaldırım yapım ve onarımı için Umur-u Nafia Nezareti, asayişle ilgili sorunlar için Zabtiye Nezareti ve esnaf işleri için de Ticaret Nezareti ile devamlı ilişki içinde olması da öngörülmüştür. Kurulan bu belediye idaresinin başında merkezi hükümet tarafından tayin edilen bir yüksek memur bulunuyordu. Bu belediyede, ileri gelen memurlardan ve esnaf temsilcilerinden oluşan, daha çok istişari/danışma görevleri olan bir Şehremaneti Meclisi de vardı. Yeni kurulan bu belediye idaresi için 1855 yılında 14 maddelik bir Nizamname çıkartılmıştır. Bu Nizamname'nin ikinci maddesinde; Dersaadette bulunanların zaruri ihtiyaçlarının teminini kolaylaştırmak, esnafın düzenini sağlamak, çarşı ve pazarın denetimini yapmak, şehir olmanın gerektirdiği intizam ve temizliği temin etmek, yol ve kaldırımların yapım ve onarımını sağlamak, daha önce İhtisap Nazırlığınca toplanan vergileri toplayıp maliyeye teslim etmek gibi görevler Şehremanetine verilmiştir. Zorunlu ihtiyaç maddelerinin karşılanması konusundaki görevler de Şehremanetine tevdi edilmiştir.

Osmanlı döneminde ilk belediye uygulamalarının, Altıncı Daire-i Belediye adıyla İstanbul'un Beyoğlu ve Galata semtlerinde yapıldığı görülmektedir. Altıncı Daire-i Belediyenin teşkili konusundaki tebliğde İstanbul'un genel olarak 14 belediye dairesine ayrıldığı belirtilmekte; ancak Beyoğlu ve Galata semtlerinin gelir itibarıyla iyi durumda olduğu, buralarda iyi nitelikte binaların yer aldığı, bu yörelerde yaşayan halkın diğer ülkelerdeki belediye uygulamalarını da gördüğü ve faydasını idrak ettiği ifade edilerek ilk belediye uygulamalarının burada yapılmasının münasip olacağı belirtiliyordu.

Altıncı Daire-i Belediye uygulamasından sonra, İstanbul'da belediye sayıları bazen artırılmış bazen de azaltılmıştır. Daha sonra, münhasıran İstanbul'da uygulanmak üzere 1877 tarihli "Dersaadet Belediye Kanunu", İstanbul dışındaki vilayetlerde uygulanmak için ise "Vilayet Belediye Kanunu" çıkarılmıştır. Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul için yirmi belediye idaresi kurulması hüküm altına alınmıştır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu savaş şartları ve gelir yetersizlikleri İstanbul'da kurulması öngörülen belediyelerin hemen kurulup faaliyete geçmesine imkân vermemiştir. İstanbul dışındaki vilayetlerde kurulan belediyeler ise daha çok liman kentlerinde kurulup faaliyete geçmiştir.

Cumhuriyet döneminde ilk yasal düzenlemelerden birisi belediyeler için yapılmıştır. Bu çerçevede Cumhuriyet İdaresinin yasalaştırdığı önemli kanunlardan olan 1580 sayılı Belediye Kanunu 1930 yılında yürürlüğe girmiştir. 1580 sayılı Kanun, 74 yıl yürürlükte kalarak insanımızın hayatında en etkili kanunlardan birisi olma başarısını da göstermiştir. Bu Kanun, dönemin şartlarına göre belediye yönetimine, medeni hayatın bütün gereklerini yerine getirecek önemli bir misyon yüklemiştir. Bilindiği gibi, 1580 sayılı Belediye Kanunu 24/12/2004 tarihinde yerini 5272 sayılı Belediye Kanunu'na bırakmıştır. 5272 sayılı Kanun, TBMM'deki oylama yönteminden kaynaklanan Meclis İç Tüzüğü'ne aykırılık nedeniyle Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş ve bunun yerine şu anda yürürlükte bulunan 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu 13/07/2005 tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze belediye sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Belediye Sayıları

Yıl	Belediye Sayısı
1923	421
1950	628
1970	1.303
1980	1.727
1990	2.061
2000	3.215
2010	2.950
2013	2.950
2014	1.396
2022	1.391
2023	1.393

Kaynak: YYGM, 2024,

Türkiye'deki belediye sayısında 1950'lerden itibaren önemli bir artış yaşanmıştır. 1980'lerde artış daha da hızlanmıştır. 2008 yılı itibarıyla belediye sayısı 3.225 olmuştur. Bu sayı, 5393 sayılı Kanun'un 8 ve 11'inci maddelerine göre yapılan düzenlemeler ve 5747 sayılı Kanun'un uygulanması neticesinde 2013 yılı sonu itibarıyla 2.950 olup, 6360 sayılı Kanun ile 1.554 belediyenin tüzel kişiliğinin kaldırılmasıyla belediye sayısında %53 azalma olmuştur. 1.393 olan belediye sayısı, 2024 yılında;

- Tokat İli, Reşadiye İlçesi, Çevrecik Köyü
- Tokat İli, Yeşilyurt İlçesi, Kuşçu Köyü
- Tokat İli, Zile İlçesi, Güzelbeyli Köyü
- Tokat İli, Zile İlçesi, Yalinyazı Köyü
- Tokat İli, Erbaa İlçesi, Değirmenli Köyü
- Kırıkkale İli, Sulakyurt İlçesi, Hamzalı Köyü
- Gümüşhane İli, Merkez İlçesi, Tekke Köyü
- Tokat İli, Almus İlçesi, Bağtaşı Köyünün
- Tokat İli, Reşadiye İlçesi, Yolüstü Köyünün

tüzel kişiliklerini geri kazanmasıyla 1.402 olmuştur.

2. İl Özel İdarelerinin Tarihsel Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Dönemini müteakip, önce Muhassıllık Meclisleri ve daha sonra da Memleket Meclisleri olarak ortaya çıkan mahallî oluşumların ülkemizdeki ilk yerel yönetim fikrine temel oluşturduğu bilinmektedir. Böylece halkın idareye fiili iştirakinin sağlanmasına dönük bir gelenek oluşmaya başlamış ve bu uygulamalar mahallî idare yapılarının temelini teşkil etmiştir. Gerek Muhassıllık gerekse Memleket Meclislerinin geleneksel temeli ise 18. yüzyıldan sonra işlevsel hale gelen Meşveret Meclislerine dayanmaktadır.

İl özel idarelerinin biçimlenmesi bakımından, 1864 tarihli Tuna Vilayeti Nizamnamesi belirleyici bir tarihi adım olmuştur. Bu Nizamnameyle; mahallinde belli işlerden sorumlu olan bir il idaresi oluşturulmuş ve ilde yaşayan halkın bazı mahalli külfetlere katılımı amaçlanmıştır. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ilk defa pilot uygulama olarak Tuna Vilayeti'nde uygulanmış ve müteakiben 1865 yılından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer bölgelerinde de uygulamaya başlanmıştır. Bu uygulamalarda, Nizamname'nin uygulandığı yerlerin sosyal yapısı da gözetilerek kapsamlı olmayan bazı değişiklikler yapılmıştır. 1864 tarihli Nizamname'ye, Osmanlı İmparatorluğu'nun tamamında uygulanabilecek bir biçim verilerek 1867 yılında Vilayet-i Umumiye Nizamnamesi adıyla uygulamaya konulmuştur. Bunu izleyen temel düzenleme ise, 1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi'dir. Bu Nizamname ile vilayet umumi meclisine bazı yetkiler verilmiş ve nahiye idareleri daha geniş ve etraflı bir düzenlemeye konu edilmiştir.

Bu düzenlemeler çerçevesinde ortaya çıkan ve daha çok istişari bir statüye sahip olan Vilayet Umumi Meclisleri, değişik statü ve süreçleri izleyerek 1913 yılında çıkarılan İdare-i Umumiye-i Vilâyat Kanun-u Muvakkatı ile il özel idarelerinin karar organı durumuna gelmiştir. 1913 tarihli Kanun, il yönetimini genel ve özel yönetim olarak ikiye ayırarak bugünkü yönetim sisteminin de temelini oluşturmuştur. Kanunla vilayetler, hem merkezi idarenin bir parçası hem de hükmi şahsiyeti haiz bir mahalli idare olarak kabul edilmiştir. Söz konusu Kanun, il özel idarelerini düzenleyen temel metin olarak İmparatorluktan Cumhuriyet'e tevarüs etmiştir. Bu Kanun muhtelif değişiklikler geçirmiş olup en kapsamlı değişikliklerden birisi de 1987 yılında yapılmıştır. 1913 tarihli bu Kanun'un adı 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu olarak değiştirilmiş ve 2005 yılında yerini 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'na bırakmıştır. 6360 sayılı Kanunla 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçiminden itibaren 30 ilde il özel idareleri kaldırılmış, bu idarelerin mahalli müşterek nitelikteki görev, yetki ve sorumlulukları belediyelere devredilmiştir.

B. Mahalli İdarelerin Hukuki Durumları

Mahalli idareler, Anayasa'nın 123 ve 127'nci maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 123'üncü maddesinde; idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ve kanunla düzenleneceği, idarenin kuruluş ve görevlerinin merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına göre belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

Anayasa'nın 127'nci maddesinde "Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir." şeklinde tanımlanmıştır. Mahalli idarelerin görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ile merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilişkilerinin kanunla düzenlenmesi anayasal bir zorunluluktur. Mahalli idarelerle ilgili bu alanların, kanun dışında kalan, yönetmelik, yönerge, genelge gibi düzenleyici işlemlerle düzenlenmesine imkân bulunmamaktadır.

Mahalli idareler belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, kendi aralarında Cumhurbaşkanının izni ile birlik kurabilirler. Mahalli idarelerle ilgili olarak Anayasa'da yer alan bir diğer ilke de bu idarelere görevleri ile orantılı gelir sağlanması ilkesidir. Bu çerçevede, yerel yönetimlerin görev alanlarının genişlemesine koşut olarak kullandığı kaynak miktarı da sürekli artmaktadır.

Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde; hizmetlerin koordinasyon içinde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahip bulunmaktadır. Diğer taraftan İçişleri Bakanı, vesayet yetkisi kapsamında görevleriyle ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırabilmektedir.

C. Mahalli İdarelerle İlgili İş ve İşlemler

16 Nisan 2017 tarihli referandumla, Ülkemizi geleceğe taşıyacak güçlü bir yönetim modeli olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle birlikte merkezi yönetimde de ciddi değişim ve dönüşümler gerçekleştirilmektedir.

Bu kapsamda, 9 Temmuz 2018 tarihli ve 30473 (3.) mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü kaldırılmıştır. 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de

yayımlanarak yürürlüğe giren 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Bakanlığımıza mahalli idareleri ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek görevi verilmiş ve Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1 numaralı ve 15 Temmuz 2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle mahalli idareler üzerinde vesayet yetkisinden kaynaklı görev, yetki ve sorumluluklar İçişleri Bakanlığında kalmış; bunun dışında kalan görev, yetki ve sorumluluklar ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına devredilmiştir.

1. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemler

1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin;

97'nci maddesinin birinci fıkrasının (o) bendi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına "Mahalli idareleri ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek." görevi,

100'üncü maddesi ile Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne;

➤ Mahalli idarelerin iş ve işlemlerine dair mevzuatla verilen görev ve hizmetleri yapmak, takip etmek, sonuçlandırmak ve geliştirmek,

➤ Mahalli idare yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılmasını gözetmek,

➤ Mahalli idarelerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, istatistiki bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak,

➤ Mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimini planlamak ve uygulanmasını takip etmek,

➤ Mahalli idarelerin teşkilat, araç ve kadro standartlarını tespit etmek,

➤ Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak,

görevleri tevdi edilmiştir.

703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 1 ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerine dayanılarak, Bakanlığımız ve İçişleri Bakanlığı arasında 03 Ağustos 2018 tarihinde imzalanan "Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün Görevlerinin Devir ve Tasfiyesine İlişkin Protokol" gereği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının mahalli idarelerle ilgili yürüttüğü başlıca iş ve işlemler şunlardır:

➤ Mahalli idareleri ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek,

- Görev alanına giren konularda mahalli idarelerin idari ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi için çalışmalarda bulunmak ve bunlara teknik destek sağlamak,
- Belediyelerin ve bağlı kuruluşlarının almış olduğu kamu yararı kararına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediyelerin ve bağlı kuruluşlarının acele kamulaştırma taleplerine ilişkin iş ve işlemlerini yürütmek,
- Büyükşehir belediyelerine bağlı kuruluşların genel müdür ve yönetim kurulu üyelerini atama iş ve işlemlerini yürütmek,
- Belediyelerin özel kalem müdürü atama izinlerini vermek,
- Büyükşehir belediyelerine genel sekreter atamak,
- 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4/1/2002 tarihli 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 5/1/2002 tarihli ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu uyarınca belediyelerin ihaleden yasaklama talepleri doğrultusunda ihaleden yasaklama işlemlerini yürütmek,
- 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4/1/2002 tarihli 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 5/1/2002 tarihli ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu uyarınca üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan birliklerin ihaleden yasaklama talepleri doğrultusunda ihaleden yasaklama işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idareler bakımından 16/06/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun gereğince yenileme alanları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idareler bakımından 3/7/2005 tarih ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu gereğince tarım amacı dışında kullanılacak araziler ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- 2/7/2008 tarihli ve 5779 sayılı Kanun gereğince mahalli idarelere genel bütçe vergi gelirlerinden pay verilmesine ilişkin işlemlerin yürütülmesinde Türkiye İstatistik Kurumu, İller Bankası ve Hazine ve Maliye Bakanlığı arasında koordinasyonu sağlamak ve bununla ilgili işlemleri yürütmek,
- 2/7/2008 tarihli ve 5779 sayılı Kanun gereğince İl özel idare paylarının tahsisine esas olmak üzere belirlenen köy sayılarını İller Bankasına bildirmek,

- 5/1/1961 tarihli ve 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamında belediyelerin yurtdışı araç hibeleriyle (ambulans, itfaiye-kurtarma) ilgili işlemleri yürütmek,
- 9/6/1994 tarihli ve 3998 sayılı Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun gereğince mezarlıklardan yol geçirme onayları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye kurulması, birleşme ve katılma ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idare birliklerinin kurulması konusundaki iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye ve bağlı kuruluşlarının şirket ve kooperatif kurmalarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idare birliklerinin şirket ve kooperatif kurmalarına ilişkin iş ve işlemlerini yürütmek,
- Belediyeler ve bağlı kuruluşları tarafından kurulacak bütçe içi işletmeler ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediyeler ve bağlı kuruluşları tarafından kurulacak şirket ve bütçe içi işletmelere ilişkin verileri toplamak ve bunları değerlendirmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idarelerin borçlanma işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin yap-işlet-devret modeline ilişkin talepleriyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediyelerin taşınmaz tahsisiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Demokrasi Sürekli Komitesi ve alt komiteleri ile ulusal heyetin oluşturulması ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Ulusal Heyetinin oluşturulması ile ilgili iş ve işlemleri tespit etmek,
- Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Genel Kurullarına katılım sağlayarak genel kurul gündemini takip etmek,
- Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından ülkemize yapılan izleme ziyaretlerinin programlanması ve uygulanması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Avrupa Birliğine giriş öncesi ve giriş sonrası kullanılan fonlarla ilgili gerekli araştırmaları yaparak, mahalli idarelerin yararlanabileceği fonları araştırmak ve tespit etmek,

- Mahalli idarelerden Avrupa Birliği fonlarına müracaat edenlerin iş ve işlemlerini ulusal ve uluslararası kuruluşlar nezdinde takip etmek; fonların kullanım sonrası takibini yaparak sonuçlarını izlemek,
- Görev alanıyla ilgili proje uygulamalarında diğer kurum ve kuruluşlar ile Bakanlık birimleri arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin yabancı ülke mahalli idareleri ile kardeş kent ilişkisi kurma iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin uluslararası kuruluşlara üye olmaları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin uluslararası festivallere katılımı ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin uluslararası yabancı ülke mahalli idareleri ile yapılacak olan ortak proje, yardım ve hibe ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerden yurtdışına, yurtdışından mahalli idarelere yapılan ziyaretlerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idareler tarafından sunulan hizmetlerin standart çalışmalarını yaparak uygulamaya ilişkin iş ve işlemleri takip etmek ve sonuçlarını izlemek,
- Mahalli idarelerin TSE standartları ile ilgili iş ve işlemleri yapmak,
- Mahalli idareler tarafından hazırlanacak faaliyet ve performans raporları hakkında standartları belirlemek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin faaliyet raporları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ve üyeleri il özel idarelerinden oluşan mahallî idare birliklerine ait İçişleri Bakanlığı tarafından konsolide edilerek gönderilen faaliyet raporlarının, genel faaliyet raporu hazırlanmasına esas teşkil etmek üzere ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kanun'un 41 inci maddesinde düzenlenen faaliyet raporu ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışındaki mahalli idarelerin mali raporlarının konsolidasyonu konusundaki iş ve işlemleri yürütmek,
- 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kanun ve ilgili mahalli idare mevzuatı çerçevesinde oluşturulan raporları ilgili mercilere sunmak,
- Mahalli idarelerin performans ölçüm kriterlerinin belirlenmesi ve uygulanması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin iş ve işlemlerinden istatistikî veri olarak toplanacakları tespit ederek standardını oluşturmak,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerle ilgili her türlü istatistikî verileri toplamak, değerlendirmek, raporlamak ve yayımlamak,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin seçilmiş organlarının üyeleri ile ilgili istatistikî çalışmaları yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin merkezi yönetim bütçesinden mahalli idarelere aktarılacak yardımlarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerce hazırlanan projelerden uygun olan yardım taleplerini ilgili bakanlıklara bildirmek ve bu yardımlara ilişkin olarak gönderilen ödeneklerin ilgili mahalli idareye aktarılması için gereken onay işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idarelere yapılan yardımların tahsis amacına uygun olarak kullanılmaması halinde, tahsis değişikliği onayı işlemlerini yürütmek,
- Ulusal ve uluslararası alanda mahalli idarelerle ilgili gelişmeleri izlemek ve mahalli idareler tarafından sunulan hizmetleri değerlendirmek,
- Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinin 7'nci maddesinin dördüncü fıkrasına göre il özel idareleri, belediyeler ve mahalli idare birliklerinin bütçelerinin kurumsal kodlarını belirlemek ve duyurmak,
- Turizm alanları etüt çalışmaları ve balıkçı barınakları hakkında mahalli idarelerin görüşünü alarak görüş oluşturmak,

➤ İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idareler personelinin norm kadro ilke ve standartları konusundaki çalışmaları yürütmek,

➤ İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelere ilk defa memur alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,

➤ Belediyeler ve bağlı kuruluşlar ile mahalli idare birliklerinin norm kadro ve standartlarına ilişkin usul ve esasları belirlemek,

➤ Belediyeler ve bağlı kuruluşlar ile mahalli idare birlik personelin görevde yükselme ve unvan değişikliği esaslarını belirlemek,

➤ Belediyelerde ilk defa zabıta memuru alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,

➤ Belediyelerde ilk defa itfaiye eri alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,

➤ Belediyelerin ilave personel istihdam taleplerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

➤ İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerde istihdam edilen sözleşmeli personelin iş ve işlemlerini yürütmek,

➤ İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idare şirketlerinde personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı kapsamında işçi alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,

➤ Mahalli idareler personelinin performans ölçütlerini İçişleri Bakanlığı ile birlikte belirlemek ve bununla ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

➤ 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 38'inci maddesi uyarınca büyükşehir veya ilçe belediyelerinde görevlendirilen personelin ikinci görev ücretinin tespitine ilişkin işlemleri yürütmek,

➤ İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimlerini koordine etmek; birlik, dernek, vakıf, şirket ve benzeri kuruluşların bu kapsamdaki mahalli idare personeline yönelik yapacakları eğitim faaliyetleri ile ilgili olarak gerekli iş ve işlemleri yürütmek,

➤ İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerde görev yapan personelin görevde yükselme eğitimi ve sınavlarının yapılması konusundaki koordinasyonu sağlamak ve işlemlerini yürütmek,

➤ Mahalli idarelerle ilgili mevzuatı, genelgeleri ve görüşleri konuları itibarıyla derleyerek gerek elektronik ortamda gerekse kitap şeklinde hazırlayarak ilgililerin hizmetine sunmak,

➤ Görev alanıyla ilgili mahalli idareler alanında ihtiyaç duyulan konularda bilgi ve veri derleyerek yayınlamak,

➤ İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idarelerin yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

➤ Görev alanıyla ilgili mahalli idareler hakkında sorumlu ya da ilgili olunan eylem planları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

➤ KÖYDES Projesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

➤ KÖYDES CBS Projesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

➤ Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı belirlenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

➤ Mahalli idare birimlerinin hizmetlerine gönüllü katılımı düzenleyen mevzuattan kaynaklı iş ve işlemleri yürütmek,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili konularda TBMM üyeleri tarafından mahalli idarelerin iş ve işlemleri konusunda sorulan yazılı soru önergelerinin cevaplandırılması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili mahalli idareler ve bağlı kuruluşları ile mahalli idarelerin kurdukları birliklerce hazırlanan mevzuat metinleri hakkında, bunlar yürürlüğe girmeden önce mevzuat gereği alınması gereken diğer kurum ve kuruluşların görüşleri ile ilgili koordinasyonu sağlamak,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili diğer bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşlarından gelen yeni hazırlanacak veya değişiklik yapılacak mevzuat taslaklarına ilişkin görüş bildirmek,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili yürürlükte olan mahalli idare mevzuatının uygulanmasını izlemek, değerlendirmek ve mevzuat değişikliğine ilişkin önerilerde bulunmak,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili kanun,

yönetmelik, yönerge ve genelge çalışmalarını yaparak bunların yürürlüğe girmesi için gerekli işlemleri yürütmek,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili konularda mahalli idareler mevzuatının uygulanması hususunda ortaya çıkacak tereddütleri gidermek üzere görüş oluşturmak.

2. İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemler

Anayasa'nın 127'nci maddesine göre; görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyeleri, İçişleri Bakanı tarafından kesin hükme kadar geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılabilmektedir.

703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 1 ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerine dayanılarak hazırlanan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün Görevlerinin Devir ve Tasfiyesine İlişkin Protokol gereği, İçişleri Bakanlığının mahalli İdarelerle ilgili yürüttüğü başlıca iş ve işlemler şunlardır:

- Belediye başkanlarının düşürülmesiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması ve yeni belediye başkanı veya başkan vekilinin seçilememesi durumunda seçim yapıncaya kadar belediye başkanı görevlendirilmesiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye meclislerinin feshi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Birlik meclislerinin feshi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre, mahalli idarelerin ve mahalli idare birliklerinin seçilmiş ve atanmış görevlileri hakkındaki ön inceleme işlemlerini yürütmek,
- 4483 sayılı Kanun'a göre, mahalli idarelerin seçilmiş ve atanmış görevlileri hakkındaki işleme konulmama kararları hakkındaki işlemleri yürütmek,
- Mahalli idareler ve bunların bağlı kuruluşları ile mahalli idare birliklerinde istihdam edilen memurlar hakkında Devlet memurluğundan çıkarma cezasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- Büyükşehir belediyelerine bağlı olarak kurulan su ve kanalizasyon idaresi genel müdürlerinin ikinci derece tezkiye amirliği ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idarelerle ilgili her türlü inceleme, soruşturma, denetim, özel teftiş ve bunların onaylarına ilişkin işlemleri yürütmek,

- Mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar görevden uzaklaştırmaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- Terör nedeniyle görevi sona erdirilen veya görevden uzaklaştırılan mahalli idarelerin seçilmiş organları ve bu organların üyeleri ile bu idareler hakkındaki iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idareler tarafından yürütülen hizmetlerde meydana gelecek aksama durumunda mevzuat gereği yapılacak iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idarelerin ve mahalli idare birliklerinin görevlileri ve organları ile ilgili olarak yapılan ihbar ve şikâyetler hakkındaki iş ve işlemleri yürütmek,
- Mevzuatın uygulanmasına ilişkin olarak Teftiş Kurulu Başkanlığı veya Kontrolörler Başkanlığından teftişi ve soruşturulması istenilen mahalli idare organlarıyla bu organların üyeleri hakkındaki şikâyet ve başvurularla, müfettiş ve kontrolörlerin düzenlediği rapor ve fezlekelerin sonuçlarını izlemek,
- Mahalli idareler ile bunların bağlı kuruluşları ve bu idareler tarafından kurulan birlik, işletme ve şirketlerin mülkiye müfettişleri ve mahalli idareler kontrolörleri tarafından yapılan denetimleri sonucunda düzenlenen teftiş raporlarını inceleyerek gerekli işlemleri yapmak,
- Mülkiye müfettişleri ve mahalli idareler kontrolörleri tarafından düzenlenen raporlarda belirtilen kamu zararlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye başkanlarının mal bildirimleriyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye başkanlarının yurtdışına çıkışlarıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İçişleri Bakanlığı sorumluluğunda ve desteğinde yürütülen e-belediye uygulamaları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İçişleri Bakanlığı sorumluluğunda ve desteğinde yürütülen il özel idareleri e-devlet uygulamaları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Beldelerin isim değişikliğiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin kurulması konusundaki iş ve işlemleri yürütmek,
- Köy kurulması, birleştirilmesi, ayrılma, kaldırılma ve diğer iş ve işlemlerin yürütülmesi,
- Üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin kuruluşu, tüzük değişikliklerinin onaylanması ve diğer iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idaresi genel sekreterlerinin atanmasına ilişkin işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin borçlanma işlemlerini yürütmek,
- İl özel idarelerinin kurucuları bütçe içi işletmelerle ilgili izin işlemlerini yürütmek,

- İl özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin şirket kurmalarına ilişkin iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idarelerinin acele kamulaştırma taleplerine ilişkin iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idarelerinin almış olduğu kamu yararı kararına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idarelerinin yap-işlet-devret modeline ilişkin taleplerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idarelerinin taşınmaz tahsisiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- 5/1/1961 tarihli ve 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamında özel idarelerin yurtdışı araç hibeleriyle (ambulans, itfaiye-kurtarma) ilgili işlemleri yürütmek,
- 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 5/1/2002 tarihli ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu uyarınca il özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin ihaleden yasaklama talepleri doğrultusunda ihaleden yasaklama işlemlerini yürütmek,
- Gökçeada ve Bozcaada mahalli idarelerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri bakımından 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu gereğince tarım amacı dışında kullanılacak araziler ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri bakımından 16/6/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun gereğince yenileme alanları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri tarafından sunulan hizmetlerin standart çalışmalarını yaparak uygulamaya ilişkin iş ve işlemleri takip etmek ve sonuçlarını izlemek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin faaliyet raporlarını hazırlayıp konsolide ederek Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına gönderilmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleriyle ilgili her türlü istatistikî verileri toplamak, değerlendirmek, raporlamak ve yayımlamak,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin iş ve işlemlerinden istatistikî veri olarak toplanacakları tespit ederek standardını oluşturmak,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerin seçilmiş organlarının üyeleri ile ilgili istatistikî çalışmaları yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerince hazırlanan projelerden uygun olanlara ilişkin yardım taleplerini ilgili bakanlıklara bildirmek ve bu yardımlara ilişkin olarak gönderilen ödeneklerin ilgili mahalli idareye aktarılması için gereken onay işlemlerini yürütmek,
 - Muhtarlar ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
 - Köy ve mahalle muhtarlarının ödeneklerinin valiliklere gönderilmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
 - Köy ve Mahalle Muhtarlarının taleplerinin alınması ve takip edilmesi, elektronik sistem (Muhtar Bilgi Sistemi) üzerinden izlenmesi ve değerlendirilmesi,
 - YİKOB-KIRDES Projesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
 - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin uluslararası kuruluşlara üye olmaları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
 - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin yurtdışına, yurtdışından mahalli idarelere yapılan ziyaretlerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
 - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin uluslararası festivallere katılımı ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
 - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin yabancı ülke mahalli idareleri ile kardeş kent ilişkisi kurma iş ve işlemlerini yürütmek,
 - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerindeki personelle ilgili norm kadro ilke ve standartları konusundaki çalışmaları yürütmek,
 - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikler personelinin hizmet içi eğitimlerini koordine etmek; bu personele yönelik yapılacak eğitim faaliyetleri ile ilgili olarak gerekli iş ve işlemleri yürütmek,
 - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerine ilk defa memur alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,
 - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinde istihdam edilen sözleşmeli personelin iş ve işlemlerini yürütmek,
 - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlik şirketlerinde personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı kapsamında işçi alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,

➤ İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlik şirketlerinde görev yapan personelin görevde yükselme eğitimi ve sınavlarının yapılması konusundaki koordinasyonu sağlamak ve işlemlerini yürütmek,

➤ İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinde görev yapan personelin görevde yükselme eğitimi ve sınavlarının yapılması konusundaki koordinasyonu sağlamak ve işlemlerini yürütmek,

➤ Mahalli idareler personeli hakkında terörle mücadele mevzuatı ve/veya devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunanlar ile ilgili mevzuattan kaynaklanan iş ve işlemleri yürütmek,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili mahalli idareler hakkında sorumlu ya da ilgili olunan eylem planları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili konularda TBMM üyeleri tarafından mahalli idarelerin iş ve işlemleri konusunda sorulan yazılı soru önergelerinin cevaplandırılması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili mahalli idareler ve bağlı kuruluşları ile mahalli idarelerin kurdukları birliklerce hazırlanan mevzuat metinleri hakkında, bunlar yürürlüğe girmeden önce mevzuat gereği alınması gereken diğer kurum ve kuruluşların görüşleri ile ilgili koordinasyonu sağlamak,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili diğer bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşlarından gelen yeni hazırlanacak veya değişiklik yapılacak mevzuat taslaklarına ilişkin görüş bildirmek,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili yürürlükte olan mahalli idare mevzuatının uygulanmasını izlemek, değerlendirmek ve mevzuat değişikliğine ilişkin önerilerde bulunmak,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili kanun, yönetmelik, yönerge ve genelge çalışmalarını yaparak bunların yürürlüğe girmesi için gerekli işlemleri yürütmek,

➤ Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili konularda mahalli idareler mevzuatının uygulanması hususunda ortaya çıkacak tereddütleri gidermek üzere görüş oluşturmak.

3. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Müştereken Yürüttüğü İş ve İşlemler

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının mahalli idarelerle ilgili müştereken yürüttüğü iş ve işlemler şunlardır:

➤ Mahalli İdarelere İlk Defa Atanacaklara Dair Sınav ve Atama Yönetmeliğini hazırlamak,

➤ İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Bağlı Kuruluşları ile Bunların Üyesi Olduğu Mahalli İdare Birliklerinin Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmetlerinin Gördürülmesine İlişkin Usul ve Esasları belirlemek,

➤ e-Belediye Projesini yürütmek (İçişleri Bakanlığı/ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı – Proje tamamlandıktan sonra Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile beraber yürütülecektir.),

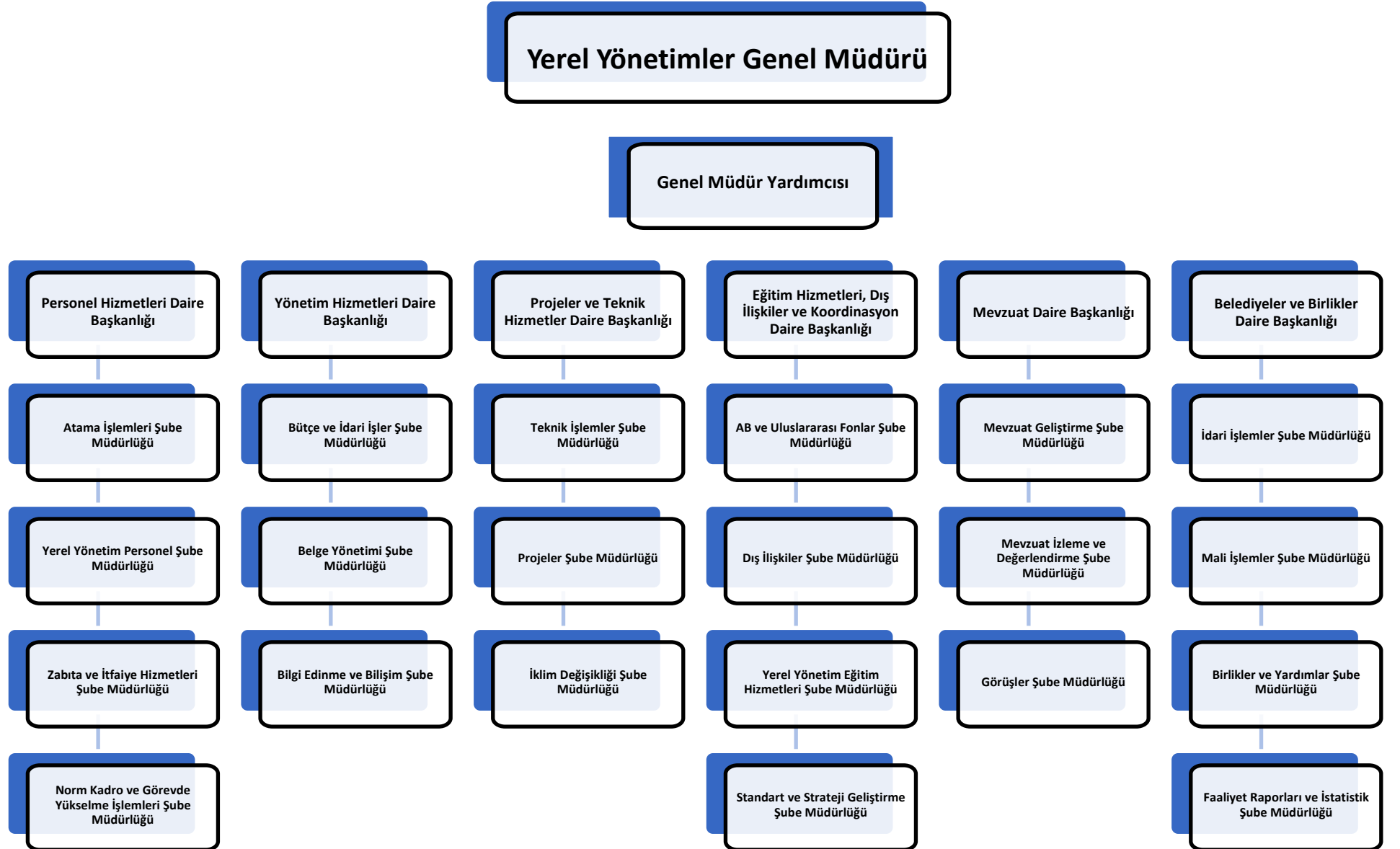
D. Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğünün Teşkilat Yapısı

12/12/2019 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanan Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü Çalışma Yönergesi'ne göre Genel Müdürlüğe bağlı Daire Başkanlıklarının görev ve yapılanmaları yeniden düzenlenmiştir.

Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü 1 Genel Müdür Yardımcılığı, 6 Daire Başkanlığı ve 21 Şube Müdürlüğü şeklinde teşkilatlanmıştır. Genel Müdürlük bünyesindeki Daire Başkanlıkları şunlardır:

- 1- Belediyeler ve Birlikler Daire Başkanlığı
- 2- Eğitim Hizmetleri, Dış İlişkiler ve Koordinasyon Daire Başkanlığı
- 3- Mevzuat Daire Başkanlığı
- 4- Personel Hizmetleri Daire Başkanlığı
- 5- Projeler ve Teknik Hizmetler Daire Başkanlığı
- 6- Yönetim Hizmetleri Daire Başkanlığı

Şekil 2: Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması

E. Mahalli İdarelere İlişkin Genel Bilgiler

1. Türlerine Göre Mahalli İdare Sayıları

Türlerine göre mahalli idare sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2: Türlerine Göre Mahalli İdarelerin Sayısı

Türü	İl Özel İdaresi*	Belediye	Köy
2022	51	1.391	18.275
2023	51	1.393**	18.240

Kaynak: YYGM ve TÜİK, 2024,

*Gökçeada ve Bozcaada Mahalli İdareleri Hariç

** 31/12/2023 tarihi itibarıyla 1.393 olan belediye sayısı, 2024 yılında 9 köyün tüzel kişiliğini geri kazanmasıyla 1.402 olmuştur.

Türkiye’de 51 il özel idaresi, 1.402 belediye, 18.240 köy bulunmaktadır. Diğer taraftan, 1151 sayılı Bozcaada ve İmroz Kazalarının Mahalli İdareleri Hakkında Kanun’un ilgili hükümlerine göre Gökçeada ve Bozcaada yönetimleri de birer mahalli idare birimi olarak kurulmuştur.

Belediyeler, nüfus büyüklüklerine ve il, ilçe ve belde belediyesi olmalarına bakılmaksızın 5393 sayılı Belediye Kanunu’na göre yönetilmekle birlikte; nüfusu, fiziki yerleşim durumu ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmüş yerlerdeki büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir sınırları içindeki ilçe belediyeleri ayrıca 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu hükümlerine göre de yönetilmektedir.

2. Türlerine Göre Belediye Sayıları

Türlerine göre belediye sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3: Belediyelerin Türlerine Göre Dağılımı

Türü	Büyükşehir Belediyesi	Büyükşehir İlçe Belediyesi	İl Belediyesi	İlçe Belediyesi	Belde Belediyesi	Toplam
2022	30	519	51	403	388	1.391
2023	30	519	51	403	390	1.393

Kaynak: YYGM, 2024,

3. Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı

Türlerine ve nüfus aralıklarına göre belediyelerin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4: Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı

	Büyükşehir	İl	Büyükşehir İlçe	İlçe Merkezi	Belde	Toplam	Nüfus
0 - 2.000			1	38	75	114	186.120
2.001 - 5.000			12	132	278	422	1.298.405
5.001 - 10.000			33	93	34	160	1.130.053
10.001 - 20.000			85	66	2	153	2.172.257
20.001 - 50.000		5	132	54	1	192	6.104.977
50.001 - 75.000		4	49	11		64	3.880.764
75.001 - 100.000		8	25	5		38	3.337.602
100.001 - 250.000		26	92	4		122	19.079.555
250.001 - 500.000		8	63			71	24.796.655
500.001 - 750.000	2		19			21	13.033.409
750.001 - 1.000.000	4		8			12	10.515.165
1.000.001 - 2.000.000	14					14	18.670.550
2.000.001 - 3.000.000	6					6	13.767.793
3.000.001 - 5.000.000	2					2	7.694.096
5.000.001 -	2					2	21.459.406
TOPLAM	30	51	519	403	390	1.393	80.637.800

Kaynak: TÜİK ADNKS, 2024,

Nüfusu 2.000'in altında 114, 5.000'in altında 536, 10.000'in altında 696 belediye bulunmaktadır. Nüfusu 10.000'in altındaki belediyelerin toplam belediye sayısına oranı %50'dir. Nüfusu 100.000'in üzerinde 250 belediye bulunmaktadır.

Ülkemizdeki toplam nüfusun (85.372.377 kişi) %77,88'i büyükşehir belediyesi sınırları %17,55'i diğer belediye sınırları içerisinde olmak üzere %94,45'i belediye sınırları içinde %5,55'i köy sınırları içinde yaşamaktadır.

Büyükşehir belediyelerinin sınırları içinde 66.489.007, il belediyelerinde 7.638.016, ilçe belediyelerinde 5.272.269, belde belediyelerinde 1.235.176 kişi olmak üzere toplam 80.637.800 vatandaşımız belediye sınırları içerisinde yaşamaktadır.

4. Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı

Mahalli idare birlikleri ve belediye bağlı idareleri sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 5: Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı

Türü	Belediye Bağlı İdareleri	Mahalli İdare Birlikleri
2022	33	694
2023	33	698

Kaynak: YYGM, 2024,

Ülkemizde hâlihazırda 33 belediye bağlı idaresi ve 698 mahalli idare birliği bulunmaktadır.

5. Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları

Türlerine göre birlik sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 6: Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları

Sıra No	Türü	2022	2023
1	Ülke Düzeyinde Birlikler	2	2
2	Belediye Hizmet Birliği	42	42
3	Özel İdare-Belediye Hizmet Birliği	9	9
4	Kalkınma Birliği	5	5
5	Çevre Altyapı Hizmet Birliği	67	67
6	Turizm Altyapı Hizmet Birliği	31	30
7	İçmesuyu Birliği	75	78
8	Köylere Hizmet Götürme Birliği	451	450
9	Diğer	12	15
Toplam		694	698

Kaynak: YYGM ve İİGM, 2024,

Ülkemizde; 2'si ülke düzeyinde birlik, 42'si belediye hizmet birliği, 9'u özel idare-belediye hizmet birliği, 5'i kalkınma birliği, 67'si çevre altyapı hizmet birliği, 30'u turizm altyapı hizmet birliği, 78'i içme suyu birliği, 450'si köylere hizmet götürme birliği (KHGB) ve 15'i diğer birlikler olmak üzere toplam birlik sayısı 698'dir.

5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 20'nci maddesine göre ülke düzeyinde, belediyeleri temsil etmek üzere Türkiye Belediyeler Birliği ve il özel idareleri ile yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarını temsil etmek üzere Vilayetler Birliği kurulmuştur.

6. Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler

Anayasamız, mahalli idarelerin karar organlarının seçimle oluşturulacağı temel kuralını getirmiştir. Mahalli idarelerde seçimler beş yılda bir, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. İl genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi, belediye başkanlığı ve muhtar seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanmaktadır.

18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir. 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11 inci maddesinde belirtilen sakıncaları taşımamak şartıyla 18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı belediye başkanlığına, muhtarlığa, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliğine seçilebilmektedir.

2019 yılı mahalli idareler genel seçimi ile seçilen mahalli idare görevlilerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 7: Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2019)

Türü	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)	Toplam
Büyükşehir Belediye Başkanı	27	90	3	10	30
Büyükşehir İlçe Belediye Başkanı	494	95	25	5	519
Belediye Meclis Üyesi	18.461	89	2.284	11	20.745
İl Belediye Başkanı	50	98	1	2	51
İlçe ve Belde Belediye Başkanı	777	98	12	2	789
İl Genel Meclis Üyesi	1.223	96	48	4	1.271
Toplam	21.032	90	2.373	10	23.405

Kaynak: YYGM, 2024

2024 yılı Mahalli İdareler Genel Seçimi ile seçilen mahalli idare görevlilerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 8: Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2024)

Türü	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)	Toplam
Büyükşehir Belediye Başkanı	25	83	5	17	30
Büyükşehir İlçe Belediye Başkanı	471	91	48	9	519
Belediye Meclis Üyesi	22.093	88	2.961	12	25.054
İl Belediye Başkanı	45	88	6	12	51
İlçe ve Belde Belediye Başkanı	783	98	19	2	802
İl Genel Meclis Üyesi	1.219	95	63	5	1.282
Toplam	24.636	89	3.102	11	27.738

Kaynak: YYGM, İİGM, 2024,

3. MAHALLİ İDARELERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

İl özel idareleri, büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri, büyükşehir ilçe, ilçe ve belde belediyeleri, bağlı idareler ile mahalli idare birliklerine ilgili kanunlarla çeşitli görev, yetki ve sorumluluklar verilmiştir.

A. İl Özel İdareleri

İl özel idarelerinin görev ve sorumlulukları 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6'ncı maddesinde sıralanmıştır.

İl Özel İdaresi Kanunu'nda özel idarelerin görevleri, il sınırları içindeki görevler ve belediye sınırları dışındaki görevler olarak iki şekilde tanımlanmıştır.

1) İl sınırları içindeki görevler;

- Gençlik ve spor, sağlık, tarım, sanayi ve ticaret,
- Belediye sınırları il sınırı olan büyükşehir belediyeleri hariç ilin çevre düzeni plânı,
- Bayındırlık ve iskân,
- Toprağın korunması, erozyonun önlenmesi,
- Kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar,
- Yoksullara mikro kredi verilmesi,
- Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları,
- İlk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile

diğer ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

2) Belediye sınırları dışındaki görevler;

- İmar,
- Yol,
- Su,
- Kanalizasyon
- Katı atık,
- Çevre,
- Acil yardım ve kurtarma,
- Orman köylerinin desteklenmesi,
- Ağaçlandırma, park ve bahçe tesisidir.

➤ Bisiklet yollarının ve şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı, bakımı ve onarımıyla ilgili işleri yapmak.

Bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşları; yapım, bakım ve onarım işleri, devlet ve il yolları, içme suyu, sulama suyu, kanalizasyon, enerji nakil hattı, sağlık, eğitim, kültür, turizm, çevre, imar, bayındırlık, iskân, gençlik ve spor gibi hizmetlere ilişkin yatırımlar ile bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşlarının görev alanına giren diğer yatırımları, kendi bütçelerinde bu hizmetler için ayrılan ödenekleri il özel idarelerine aktarmak suretiyle gerçekleştirebilmektedirler. Aktarma işleminden sonra söz konusu işler il özel idaresinin tabi olduğu usul ve esaslara göre sonuçlandırılmaktadır.

İl özel idarelerine kendilerine verilen görevleri yerine getirebilmesi ve yetkileri kullanabilmesi için 5302 sayılı Kanun'un 7'nci maddesi ile bir kısım yetki ve imtiyazlar sağlanmıştır. İl özel idaresinin, Kanun'da sayılan yetkileri ve imtiyazları şunlardır:

➤ Kanunlarla verilen görev ve hizmetleri yerine getirebilmek için her türlü faaliyette bulunmak, gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri için kanunlarda belirtilen izin ve ruhsatları vermek ve denetlemek,

➤ Kanunların il özel idaresine verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, emir vermek, yasak koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek,

➤ Hizmetlerin yürütülmesi amacıyla, taşınır ve taşınmaz malları almak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, takas etmek, bunlar üzerinde sınırlı ayni hak tesis etmek,

➤ Borç almak ve bağış kabul etmek,

➤ Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı yirmi beş bin Türk Lirasına kadar olan dava konusu uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine karar vermek,

➤ Özel kanunları gereğince il özel idaresine ait vergi, resim ve harçların tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak,

➤ Belediye sınırları dışındaki gayri sıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerine ruhsat vermek ve denetlemek, İl özel idaresi hizmetleri ile ilgili olarak, halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapmak.

➤ Belediye sınırları dışında, yapı ruhsatı veya yapı kullanma izni hangi idare tarafından verilmiş olursa olsun, hizmete sunulacak olan asansörlerin tescilini yapmak, ilgili teknik mevzuat çerçevesinde yıllık periyodik kontrollerini yapmak ya da yetkilendirilmiş muayene kuruluşları aracılığıyla yaptırmak, gerekli hâllerde asansörleri hizmet dışı bırakmak.

B. Belediyeler

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14'üncü maddesinde belediyelerin görev ve sorumlulukları ikili bir tasnife tabi tutulmuştur. Birinci bölümdeki hizmetler belediyelere görev olarak verilirken, ikinci bölümdeki hizmetleri de yapabilme yetkisi tanınmıştır.

Belediyelerin yapmakla yükümlü olduğu hizmetler şunlardır:

- İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel altyapı,
- Coğrafi ve kent bilgi sistemleri,
- Çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık,
- Zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans,
- Şehir içi trafik,
- Defin ve mezarlıklar,
- Ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar,
- Konut,
- Kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor,
- Orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları,
- Sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma,
- Ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi,
- Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyeler için kadınlar ve çocuklar için konukevleri açılması.

Belediyelere faaliyette bulunma yetkisi tanınan hizmetler ise şunlardır:

- Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapma ve her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılama,
- Sağlıkla ilgili her türlü tesisi açma ve işletme,
- Mabetlerin yapım, bakım ve onarımını yapma,
- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlama, bu amaçla bakım ve onarımını sağlama, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etme,
- Sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verme, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdi yardım sağlama, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenleme,

➤ Yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verme,

➤ Gıda bankacılığı yapma.

5393 sayılı Kanun'un 15'inci maddesinde belediyelerin yetkileri ve imtiyazları şu şekilde sayılmıştır:

➤ Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak,

➤ Kanunların belediyeye verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, belediye yasakları koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek,

➤ Gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri ile ilgili olarak kanunlarda belirtilen izin veya ruhsatı vermek,

➤ Özel kanunları gereğince belediyeye ait vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarının tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak; vergi, resim ve harç dışındaki özel hukuk hükümlerine göre tahsili gereken doğal gaz, su, atık su ve hizmet karşılığı alacakların tahsilini yapmak veya yaptırmak,

➤ Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek; kaynak sularını işletmek veya işlettirmek,

➤ Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek,

➤ Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak,

➤ Mahalli müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde taşınmaz almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı ayni hak tesis etmek,

➤ Borç almak, bağış kabul etmek,

➤ Toptancı ve perakendeci hâlleri, otobüs terminali, fuar alanı, mezbaha, ilgili mevzuata göre yat limanı ve iskele kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettirmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek,

➤ Vergi, resim ve harçlar dışında kalan dava konusu uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine karar vermek,

➤ Gayrisihhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek,

➤ Beldede ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi ve kayıt altına alınması amacıyla izinsiz satış yapan seyyar satıcıları faaliyetten men etmek, izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten men edilmesi sonucu, cezası ödenmeyerek iki gün içinde geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmayan gıda dışı malları yoksullara vermek,

➤ Reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirmek,

➤ Gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak,

➤ Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işletmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiğı bütün işleri yürütmek.

➤ Belediye mücavir alan sınırları içerisinde 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu, 26/9/2011 tarihli ve 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve ilgili diğer mevzuata göre kuruluş izni verilen alanda tesis edilecek elektronik haberleşme istasyonlarına kent ve yapı estetiğı ile elektronik haberleşme hizmetinin gerekleri dikkate alınarak ücret karşılığında yer seçim belgesi vermek,

➤ Belediye sınırları içerisinde, yapı ruhsatı veya yapı kullanma izni hangi idare tarafından verilmiş olursa olsun, hizmete sunulacak olan asansörlerin tescilini yapmak, ilgili teknik mevzuat çerçevesinde yıllık periyodik kontrollerini yapmak ya da yetkilendirilmiş muayene kuruluşları aracılığıyla yaptırmak, gerekli hâllerde asansörleri hizmet dışı bırakmak.

➤ Bisiklet yollarının ve şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı, bakımı ve onarımıyla ilgili işleri yürütmek,

➤ Belediyeler; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlanması, atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılması, kaynak sularının işletilmesi; toplu taşıma yapılması, bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerinin kurulması;

katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri Danıştay'ın görüşü ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının kararıyla süresi kırk dokuz yılı geçmemek üzere imtiyaz yoluyla devredebilir, toplu taşıma hizmetlerini imtiyaz veya tekel oluşturmayacak şekilde ruhsat vermek suretiyle yerine getirebileceği gibi toplu taşıma hatlarını kiraya verme veya hizmet satın alma yoluyla yerine getirebilir.

➤ İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; turizm, sağlık, sanayi ve ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğal gaz, yol ve aydınlatma gibi alt yapı çalışmalarını faiz almaksızın on yıla kadar geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilir, bunun karşılığında yapılan tesislere ortak olabilir; sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projelere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir. Belediye ve bağlı idareler, meclis kararıyla mabetlere, eğitim kurumlarına, yurtlara, okul pansiyonlarına ve hastanelere indirimli bedelle ya da ücretsiz olarak içme ve kullanma suyu verebilirler.

➤ Belediye, belde sakinlerinin belediye hizmetleriyle ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir.

1. Büyükşehir Belediyeleri

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7'nci maddesine göre büyükşehir belediyesi sınırlarındaki yetkiler büyükşehir belediyesi ile büyükşehir ilçe belediyesi arasında dağıtılmıştır. 6360 sayılı Kanun'la, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev alanı il ve ilçe mülki sınırlarına genişletilmiştir.

Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır:

➤ İlçe belediyelerinin görüşlerini alarak büyükşehir belediyesinin stratejik plânını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamak,

➤ Çevre düzeni plânına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar plânını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plâna uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar plânlarını, bu plânlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon plânlarını ve imar ıslah plânlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar plânının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde

uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmayan ilçe belediyelerinin uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmak veya yaptırmak,

➤ Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak, 20/07/1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda belediyelere verilen yetkileri kullanmak,

➤ Büyükşehir belediyesi tarafından yapılan veya işletilen alanlardaki işyerlerine, büyükşehir belediyesinin sorumluluğunda bulunan alanlarda işletilecek yerlere ruhsat vermek ve denetlemek,

➤ Belediye Kanunu'ndaki arsa ve konut üretimiyle kentsel dönüşüm ve gelişim alanlarına ilişkin belediyelere verilen yetkileri kullanmak,

➤ Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak, ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek, kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek,

➤ Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek,

➤ Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak,

➤ Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynakta toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu

amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; sanayi ve tıbbi atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak,

➤ Gıda ile ilgili olanlar dâhil birinci sınıf gayrisihhi müesseseleri ruhsatlandırmak ve denetlemek, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek,

➤ Büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu veya işlettiği alanlarda zabıta hizmetlerini yerine getirmek,

➤ Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek veya ruhsat vermek,

➤ Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine nakdî yardım yapmak, malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara, teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere belediye meclis kararıyla ödül vermek,

➤ Gerektiğinde mabetler ile sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak,

➤ Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek,

➤ Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dâhil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek, Büyükşehir içindeki toplu taşıma hatlarıyla ilgili olarak; şehir merkezine olan uzaklık, nüfus ve hattı kullanan sayısı kriterleri esas alınarak tespit edilecek hatlarla ilgili toplu taşıma hizmetlerinin işlettilmesine karar vermek.

➤ Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak,

➤ Mezarlık alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettirmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek,

➤ Her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek, imar planında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek,

➤ İl düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek,

➤ Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak,

➤ Merkezi ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek,

➤ Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerinin talepleri hâlinde her türlü desteği sağlamak.

➤ Bisiklet yollarının ve şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı, bakımı ve onarımıyla ilgili işleri yürütmek.

Büyükşehir ilçe belediyesinin görev ve yetkileri ise şunlardır:

➤ Kanunlarla münhasıran büyükşehir belediyesine verilen görevler ile Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7'nci maddesinin birinci fıkrası dışında kalan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak,

➤ Büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak,

➤ Sıhhi işyerlerini, 2'nci ve 3'üncü sınıf gayrisıhhi müesseseleri, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek,

➤ Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7'nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hizmetlerden; 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda belediyelere verilen yetkileri kullanmak, otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; mabetler ile sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı

ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.

➤ Bölge otoparkı, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek veya ruhsat vermek

➤ Defin ile ilgili hizmetleri yürütmek.

➤ Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etmek ve yıkmak.

5216 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesinde ise yetki ve imtiyazlarla ilgili olarak "Büyükşehir (ve) ilçe belediyeleri; görevli oldukları konularda bu Kanunla birlikte Belediye Kanunu ve diğer mevzuat hükümleri ile ilgisine göre belediyelere tanınan yetki, imtiyaz ve muafiyetlere sahiptir" hükmü yer almaktadır.

2. Bağlı İdareler

2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile büyükşehir belediyelerine bağlı ve içme suyu, kanalizasyon ve yağmur sularının uzaklaştırılması ile ilgili görevleri ifa etmek üzere ayrı bütçe ve kamu tüzel kişiliğine haiz su ve kanalizasyon idareleri kurulmuştur. Kanun'un ek 5'inci maddesi ile bu Kanun'un diğer büyükşehir belediyeleri için de uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Su ve kanalizasyon idarelerinin görevleri Kanun'un 2'nci maddesinde şu şekilde sayılmıştır;

➤ İçme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyaçlarının her türlü yeraltı ve yer üstü kaynaklarından sağlanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması için; kaynaklardan abonelere ulaşıncaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak, bu projelere göre tesisleri kurmak veya kurdurmak, kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek,

➤ Kullanılmış sular ile yağış sularının toplanması, yerleşim yerlerinden uzaklaştırılması ve zararsız bir biçimde boşaltma yerine ulaştırılması veya bu sulardan yeniden yararlanılması için abonelerden başlanarak bu suların toplanacakları veya bırakılacakları noktaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak; gerektiğinde bu projelere göre tesisleri kurmak ya da kurdurmak; kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek,

➤ Bölge içindeki su kaynaklarının, deniz, göl, akarsu kıyılarının ve yeraltı sularının kullanılmış sularla ve endüstri artıkları ile kirletilmesini, bu kaynaklarda suların kaybına veya

azalmasına yol açacak tesis kurulmasını ve bu tür faaliyetlerde bulunulmasını önlemek, bu konuda her türlü teknik, idari ve hukuki tedbiri almak,

➤ Su ve kanalizasyon hizmetleri konusunda hizmet alanı içindeki belediyelere verilen görevleri yürütmek ve bu konulardaki yetkileri kullanmak,

➤ Her türlü taşınır ve taşınmaz malı satın almak, kiralamak, ekonomik değeri kalmamış araç ve gereçleri satmak, su ve kanalizasyon hizmetleriyle ilgili tesisleri doğrudan doğruya yahut diğer kamu veya özel kuruluşlarla ortak olarak kurmak ve işletmek, bu maksatla kurulmuş veya kurulmakta olan tesislere iştirak etmek,

➤ Kuruluş amacına dönük çalışmaların gerekli kılması halinde her türlü taşınmaz malı kamulaştırmak veya üzerinde kullanma hakları tesis etmek.

Su ve kanalizasyon idarelerine ilave olarak İstanbul'da İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü (İETT), Ankara'da Ankara Elektrik Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü (EGO) ve İzmir'de İzmir Elektrik Su Havagazı Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü (ESHOT) bağlı idareleri mevcuttur.

C. Mahalli İdare Birlikleri

5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 3'üncü maddesinin (b) bendinde mahalli idare birliği "Birden fazla mahalli idarenin, yürütmekle görevli oldukları hizmetlerden bazılarını birlikte görmek üzere kendi aralarında kurdukları kamu tüzel kişisi" olarak tanımlanmıştır.

Mahalli idare birliği kurulabilmesi için en az iki mahalli idarenin bir araya gelerek bir tüzük üzerinde anlaşmaları gerekmektedir. Birlik tüzüğü, birliği kuracak mahallî idarelerin meclislerinde üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla kabul edildikten sonra valinin; birlik birden fazla ildeki mahallî idarelerin katılımı ile kuruluyorsa üyeleri il özel idareleri ve köylerden oluşan birlikler için İçişleri Bakanının, geri kalanları için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanının onayı ile kesinleşir. Birlik, birlik tüzüğünün kesinleşmesinden sonra Cumhurbaşkanının izni ile kurulur ve tüzel kişilik kazanır.

Kurulmuş bir birliğe üyelik ise üye olmak isteyen mahalli idare meclisinin kararı ve buna dayalı başvurusu üzerine, birlik meclisinin kabulü ile olmaktadır. Bu durumda Cumhurbaşkanının izni aranmamaktadır. Birlik üyeliğinden ayrılmada, ilgili mahalli idare meclisinin kararı yeterlidir.

Su, atık su, katı atık ve benzeri altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ilişkin projelerin zorunlu kılması durumunda, Cumhurbaşkanı ilgili mahalli

idarelerin bu amaçla kurulmuş birliğe katılmasına karar verebilmektedir. Bu şekilde üye olunan birliklerden ayrılma da Cumhurbaşkanının iznine bağlıdır.

Mahalli idarelerin bütün görevlerini kapsayacak şekilde genel amaçlı veya amacı açıkça belirlenmemiş birlik kurulamamaktadır.

Mahalli idare birlikleri, tüzüklerinde birliğe devredilmesi öngörülen mahalli müşterek nitelikli hizmetlere ilişkin olarak üye mahalli idarelerin hak ve yetkilerine sahip bulunmaktadır.

4. AVRUPA KONSEYİ YEREL VE BÖLGESEL YÖNETİMLER KONGRESİ, YEREL YÖNETİMLERLE İLGİLİ ULUSLARARASI METİNLER VE KARDEŞ KENT İLİŞKİLERİ

A. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi

Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (YBYK), Avrupa Konseyinin yerel ve bölgesel yönetimleri temsil eden temel organlarından biridir. Avrupa Konseyi, yerel ve bölgesel yönetim temsilcilerini bir araya getirmek üzere 1957 yılında “Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı”nı oluşturmuş; 1994 yılında Bakanlar Komitesinde aldığı karar uyarınca “Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı” bugünkü “Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi”ne dönüşmüştür. Kongrenin rolü, üye ülkelerde yerel ve bölgesel demokrasiyi ve bu yönetimlerin özerkliğini güçlendirmek, yerel ve bölgesel yönetimi iyileştirmek ve Avrupa'daki bölgelerarası ve sınır bölgeleri arasındaki işbirliğini geliştirmektir. Kongre, 1985 yılında yerel yönetimler için bugün en önemli referans metni sayılan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı kabul eden kuruluştur. Kongre, Avrupa çapında 100.000'in üzerinde yerel ve bölgesel yönetimlerin seçilmiş temsilcilerinin, sorunlarını tartıştıkları, deneyimlerini paylaştıkları ve görüşlerini hükümetlere ifade edebilecekleri bir forum ortamı sağlamaktadır. Yerel ve bölgesel yönetimleri temsil ederek ulusal ve uluslararası organizasyonlarla yakın işbirliği yapmaktadır.

Konsey, işleyen bir demokrasi için temel teşkil eden halka ulaşabilmek için açık oturumlar ve konferanslar düzenlemektedir. Bütün konsey üyesi ülkelerde yerel ve bölgesel demokrasinin durumu hakkında ülke raporları hazırlamakta ve özellikle, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ilkelerinin nasıl uygulandığını izlemektedir. Avrupa Konseyi, üye ülkelerde gerçekleştirilen yerel ve bölgesel seçimlere zaman zaman gözlemci göndermekte ve raporlar hazırlamaktadır. Kongre, yerel ve bölgesel yönetimlerle ilgili politikaların çerçevesini belirleyen sözleşmeler hazırlamakta ve bunların uygulanmasını sağlamaktadır.

Kongrenin Çalışma Düzeni:

Bir belediye ya da bölgede seçilmiş, 318 asil ve 318 yedek üyeden oluşan Kongre, Yerel Yönetimler Meclisi (Local Chamber) ve Bölgesel Yönetimler Meclisi (Regional Chamber) olmak üzere iki meclisten oluşmaktadır. Her iki meclis için üyelik süreleri 5 yıldır. Kongre, bünyesinde bulunan üç komite (İzleme-Yönetişim ve Güncel Konular Komitesi) tarafından hazırlanan raporlar aracılığıyla üye ülkelere tavsiyelerde bulunmaktadır. Avrupa Konseyi

Bakanlar Komitesi ve Parlamenter Meclisi de Kongreye yerel ve bölgesel politikanın tüm yönleri ile ilgili olarak danışmaktadır.

Ulusal heyetler, ülkelerindeki coğrafi ve siyasi kompozisyonu yansıtmak, kadın ve erkek temsilciler arasında adil bir denge sağlamak zorundadır. Buna göre ulusal delegasyonların en az %30'unun kadın üyelerden oluşması gerekmektedir. Bu oranı sağlamayan ulusal delegasyonlar Kongre tarafından reddedilmektedir. Konseyde Türkiye'den 18 asil ve 18 yedek delege bulunmakta olup ülkemiz konseyde en fazla delege ile temsil edilen 6 ülkeden biridir.

B. Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi (ARLEM)

Avrupa Birliği'nin yerel ve bölgesel yönetimlerle ilgili danışma organı olan Bölgeler Komitesi bünyesinde, Akdeniz İçin Birlik süreci kapsamında "Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi (ARLEM)" Platformu 14 Mayıs 2009 tarihinde yapılan ilk genel kurul toplantısında resmi olarak kurulmuştur.

Asamblenin temel amaçları şunlardır:

-Yerel ve bölgesel yönetimlerin bilinçlendirilerek Avrupa-Akdeniz Ortaklığı yönetimine katılımlarını sağlamak,

-Yerel ve bölgesel yönetimlerin Avro-Akdeniz Bakanlar Konferansı ve Barselona süreci ile oluşturulan Akdeniz İçin Birlik çalışmalarında temsil edilmelerini sağlamak,

-Yerel demokrasi, çok katmanlı yönetişim ve yerelleşmeyi teşvik etmek,

-Yerel ve bölgesel yönetimler arasında kuzey-güney ve güney-güney diyalogunu teşvik etmek,

-Ulusal, Avrupa ve Avro-Akdeniz birliklerini ve ağlarını kullanmak suretiyle özel projeler ve sorunlar bağlamında tecrübe paylaşımı ve teknik destek sağlamak,

-Özellikle alan planlaması, sürdürülebilir kalkınma ve şehir planlaması konularındaki yeni projelerin desteklenerek bölgesel bütünleşme ve dayanışmayı teşvik etmektir.

Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi (ARLEM), Avrupa Birliğine üye ülkeler ve Akdeniz havzasında yer alan üye olmayan ülkelerin yerel ve bölgesel yönetimlerinin seçilmiş temsilcilerinden toplamda 80 üyeye sahiptir. Ülkelerden gönderilecek temsilcilerin sayısı ülkelerin nüfuslarına göre belirlenmiştir.

Bir üyenin görev süresi; adaylıktan geri çekilme, istifa ya da üyenin göreve getirildiği yetkinin sonlanması gibi nedenlerle bitirilecektir.

Ülkemiz, ARLEM’de 5 asil üye ve 5 yedek üye ile temsil edilmektedir.

C. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı 15/10/1985 tarihinde İsveç’in başkenti Stockholm’de Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansında hazırlanarak Yerel Yönetimlerden Sorumlu Bakanlar Konferansında kabul edilmiştir.

Şart, yerel yönetimlerin her türlü demokratik rejimin temellerinden birisi olduğunu, vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının Avrupa Konseyine üye devletlerin tümünün paylaştığı demokratik ilkelerden olduğunu, bu hakkın en doğrudan kullanım alanının yerel düzeyde gerçekleştiğini, gerçek yetkilerle donatılmış yerel yönetimlerin varlığının hem etkili hem de vatandaşlara yakın bir yönetimi sağlayacağını esas almaktadır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; özerk yerel yönetimin kapsamı ve dayandığı başlıca ilkeler sayılmaktadır. Yerel yönetim sınırlarının korunması, yerel yönetimlerin görevleri için gereken uygun idari teşkilatlanma ve kaynaklar, yerel düzeydeki sorumlulukların kullanılma koşulları, yerel yönetimlerin faaliyetlerinin idari denetimi, yerel yönetimlerin mali kaynakları, yerel yönetimlerin birlik kurma, birliklere katılma hakkı ve özerk yerel yönetimlerin yasal korunması ile ilgili maddeler yer almaktadır. İkinci bölümde; Şart’ı onaylamış olan devletlerin yükümlülük ve sorumluluklarıyla ilgili kurallar yer almaktadır. Devletlerin Şart’ın ilkelerini yaşama geçirmek amacı ile yaptıkları yasal düzenlemeleri zaman zaman Konseye bildirmesi zorunlu kılınmıştır. Şart’ın son bölümü ise uygulama ve yürürlük koşulları ile ilgili kuralları kapsamaktadır.

Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı şu an itibarıyla Konseye üye olan 47 devletin Türkiye dâhil 42’si tarafından imzalanmış ve onaylanmış bulunmaktadır. Ancak Şart’ın “Yükümlülükler” başlıklı 12’nci maddesi gereğince Şart’a açıkça “çekince koyma hakkı” tanınmış ve Şart’ın “Çekilme” başlıklı 17’nci maddesi ile de Şart’a taraf olduktan beş yıl sonra çekilme hakkı tanınmıştır.

Avrupa Konseyine üye olan devletler kendi koşulları çerçevesinde Şart’ın çeşitli maddelerine çekince koymuşlardır.

Ülkemiz Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın;

➤ Yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren planlama ve karar süreçlerinde kendilerine danışılmasını içeren 4'üncü maddesinin 6'ncı fıkrasını,

➤ Yerel yönetimlerin iç örgütlenmelerinin kendilerince belirlenmesini içeren 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasını,

➤ Yerel olarak seçilmiş kişilerin görevleriyle bağdaşmayacak işlev ve faaliyetlerinin kanun ve temel hukuk ilkelerine göre belirlenmesini içeren 7'nci maddesinin 3'üncü fıkrasını,

➤ Vesayet denetiminin, denetleyen makamın müdahalesinin korunmak istenen yararın önemiyle orantılı olarak sınırlandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmasını içeren 8'inci maddesinin 3'üncü fıkrasını,

➤ 9'uncu maddesinin; yerel yönetimlere kaynak sağlanmasında hizmet maliyetlerindeki artışların mümkün olduğunca hesaba katılmasını içeren 4'üncü, yeniden dağıtılacak mali kaynakların yerel yönetimlere tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda yerel yönetimlere önceden danışılmasını içeren 6'ncı ve yapılacak mali yardımların yerel yönetimlerin kendi politikalarını uygulama konusundaki temel özgürlüklerinin mümkün olduğu ölçüde ortadan kaldırmamasını içeren 7'nci fıkralarını,

➤ 10'uncu maddesinin; yerel yönetimlerin ortak çıkarlarını koruma ve geliştirme için uluslararası yerel yönetim birliklerine üye olma ve diğer devletlerin yerel yönetimlerle işbirliği yapabilmeleri içeren 2'nci ve 3'üncü fıkralarını,

➤ Yerel yönetimlerin, iç hukukta kendilerine tanınmış olan yetkilerin serbestçe kullanımı ve özerk yerel yönetim ilkelerine riayetini sağlanması için yargı yoluna başvurabilmelerini içeren 11'inci maddesini kabul etmemiştir.

Ancak; Ülkemizin Şart'a koymuş olduğu çekincelerle ilgili hususlarda son yıllarda önemli reformlar yapılarak Türkiye'deki yerel yönetimler mevzuatının Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na uyumu büyük ölçüde sağlanmıştır.

D. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi

Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan, Avrupa'nın doğal ve kültürel peyzajlarının bir bütün olarak korunması, yönetilmesi ve planlanması ve bu konularda işbirliği oluşturulması çerçevesinde sözleşmesi olan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, ülkemiz tarafından 2000 yılında imzalanmış, 10 Haziran 2003 tarihli ve 4881 sayılı Kanun ile kabul edilerek 01/03/2004 tarihinde de yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme'yi imzalayan ülkeler, peyzajı yasa çerçevesinde insan çevresi için gerekli bir unsur olarak tanımak, peyzaj politikaları belirlemek, uygulamak ve buna uygun prosedürleri oluşturmak, bu politikaları bölgesel, şehirsal, kültürel, çevresel, tarımsal, sosyal ve ekonomi politikalarıyla bütünleştirmek; peyzaj konusunda bilinç düzeyini artırmak, eğitim programları düzenlemek; ülkesindeki peyzajı tanımlama ve değerlendirmeye tabi tutmak; peyzaj kalite hedeflerini belirlemek; peyzajı korumak, yönetmek veya planlamak amacıyla bazı uygulamaları hayata geçirmekle yükümlü kılınmıştır. Sözleşme, taraf ülkelerin tüm bölge ve alanları ile doğal, kırsal, kentsel ve yarı-kentsel alanlarını kapsamaktadır

Sözleşme'ye taraf devletlere, Sözleşme'yi imza sırasında veya onaylama, kabul ve katılma yöntemlerini belirlerken Sözleşme'yi uygulayacağı bölge veya bölgeleri belirleme ve bunları daha sonra genişletme imkânı verilmektedir. Sözleşme'nin uygulanmasını izleme görevi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından atanan Yetkili Uzmanlar Komitesine verilmiştir.

E. Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi

1980 yılında Avrupa Konseyinde kabul edilen, Avrupa Yerel Yönetimler ve Yerel Topluluklar Arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi (21 Mayıs 1980), komşu yerel yönetim birimleri arasında işbirliği projelerinin geliştirilmesinin önündeki her türlü yönetsel, tüzel, siyasal ve psikolojik engelleri ortadan kaldırmak ve işbirliğini geliştirme amacı ile yerel yönetimler arasında işbirliği olanaklarının geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşılmasında sınırlardaki yerel ve bölgesel topluluk veya yönetimler arasında; bölgesel, kentsel ve kırsal kalkınma, çevrenin korunması, kamu tesis ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve acil durumlarda karşılıklı yardım gibi alanlardaki işbirliğinin potansiyel önemine dikkat çekilmektedir. Sözleşme ile sınır bölgelerinin ekonomik ve sosyal gelişimine ve birlik-beraberlik ruhuna katkıda bulunulacağı hedeflenmektedir.

Sözleşme'ye taraf olan devletler, yerel yönetimlerin ve yerel toplulukların, başka ülkelerdeki benzerleriyle işbirliği anlaşması yapma hakkını tanımayı ve bu hakka saygı göstermeyi kabul etmektedirler. Sözleşme tarafı devletler, sınır ötesi işbirliğinin gelişmesini ve sorunsuz bir şekilde işleyişini engelleyebilecek hukuki, idari ve teknik zorlukları gidermek için çaba gösterecek ve diğer taraf veya taraflara, durumun gerektirdiği ölçüde danışacaktır

Türkiye bu Sözleşme'yi 4/2/1998 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme 1/2/2000 tarihli ve 4517 sayılı Kanun'la ve "İşbu Sözleşme, Türkiye'nin diplomatik ilişkisi bulunan ülkelerin yerel yönetimleri ile kurulacak işbirliği bakımından ve sadece Türkiye'deki özel idareler, belediyeler, köyler ve bu amaçla kurulmuş mahallî idare birliklerinde geçerli olmak kaydıyla hüküm ifade edecektir." şeklinde bir bildirimle onaylanmıştır.

F. Avrupa Kentsel Şartı I-II

Avrupa Kentsel Şartı-I, Avrupa Konseyinin kentsel politikalarından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu politikalar 1980-1982 yılları arasında Konseyce düzenlenen "Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası" kapsamında geliştirilmiştir. Yerleşimlerde yaşamın iyileştirilmesini amaçlayan kampanya; kentte fiziksel çevre ve konut stokunun iyileştirilmesi, toplumsal kalkınmanın özendirilmesi, yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların oluşturulması ve halk katılımının özendirilmesi olmak üzere başlıca dört temel konuya ağırlık vermiştir.

Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen Avrupa Kentsel Şartı-I, 20 maddelik bir deklarasyon ve 13 maddelik şart ilkelerinden oluşmaktadır. Şart daha önceki birçok uluslararası metinden farklı olarak, hükümetlerin değil yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır.

Avrupa Kentsel Şartı'nın benimsediği temel ilkeler işbirliği ve dayanışmadır. Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri; güvenlik, kirletilmemiş ve sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar ve eşitlik gibi haklara sahiptirler. Şart söz konusu hakların yaş, cinsiyet, ırk ve inanç ayrımı yapmadan tüm insanlara eşit koşullarda tanınmasını savunmaktadır.

Avrupa Konseyinin 27-29 Mayıs 2008'de Strazburg'da yaptığı 15. Genel Oturumu'nda, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi "Avrupa Kentsel Şartı-II: "Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto"yu kabul etmiştir. Yayımlanan deklarasyonda, ilk kabul edilen Şart'taki bazı ilkeler yeniden tanımlanmış ve kentsel yaşama yeni bir yaklaşım getirilmesi amaçlanmıştır. Şart ile yerel yönetimlerden, Avrupa değerlerini esas alarak kamu politikalarında etik yönetim, sürdürülebilir kalkınma ve dayanışma ilkelerini daha ileri düzeyde uygulamaları istenmektedir. Ayrıca; Avrupa kentsel müktesebatının önemi, kentliler ile kasaba halklarının aktif katılımı ve

bilinçlendirilmesi, etkin ve düzenli denetim mekanizmaları içeren bir yönetim anlayışının hayata geçirilmesi, kentsel ekolojinin korunması ve geliştirilmesi, kentsel alanlarda yaşayanlar arasındaki ciddi mekânsal farklılıkların giderilerek sosyal uyumun sağlanması, kentler ve kasabalar arasında “kent diplomasisi” kurulması, yerel alanların kültür ve kimliklerinin korunması, iletişim imkânını artıran akıllı ve dijital kentler oluşturulması konuları üzerinde durulmuştur.

G. Yerel Gündem 21

1992 yılında Rio'da düzenlenen BM Yeryüzü Zirvesi'nde "sürdürülebilir kalkınma", tüm insanlığın 21. yüzyıldaki ortak hedefi olarak benimsenmiştir. Bu doğrultuda, 21. yüzyılda çevre ve kalkınma sorunlarıyla başa çıkılmasına ve sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılmasına yönelik ilkeleri ve eylem alanlarını ortaya koyan "Gündem 21" başlıklı Eylem Planı, BM üyesi ülkelerce kabul edilmiştir.

Gündem 21, “İnsanlık, tarihsel bir dönüm noktasındadır” cümlesiyle başlamaktadır. Çevre sorunlarının tüm dünyada gündemin üst sıralarında yer almaya başlamasının temel nedeni, insanlık için oldukça ürkütücü bir geleceğin netleşmeye başlamasıdır. Giderek kirlenen, doğal kaynakları hesapsızca tüketilen bir dünyada sürekli artan çevresel bozulmaya, hastalılara, yoksulluğa, eşitsizliklere dikkat çekilmektedir. Çıkış yolu olarak ise, temel gereksinimlerin karşılanması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi, ekosistemlerin daha iyi korunması ve yönetimi için “küresel ortaklık” kavramı gündeme getirilmektedir.

Gündem 21'in temel yaklaşımı, tüm program alanlarına yönelik finansman politikalarının belirlenmesi, yeni kaynakların oluşturulması, uygulanabilir teknik ve ekonomik araçların belirlenmesi, merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerinin “yerinden yönetim” anlayışı doğrultusunda güçlendirilmesi, hükümetler ve hükümet dışı kuruluşlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve halkın etkin katılımının sağlanması gibi öncelikler üzerine kurulmuştur. Kısaca, Gündem 21'de "toplumsal uzlaşma olmadan sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılamaz" görüşü netlik kazanmıştır.

Gündem 21, hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesi ile ilgili sorunların neler olduğu, ne şekilde çözülebilecekleri, hangi alanlarda kimlere ne kadar sorumluluk düştüğünü belirten üç ana, bir tamamlayıcı olmak üzere 40 bölümü içermektedir.

Gündem 21'in 28'inci bölümünde, ele alınan sorunların ve çözümlerin büyük bir bölümünün yerel düzeydeki faaliyetlere dayalı olması nedeniyle, belirlenen hedeflerin

gerçekleştirilmesinde yerel yönetimlerin katılımının ve işbirliğinin önemi vurgulanmaktadır. “Yerel Gündem 21” kavramının getirildiği bu bölümde, yerel yönetimlerin öncülüğünde, sivil toplumun ve diğer tüm ilgililerin, kentleri için “21. yüzyılın yerel gündemi”ni oluşturmaları karara bağlanmaktadır. Yerel yönetimler ile uluslararası topluluklar, yerel yönetim birlikleri ve diğer yerel yönetimlerin temsilcileri arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi vurgulanmaktadır. Yerel yönetimlerin karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine toplumun tüm kesimlerini dahil edebilmek için programlar geliştirilmesi ve uygulanması hedeflenmektedir.

Ülkemizde, YG-21 Programı kapsamında oluşturulan başlıca yerel yönetim mekanizmaları; kent konseyleri, çalışma grupları, kadın ve gençlik meclisleri ile özel ilgi grupları kapsamındaki çocuk, yaşlı ve engelli platformlarından oluşmaktadır.

Kent Konseyleri, merkezi yönetimi, yerel yönetimi ve sivil toplumu bir işbirliği ortaklığı çerçevesinde bir araya getiren başlıca yönetim mekanizmalarıdır. Kent Konseyleri, kendi yönergelerini hazırlayıp onaylamakta ve bunlara göre faaliyet göstermektedir. Konseyler, kentin kalkınma önceliklerinin ve acil sorunlarının tanımlandığı ve tartışıldığı demokratik platformlar olarak işlev görmektedir. 275 belediyede kent konseyleri çalışmalarını sürdürmektedir.

YG-21 Çalışma Grupları, farklı kurumlardan ve sektörlerden gelen gönüllülerin katkılarını, ilgili kentin öncelikli konularında ve sorun alanlarında yoğunlaştıran bir başka önemli katılımcı mekanizma işlevini görmektedir.

YG-21 Kadın Meclisleri karar alma süreçlerine kadınların etkin katılımının teşviki ve cinsiyet bakış açısının tüm politikalara ve stratejilere yansıtılması gibi öncelikli konulardaki bilinç düzeyinin artmasını kolaylaştırmaktadır. YG-21 Kadın Meclisleri arasındaki bilgi ve deneyim alışverişini güçlendirmek amacıyla, her yıl düzenlenmesi kararlaştırılan “Yerel Gündem 21 Kadın Etkinlikleri Festivali”nin birincisi Ekim 2002’de İzmir’de, ikincisi Eylül 2003’te Bursa’da, üçüncüsü de Eylül 2004’de Samsun’da gerçekleştirilmiştir.

YG-21 Gençlik Meclisleri, gençlerin kapasitelerinin geliştirilmesi ve “yapabilir” kılınmaları, gençliğin her alanda karar alma mekanizmalarına katılımının sağlanması ve AB’ye giriş sürecinde gençliğin rolünün güçlendirilmesi yönündeki çalışmalarını sürdürmektedir. Gençlik Meclisleri, ulusal ölçekli yapılanmanın önemli bir adımı olarak Mayıs 2004’te “YG-21 Ulusal Gençlik Parlamentosu” oluşturulmuştur.

Kentlerdeki katılımcı yapılar, genelde çocukları, yaşlıları ve engellileri kapsayan Özel İlgi Grupları'na yönelik platformlarla güçlendirilmekte ve zenginleştirilmektedir.

Türkiye Yerel Gündem 21 uygulaması 2001 yılında UNDP tarafından, dünyadaki en başarılı uygulamalardan birisi olarak seçilmiş ve 2002 yılı Eylül ayında Güney Afrika Johannesburg'da yapılan BM dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde en iyi uygulama olarak sunulmuştur.

H. Habitat

Sürdürülebilir kentleşmenin temini için en önemli uluslararası platform olan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (BM-Habitat) kapsamındaki faaliyetler ulusal odak noktası olarak Bakanlığımızca yürütülmektedir.

Ülkemiz, gerek karar organlarında yer alarak, gerek şehirleşmenin asıl uygulayıcısı olan yerel yönetimimizin BM-Habitat işbirliğinde gerçekleştirdikleri projeleri ile ve gerekse geri kalmış ülkelerdeki şehirleşme desteklerimiz vasıtasıyla BM Habitat Programı ile karşılıklı bir işbirliğini devamlı sürdürmektedir.

2023 yılında düzenlenen BM-Habitat 2. Asamblesi'ne Bakanlığımızdan bir heyetle katılım sağlayarak müzakerelere katkı verilmiş, Ülkemizin BM-Habitat İcra Kurulu üyeliğinin uzatılması sağlanmıştır.

BM-Habitat tarafından küresel çapta her yıl dünyada bir şehrin ev sahipliğinde gerçekleştirilen "Dünya Habitat Günü" etkinliğinin 2022 yılında Balıkesir'de gerçekleştirilmesinin ardından 2023 yılında da "Dünya Şehirler Günü" kutlamasına Üsküdar Belediyesi küresel ev sahipliği yapmaktadır. Kutlamalar kapsamında İstanbul'da Sayın Emine Erdoğan'ın öncülüğünde kurulan BM Sıfır Atık Danışma Kurulu'nun da toplantısı gerçekleştirilmiştir.

İ. Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi

Brüksel'de bulunan Bölgeler Komitesi, Avrupa Birliği'nde yerel hükümetleri temsil eden danışma kurumudur.

1994'te kurulan Komite, yerel ve bölgesel hükümetlerin, Komisyon, Parlamento ve Konsey'e verdiği görüşlerle alınan kararları etkilemekte, yerel ve bölgesel hükümetlerin çıkarlarını korumak ve kollamakta, kurumların daha demokratik çalışmasını sağlamaktadır.

Komisyon ve Konsey, yerel ve bölgesel yönetimleri doğrudan ilgilendiren aşağıdaki konularda Komite'den görüş bildirmesini istemektedir:

- Ekonomik ve sosyal dayanışma (bölgesel politikalar ve yapısal fonlar);
- Tüm Avrupa'yı kapsayan ulaştırma, telekomünikasyon ve enerji şebekeleri;
- Kamu sağlığı;
- Eğitim, gençlik ve kültür sorunları;
- İstihdam politikaları, mesleki eğitim ve sosyal politikalar;
- Çevre sorunları;
- Ulaşım sorunları.

Bölgeler Komitesi, yerel ve bölgesel mercileri temsil eden 350 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin görev süreleri dört yıldır. Komite, başkanını üyeler arasından iki yıllığına seçer. Başkan, genel kurul toplantılarına başkanlık eder ve komiteyi dış dünyada temsil eder. Yerel yönetici veya politikacılardan oluşan Komite üyeleri yerel başkan, parlamenter, belediye başkanı olabilmekte ve AB'deki çok geniş bir yerel yönetim aktivitesini temsil etmektedirler. Bu kapsamda "Türkiye Çalışma Grubunda" ülkemizi temsilen 11 üye bulunmaktadır.

1999'da Amsterdam Antlaşması'yla bağımsız bir yapıya kavuşan Komite, Topluluk müktesebatıyla ilgili yerel konuları gündeme getirir ve yetki ikamesi prensibiyle çalışır. Buna göre Birlik hukukunun yerel veya bölgesel kurallardan daha verimli olmadığı durumlar dışında müdahale etmez. Komite, Birlik müktesebatının doğru uygulanmasını sağlarken bir yandan da yerel kuralların korunmasını sağlar.

J. Kardeş Kent

5393 sayılı Belediye Kanununun 74'üncü maddesi kapsamında; Belediye; belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilmekte, bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilmekte yurt dışı yerel yönetimlerle kardeş kent ilişkisi kurabilmektedir. Bu faaliyetlerin dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi gerekmekte olup ayrıca Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığından izin alınması gerekmektedir.

Kardeş kent kurulmasındaki amaç karşılıklı bilgi alış-verişinde bulunmak, kentin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamak, belediye yönetimi ve hizmet sunumu kalitesini geliştirmek, sürdürülebilir kalkınma iklim değişikliği sosyal gelişme gibi ortak konularda farklı

bakış açılarından faydalanmak, tecrübe paylaşmak, AB sürecine yerel düzeyde dahil olmak ve geliştirmek, uzun vadeli ve ortak amaca dayanan projeler yapmaktır.

Bu çerçevede 2023 yılı içerisinde 84 kardeş kent ilişkisi kurma talebine onay verilmiş olup toplam kardeş kent sayısı 2.156'dır.

5. MAHALLİ İDARELERLE İLGİLİ 2023 YILINDA YAPILAN MEVZUAT ÇALIŞMALARI

2023 yılında mahalli idareler alanında yapılan mevzuat düzenlemeleri aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 9: 2023 Yılında Yerel Yönetimlerle ilgili Yapılan Mevzuat Düzenlemeleri

Sıra No	Adı	Amacı	Resmi Gazete Tarih ve Sayısı
1	7433 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve Bazı Kanunlar ile 663 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Kanunun 6 ncı maddesi ile 5393 sayılı Belediye Kanununun 49 uncu maddesinde değişiklik yapılmıştır. Değişiklikle mahalli idarelerde sözleşmeli personel istihdamı bu idarelerde memur kadrolarına ilk defa alınma usulüne tabi tutulmuş, üç yıllık çalışma süresini tamamlayan sözleşmeli personelin memur kadrolarına atanmaları ve bu kapsamda memur kadrolarına atanmaların bir yıl süreyle diğer kamu kurum ve kuruluşlarına naklinin yapılamaması öngörülmüştür.	26/01/2023-32085
2	7440 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Kanunun 23 üncü maddesiyle 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun Geçici 1 inci maddesinin on beşinci ve yirmi dokuzuncu fıkralarında değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikle 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununa eklenen ek 3 üncü madde uygulamaları birçok belediyemizde henüz tamamlanamamıştır. Bu sebeple kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alan özelliği devam eden yerlerden, 6360 sayılı Kanunun Geçici 1 inci maddesinin onbeşinci fıkrası kapsamında tüzel kişiliği kaldırılan köylerde, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununa göre alınması gereken Emlak Vergisi ile 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca alınması gereken vergi, harç ve katılım paylarına ilişkin istisna süresinin 31/12/2025 tarihine kadar devamının sağlanması amaçlanmıştır. Yine düzenleme ile Geçici 1 inci maddenin yirmidokuzuncu fıkrasında da tüzel kişiliği kaldırılarak tek mahalleye dönüşen beldelerde içme ve kullanma sularından alınacak ücretin, mevcut en düşük tarifinin %50'sini geçmeyeceğine ilişkin hükmün süresinin 31/12/2025 tarihine kadar uzatılması amaçlanmaktadır.	12/03/2023-32130
3	7446 sayılı Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Kanunla 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Ek 3 üncü maddesinde, 5393 sayılı Belediye Kanununun 68 inci maddesinde, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanunun 6 ncı maddesinde ve 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde	05/04/2023-32154

	<p>Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 3 üncü maddesinde değişiklik yapılmıştır.</p> <p>Yapılan değişiklikle; kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alanla ilgili 5216 sayılı Kanununa eklenen ek 3 üncü madde uygulamalarının birçok belediyemizde henüz tamamlanamaması ve maddenin doğrudan belediye gelirleri üzerinde etkili olması nedeniyle uygulamaya yön verilebilmesi için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına usul ve esas belirleme hususunda yönetmelik çıkarma yetkisi verilmiştir.</p> <p>5302 sayılı Kanunun 51 inci maddesindeki düzenleme ile il özel idareleri ile bunların %50 sinden fazla hissesine sahip oldukları şirketlere belli durumlarda borçlanma yetkisi verilmiş ancak toplam borç stoğunun en son kesinleşen bütçe gelirleri toplamının 213 sayılı Vergi Usul Kanununda belirlenen yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarını geçemeyeceği hükme bağlanmıştır. 2020 ve 2021 yılları Merkezi Yönetim Bütçe Kanunlarında yapılan düzenlemeyle; İl özel idareleri, belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile sermayesinin yüzde 50'sinden fazlasına sahip oldukları şirketler tarafından Avrupa Birliği ile katılım öncesi mali işbirliği çerçevesinde desteklenen projelerin finansmanı için yapılan borçlanmaların, çok taraflı yatırım ve kalkınma bankaları ile yabancı devlet kuruluşlarından doğrudan veya İller Bankası Anonim Şirketi aracılığıyla yapılan borçlanmaların, su, kanalizasyon ve altyapı projeleri (SUKAP) kapsamında yürütülecek işler için İller Bankası Anonim Şirketinden yapılan borçlanmaların, borçlanma sınırına dahil edilmeyeceği hükmü getirilmiş ancak yapılan düzenleme Anayasa Mahkemesince "<i>Bütçe Kanunlarında sadece bütçe ile ilgili hükümlere yer verilebileceği, dolayısıyla bu düzenlemenin usulen Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile yapılamayacağı</i>" gerekçesiyle iptal edilmiştir. (8/8/2022 tarihli ve 31917 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 24/2/2022 tarihli ve E:2020/32, K:2022/18 sayılı Karar (2020 Yılı Bütçe Kan.), 24/2/2022 tarihli ve E:2021/26, K:2022/19 sayılı Karar (2021 Yılı Bütçe Kan.) Daha önce ilk defa 2009 yılında (2010 yılı bütçesi) Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile getirilen ve her yıl bütçe kanunlarında yer almaya devam eden ancak iptal edilen düzenlemeye belirtilen türden borçlanmaların maliyetinin büyüklüğü ve bütçeye olan etkisi dolayısıyla ihtiyaç duyulmuştur.</p> <p>5393 sayılı Belediye Kanununun 68 inci maddesindeki belediye ve yüzde ellisinden fazla hissesine sahip oldukları şirketlerin borçlanma yapabilmelerine dair Kanunun 68 inci maddesinde 5302 sayılı Kanun hükmüyle aynı şekilde Merkezi Yönetim Bütçe Kanunlarında yapılan ancak Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen düzenleme uygulamanın devamı açısından önem arz etmiştir.</p> <p>Yine 2020 ve 2021 yılları Merkezi Yönetim Bütçe Kanunlarında merkezi idare kuruluşlarının özel kanunlarında yer alan hükümler haricinde mahalli idarelere yardım amacıyla bütçelerine pay, fon veya özel hesap gibi adlarla başka bir ödenek konulamayacağına dair düzenlemenin Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş olması sebebiyle, 2872 sayılı Kanun, 6306 sayılı Kanun ve 5199 sayılı Kanun gibi özel kanunlar uyarınca merkezi</p>	
--	--	--

		<p>idare kuruluşlarınca mahalli idarelere aktarılması gereken ödeneklerin ilgili kanunların amacına uygun olarak yapılmaya devam edilebilmesi için iptal edilen hükmün 5779 sayılı Kanunda kalıcı olarak yer alması sağlanmıştır.</p> <p>6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun uygulanması ile ilgili tereddütleri gidermek, düzenleyici ve yönlendirici işlemler yapmak görevleri hâlihazırda 1 sayılı CBK'nin 97 nci ve 100 üncü maddeleri kapsamında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca yürütülmektedir. Öte yandan yerel yönetimlerle ilgili İçişleri Bakanlığından alınarak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca verilen görevlerin devri ile ilgili yasal değişiklikleri içeren 29/11/2018 tarihli ve 7153 sayılı Kanun'da, konunun düzenleme kapsamında yer almaması nedeniyle uygulamaya ilişkin ihtilaflar ortaya çıkmaktadır. Bilhassa 6360 sayılı Kanun ile kapatılan yerel yönetim birimlerinin taşınmazları, hak, alacak ve borçlarına ilişkin olarak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca verilen görüşler ile yine konuya ilişkin İçişleri Bakanlığınca tesis edilen düzenleyici ve yönlendirici işlemlerin uygulanması hususunda belediyeler ve ilgili kamu kurumlarında (tapu müdürlüğü vs.) tereddütler yaşanmaktadır. Düzenleme ile belediyeler ve il özel idareleri bakımından ayrı ayrı olmak üzere yaşanan tereddütlerin giderilmesi sağlanmıştır.</p> <p>Kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alan özelliği devam eden yerlerden, 6360 sayılı Kanunun Geçici 1 inci maddesinin onbeşinci fıkrası kapsamında tüzel kişiliği kaldırılan köylerde, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununa göre alınması gereken emlak vergisi ile 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca alınması gereken vergi, harç ve katılım paylarına ilişkin istisna süresi 31/12/2022 tarihinde sona ermiş olup geçen sürede 5216 sayılı Kanununa eklenen Ek 3 üncü madde uygulamaları birçok belediyemizde henüz tamamlanamamıştır. Ayrıca, söz konusu yerlerde 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi, 23 üncü maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi ile (5) numaralı bendi, 66 ncı maddesinin birinci fıkrasının (5) numaralı bendi hükümlerinin uygulama süresinin ve bu yerlerde içme ve kullanma suları için ücretin en düşük tarifesinin % 25'ini geçmeyecek şekilde belirlenmesine ilişkin uygulamanın süresinin de uzatılması öngörülmektedir. Yine Geçici 1 inci maddenin yirmidokuzuncu fıkrasında da tüzel kişiliği kaldırılarak tek mahalleye dönüşen beldelerde içme ve kullanma sularından alınacak ücretin, mevcut en düşük tarifinin %50'sini geçmeyeceğine ilişkin hükmün süresinin uzatılması öngörülmüştür.</p>	
4	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Karar Sayısı: 6825)	Yönetmeliğin 1 inci maddesiyle İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin 38 inci maddesinde değişiklik yapılmıştır. 30/11/2022 tarihli ve 32029 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Gürültü Kontrol Yönetmeliğinin 11 inci maddesi ile 2872 sayılı Çevre Kanunu kapsamında müzik yayını yapan işyerlerine ve deniz araçlarına müzik yayın izninin Çevre, Şehircilik ve	22/02/2023-32112

		İklim Değişikliği İl Müdürlüklerince verilmesi hüküm altına alınmıştır. Ayrıca Kanununun 19 uncu maddesinde de izleme ve denetime ilişkin hükümlere yer verilmiştir. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin 38 inci maddesinde canlı müzik izni verilmesine ve denetimine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Yapılan değişiklikle bahse konu uygulamalarla ilgili mükerrerliğin önlenmesi amaçlanmıştır.	
5	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	5/4/2023 tarihli ve 32154 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7446 sayılı Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 1 inci ve 10 uncu maddesi ile peyzaj mimarları ile iç mimarların, yüksek mühendis, mühendis, yüksek mimar, mimar, şehir plancısı ve bölge plancısı grubuna eklenerek, bu grupta yer alan unvanlarla aynı mali haklara sahip olmaları sağlanmış olup, bu minvalde mezkûr Yönetmeliğe “İÇ MİMAR” unvanı kadro cetvellerine eklenmiştir. Mezkûr Yönetmelik eki kadro kütüğünde eğitimci kadrosu 3-7 derece aralığında tanımlanmış olup meslek liseleri ile teknik liselerin ilgili bölümlerinden mezun olanların da eğitimci unvanına atanması mümkün olduğundan ve bu kişilerin 657 sayılı Kanuna göre 12.derecede memuriyete başladıklarından dolayı kadro kütüğüne göre ihdas edilen kadroya atanmaları mümkün olmadığından sorunun giderilmesi bakımından eğitimci kadro derece aralığı 3-9.derece şeklinde düzenlenmiştir. Diğer yandan, belediyelerden gelen yeni birim kurulması talepleri çerçevesinde büyükşehir belediyeleri ve bağlı kuruluşları kadro cetvellerine; ilgili daire başkanlıkları tanımlanmıştır. Ayrıca, doğal afetlerde yerel yönetimlerin etkinliğinin en üst düzeye çıkarılması amacıyla büyükşehir belediyelerinde “AFET İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI”, il belediyeleri ile nüfusu 50.000 üzeri olan belediyelerde “AFET İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ”nün kurulması zorunlu hale getirilmiştir. Öte yandan diğer belediyelerde de bu birimin kurulması idarelerin takdirine bırakılmıştır.	09/07/2023-32158
6	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Karar Sayısı: 7433)	Yönetmelikle, İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin Geçici 6 ncı maddesi ile EK-2 Gayrisihhi Müesseseler Listesinin C/1/1.2 bölümünde değişiklik yapılmış, Yönetmeliğe ÖRNEK 9 ve ÖRNEK 10 eklenmiştir. Yapılan değişiklikle; daha önceki yönetmelik değişikliğiyle getirilen yeni uygulamaların ilgili Bakanlıklar ve sektör bakımından teknik ve hukuki altyapısının uyumlu hale getirilebilmesi amacıyla verilen süre 31/7/2024 tarihine kadar uzatılmıştır. Ayrıca yapılan düzenlemeyle Elektrikli araç şarj istasyonları temelde 2 gruba ayrılmıştır. Yine elektrikli araç şarj istasyonlarına işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile yer seçimi ve faaliyet izin belgesi büyükşehirlerde büyükşehir belediyesi, diğer yerlerde ilgili yetkili idare tarafından verilmesi hüküm altına alınmıştır.	29/07/2023-32263

Kaynak: YYGM, 2024,

6. MAHALLİ İDARELERİN İNSAN KAYNAKLARI

Mahalli idarelerin insan kaynaklarını; memur, sözleşmeli personel ve işçi statüsünde çalışan personel oluşturmaktadır.

A. Mahalli İdarelerin Personel Sayıları

2022 ve 2023 yıllarına ait, türleri itibarıyla mahalli idarelerin personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 10: Türleri İtibarıyla Mahalli İdarelerin Personel Sayıları

Mahalli İdare Türü	Memur		Sözleşmeli Personel		İşçi				Toplam	
	2022	2023	2022	2023	Sürekli		Geçici		2022	2023
					2022	2023	2022	2023		
Belediyeler	92.739	119.422	30.947	7.397	41.747	31.860	3.314	3.085	168.747	161.764
Belediye Bağlı İdareleri	11.864	14.503	3.520	1.081	10.065	6.686	158	66	25.607	22.336
İl Özel İdaresi	4.906	5.576	789	49	4.304	3.715	118	62	10.117	9.402
Mahalli İdare Birlikleri	198	346	168	30	676	622	371	431	1.413	1.429
Toplam	109.707	139.847	35.424	8.557	56.792	42.883	3.961	3.644	205.884	194.931

Kaynak: YYGM ve İİGM, 2024,

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde çalışan toplam 194.931 personelin; 161.764'ü belediyelerde, 22.336'sı belediye bağlı idarelerinde, 9.402'si il özel idarelerinde, 1.429'u mahalli idare birliklerinde çalışmaktadır.

B. Mahalli İdare Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları

2022-2023 yıllarına ait mahalli idare şirketlerinde çalışan personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 11: Mahalli İdare Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları

Mahalli İdare Türü	Şirketlerde Çalışan Personel Sayısı	
	2022	2023
Belediyeler ve Bağlı İdareleri	564.694	614.119
İl Özel İdareleri	9.576	10.046
Mahalli İdare Birlikleri	493	605
Toplam	574.763	624.770

Kaynak: YYGM ve İİGM, 2024,

2023 yılı itibarıyla belediye ve bağlı idarelerde 614.119, il özel idarelerinde 10.046, mahalli idare birliklerinde 605 olmak üzere toplam 624.770 kişi şirketlerde çalışmaktadır.

C. Toplam Kamu Personeli Sayısı ve Mahalli İdarelerin Personel Durumu

2022 ve 2023 yıllarına ait toplam kamu personel sayıları ve mahalli idarelerdeki personel sayıları karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 12: Mahalli İdareler Personelinin Toplam Kamu Personeli İçindeki Oranı

Personel Türü	2022			2023		
	Toplam Kamu Personeli	Toplam Mahalli İdareler Personeli	Mahalli İdareler Personeli/Toplam Kamu Personeli (%)	Toplam Kamu Personeli	Toplam Mahalli İdareler Personeli	Mahalli İdareler Personeli/Toplam Kamu Personeli (%)
Memur	3.093.557	109.707	3,55	3.477.259	139.847	4,02
Sözleşmeli Personel	591.230	35.424	5,99	330.863	8.557	2,59
Sürekli İşçi	590.759	56.792	9,61	600.184	42.883	7,14
Geçici İşçi	52.651	3.961	7,52	38.848	3.644	9,38
Toplam	4.328.197	205.884	4,76	4.447.154	194.931	4,38

Kaynak: SBB, YYGM ile İİGM, 2024,

Türkiye’de kamuda istihdam edilen personel sayısı 4.447.154’tür. Bunun 194.931’i mahalli idareler personelidir. Mahalli idarelerin kamu istihdamı içindeki payı %4,38’e karşılık gelmektedir. Mahalli idarelerdeki memur sayısının kamuda çalışan toplam memur sayısı içindeki oranı %4,02, mahalli idarelerdeki sözleşmeli personel sayısının kamuda çalışan toplam sözleşmeli personel sayısı içindeki oranı %2,59, mahalli idarelerdeki sürekli işçi sayısının kamuda çalışan toplam sürekli işçi sayısı içindeki oranı %7,14, mahalli idarelerdeki geçici işçi sayısının kamuda çalışan toplam geçici işçi sayısı içindeki oranı ise %9,38’dir.

Öte yandan mahalli idare şirketlerinde çalışan 624.770 personel bu orana dahil edilmemiş olup, söz konusu şirketlerde çalışanlar da bu orana dahil edildiğinde Mahalli idarelerin kamu istihdamı içindeki payı %18,43 olmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 49’uncu maddesi ile getirilen sınırlama belediyeleri personel istihdamı konusunda daha dikkatli davranmaya yöneltmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’na dayanılarak çıkartılan norm kadro yönetmelikleri ile mahalli idarelerde personel istihdamına belli bir disiplin getirilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 49’uncu maddesi nitelikli personel istihdamını kolaylaştıran hükümler ihtiva etmektedir.

26/1/2023 tarihli ve 32085 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7433 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve Bazı Kanunlar ile 663 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile il özel idareleri, belediye ve bağlı kuruluşları ile mahalli idare birliklerinde 5393 sayılı Kanun’un 49’uncu maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde 28/11/2022 tarihi itibarıyla çalışmakta olan, 26/01/2023 tarihi itibarıyla sözleşmesi devam eden ve 657 sayılı Kanun’un 48’inci maddesinde belirtilen genel şartları taşıyanlardan, 26/1/2023 tarihinden itibaren otuz gün içinde yazılı olarak başvuruların, sözleşmeli personel olarak çalıştırılmalarına esas alınan memur kadrolarına 26/01/2023 tarihinden itibaren 60 gün içinde atanmaları sağlanmıştır.

Diğer yandan, mezkûr Kanun’la 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 49’uncu maddesinin 3’üncü fıkrasında yapılan değişiklik ile il özel idareleri, belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların üyesi oldukları mahalli idare birliklerindeki sözleşmeli personelin işe alınmasının memur kadrolarına ilk defa alınma usulüne tabi olacağı yönünde düzenleme yapılmıştır. Bu çerçevede sözleşmeli personelden üç yıllık çalışma süresini tamamlayanların talepleri hâlinde sözleşmeli personel olarak çalıştırılmalarına esas alınan memur kadrolarına atanabilecektir.

Ayrıca 7433 sayılı Kanun ile sözleşmeli personelin disiplin cezalarına ilişkin düzenlemeler de yapılmıştır.

7. MAHALLİ İDARELERİN FİZİKİ KAYNAKLARI

A. Mahalli İdarelerin Maddi Duran Varlıkları

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idarelerin maddi duran varlıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 13: Mahalli İdarelerin Maddi Duran Varlıkları (Bin TL)

Aktif Varlıklar	2022	2023
Arazi ve Arsalar	260.214.352	3.183.615.065
Yer Altı ve Yer Üstü Düzenleri	287.574.791	2.553.295.188
Binalar	135.654.732	1.649.776.426
Tesis, Makine ve Cihazlar	16.842.319	48.796.218
Taşıtlar	27.878.808	121.699.538
Demirbaşlar	12.049.647	26.992.213
Diğer Maddi Duran Varlıklar	7.486.867	21.384.359
Birikmiş Amortismanlar (-)	-106.514.254	-1.035.444.866
Yapılmakta Olan Yatırımlar	163.963.955	466.204.190
Yatırım Avansları	1.037.538	2.574.519
Toplam	806.188.755	7.038.892.849

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/>, 2024,

2023 yılı itibarıyla belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerinin sahip olduğu maddi varlıkların %81,50'sini arazi ve arsalar ile yer altı ve yer üstü düzenlerinin oluşturduğu görülmektedir.

B. Mahalli İdarelerin Demirbaş Taşıtlar Sayıları

Belediye, bağıl idare ve mahalli idare birlikleri demirbaş taşıtlar sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 14: Mahalli İdarelerin Demirbaş Taşıtlar Sayıları

Türü	Binek vb. Taşıtlar	İş makinaları	Yük taşıyıcıları	Diğer (İtfaiye, Cenaze, Ambulans, Traktör vb.)	Toplam
Büyükşehir Belediyesi	10.789	5.291	4.862	6.827	27.769
Büyükşehir İlçe Belediyesi	17.055	7.574	9.218	10.692	44.539
İl Belediyesi	3.472	1.672	1.798	2.110	9.052
İlçe Belediyesi	3.953	2.141	2.153	4.882	13.129
Belde Belediyesi	1.884	934	929	2.339	6.086
Belediyeler Toplam	37.153	17.612	18.960	26.850	100.575
Bağıl İdare	10.687	2.221	2.077	1.848	16.833
Mahalli İdare Birlikleri	99	56	72	55	282
Genel Toplam	47.939	19.889	21.109	28.753	117.690

Kaynak: YYGM, 2024,

2023 yılı itibarıyla belediyelerde toplam 100.575, bağıl idarelerde 16.833, mahalli idare birliklerinde 282 olmak üzere toplam 117.690 demirbaş taşıtlar olduğu görülmektedir.

C. Mahalli İdarelerin Kiralık Taşıt Sayıları

Belediye, bağlı idare ve mahalli idare birlikleri kiralık taşıt sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

Tablo 15: Mahalli İdarelerin Kiralık Taşıt Sayıları

Türü	Binek vb. Taşıtlar	İş makinaları	Yük taşıyıcıları	Diğer (İtfaiye, Cenaze, Ambulans, Traktör vb.)	Toplam
Büyükşehir Belediyesi	9.866	1.004	1.885	745	13.500
Büyükşehir İlçe Belediyesi	10.729	954	1.704	2.429	15.816
İl Belediyesi	1.152	128	301	356	1.937
İlçe Belediyesi	251	69	60	164	544
Belde Belediyesi	71	44	12	89	216
Belediyeler Toplam	22.069	2.199	3.962	3.783	32.013
Bağlı İdare	6.498	771	719	334	8.322
Mahalli İdare Birlikleri	27	13	5	9	54
Genel Toplam	28.594	2.983	4.686	4.126	40.389

Kaynak: YYGM, 2024,

2023 yılı itibarıyla belediyelerde toplam 32.013, bağlı idarelerde 8.322, mahalli idare birliklerinde 54 olmak üzere toplam 40.389 kiralık taşıt olduğu görülmektedir.

8. MAHALLİ İDARELERİN BİLANÇOSU, FAALİYET SONUÇLARI VE BORÇ DAĞILIMLARI

A. Mahalli İdarelerin Bilançosu

2023 yılı mahalli idarelerin bilançosu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 16: Mahalli İdarelerin 2023 Yılı Bilançosu

AKTİF (VARLIKLAR)	TUTAR (Bin TL)	PASİF (KAYNAKLAR)	TUTAR (Bin TL)
1 DÖNEN VARLIKLAR	272.085.249	3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	271.185.107
10 HAZIR DEĞERLER	103.279.254	30 KISA VADELİ İÇ MALİ BORÇLAR	26.876.422
100 KASA	29.804	300 BANKA KREDİLERİ	24.340.475
101 ALINAN ÇEKLER	32.347	303 KAMU İDARELERİNE MALİ BORÇLAR HESABI	2.491.816
102 BANKA	80.148.809	307 FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR HESABI	39.192
103 VERİLEN ÇEKLER VE GÖNDERME EMİRLERİ (-)	-5.525.311	308 ERTELENMİŞ FİNANSAL KİRALAMA BORÇLANMA MALİYETLERİ HESABI (-)	-13.198
104 PROJE ÖZEL HESABI	18.858.107	309 KISA VADELİ DİĞER İÇ MALİ BORÇLAR	18.136
105 DÖVİZ	672.182	31 KISA VADELİ DIŞ MALİ BORÇLAR	15.663.782
106 DÖVİZ GÖNDERME EMİRLERİ (-)	-56.377	310 CARİ YILDA ÖDENECEK DIŞ MALİ BORÇLAR	15.663.782
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER	2.556.861	32 FAALİYET BORÇLARI	150.291.446
109 BANKA KREDİ KARTLARINDAN ALACAKLAR	6.562.832	320 BÜTÇE EMANETLERİ	146.190.188
11 MENKUL KIYMET VE VARLIKLAR	1.359.182	322 BÜTÇELEŞTİRİLECEK BORÇLAR	845.804
110 HİSSE SENETLERİ HESABI	34.594	329 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	3.255.453
111 ÖZEL KESİM TAHVİL SENET VE BONOLARI HESABI	9.659	33 EMANET YABANCI KAYNAKLAR	34.555.053

AKTİF (VARLIKLAR)		TUTAR (Bin TL)	PASİF (KAYNAKLAR)		TUTAR (Bin TL)
112	KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI HESABI	1.306.371	330	ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	13.265.011
117	MENKUL VARLIKLAR	8.557	333	EMANETLER	21.290.042
118	DİĞER MENKUL KIYMET VE VARLIKLAR	0	34	ALINAN AVANSLAR	260.582
12	FAALİYET ALACAKLARI	72.910.125	340	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	92.398
120	GELİRLERDEN ALACAKLAR	28.821.573	349	ALINAN DİĞER AVANSLAR	168.184
121	GELİRLERDEN TAKİPLİ ALACAKLAR	34.595.532	36	ÖDENECEK DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	25.979.044
122	GELİRLERDEN TECİLLİ VE TEHİRLİ ALACAKLAR	1.611.388	360	ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	7.459.527
126	VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	685.097	361	ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	2.598.269
127	DİĞER FAALİYET ALACAKLARI	7.196.535	362	FONLAR VEYA DİĞER KAMU İDARELERİ ADINA YAPILAN TAH.	3.342.926
13	KURUM ALACAKLARI	5.315.448	363	KAMU İDARELERİ PAYLARI	2.446.981
132	KURUMCA VERİLEN BORÇLARDAN ALACAKLAR	2.585.269	368	VADESİ GEÇMİŞ ERT. VEYA TAK. VERGİ VE DİĞ. YÜKÜMLÜLÜKLER	10.131.342
137	TAKİPTEKİ KURUM ALACAKLARI	120.562	37	BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	6.848.044
139	DİĞER KURUM ALACAKLARI	2.609.617	372	KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	6.628.860
14	DİĞER ALACAKLAR	5.995.662	379	DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	219.184
140	KİŞİLERDEN ALACAKLAR	5.995.662	38	GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	10.510.934
15	STOKLAR	30.943.369	380	GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	313.634
150	İLK MADDE VE MALZEME	30.714.352	381	GİDER TAHAKKUKLARI	10.197.301
153	TİCARİ MALLAR	199.427	39	DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	199.800
157	DİĞER STOKLAR	29.591	391	HESAPLANAN KATMA DEĞER VERGİSİ	0
16	ÖN ÖDEMELER	5.447.303	397	SAYIM FAZLALARI	107.191
160	İŞ AVANS VE KREDİLERİ	16.432	399	DİĞER ÇEŞİTLİ KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	92.609

AKTİF (VARLIKLAR)		TUTAR (Bin TL)	PASİF (KAYNAKLAR)		TUTAR (Bin TL)
161	PERSONEL AVANSLARI	28	4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	320.346.025
162	BÜTÇE DIŞI AVANS VE KREDİLER	3.289.953	40	UZUN VADELİ İÇ MALİ BORÇLAR	140.338.990
164	AKREDİTİFLER	69	400	BANKA KREDİLERİ	79.791.502
165	MAHSUP DÖNEMİNE AKTARILAN AVANS VE KREDİLER	1.672.157	403	KAMU İDARELERİNE MALİ BORÇLAR HESABI	13.326.571
166	PROJE ÖZEL HESABINDAN VERİLEN AVANS VE AKREDİTİFLER	467.023	404	TAHVİLLER HESABI	47.186.080
167	DOĞRUDAN DIŞ PROJE KREDİ KULLANIMLARI AVANS VE AKREDİFLERİ	1.641	407	FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR HESABI	42.615
18	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	105.328	408	ERTELENMİŞ FİNANSAL KİRALAMA BORÇLANMA MALİYETLERİ HESABI (-)	-11.504
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	81.328	409	UZUN VADELİ DİĞER İÇ MALİ BORÇLAR	3.726
181	GELİR TAHAKKUKLARI	24.001	41	UZUN VADELİ DIŞ MALİ BORÇLAR	91.827.098
19	DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	46.729.578	410	DIŞ MALİ BORÇLAR	91.827.098
190	DEVREDEN KATMA DEĞER VERGİSİ	46.708.844	42	FAALİYET BORÇLARI	253.115
191	İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ	0	429	DİĞER FAALİYET BORÇLARI	253.115
197	SAYIM NOKSANLARI	14.580	43	DİĞER BORÇLAR	20.271.422
198	DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR	6.154	430	ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	9.940.176
2	DURAN VARLIKLAR	7.156.111.014	438	VADESİ GEÇMİŞ, ERTELENMİŞ VEYA TAKSİTLENDİRİLMİŞ VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI	10.331.246
21	MENKUL KIYMET VE VARLIKLAR	264	44	ALINAN AVANSLAR	44.960
217	MENKUL VARLIKLAR	264	440	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	41
218	DİĞER MENKUL KIYMET VE VARLIKLAR HESABI	0	449	ALINAN DİĞER AVANSLAR	44.919
22	FAALİYET ALACAKLARI	21.795.017	47	BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	39.916.244
220	GELİRLERDEN ALACAKLAR	4.243.674	472	KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	34.194.208

AKTİF (VARLIKLAR)	TUTAR (Bin TL)	PASİF (KAYNAKLAR)	TUTAR (Bin TL)
222 GELİRLERDEN TECİLLİ VE TEHİRLİ ALACAKLAR	2.792.089	479 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	5.722.037
226 VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	1.488.838	48 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	27.245.524
227 DİĞER FAALİYET ALACAKLARI	13.270.417	480 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	871.008
23 KURUM ALACAKLARI	1.026.802	481 GİDER TAHAKKUKLARI	26.374.517
232 KURUMCA VERİLEN BORÇLARDAN ALACAKLAR	339.133	49 DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	448.670
239 DİĞER KURUM ALACAKLARI	687.669	499 DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR HESABI	448.670
24 MALİ DURAN VARLIKLAR	92.746.681	5 ÖZ KAYNAKLAR	6.836.665.131
240 MALİ KURULUŞLARA YATIRILAN SERMAYELER	35.667.469	50 NET DEĞER	816.033.187
241 MAL VE HİZMET ÜRETEK KURULUŞLARA YATIRILAN SERMAYELER	59.474.367	500 NET DEĞER	816.033.187
247 SERMAYE TAAHHÜTLERİ (-)	-2.395.155	51 DEĞER HAREKETLERİ	2.118.245
25 MADDİ DURAN VARLIKLAR	7.038.892.849	519 DEĞER HAREKETLERİ SONUÇLARI	2.118.245
250 ARAZİ VE ARSALAR	3.183.615.065	57 GEÇMİŞ YILLAR OLUMLU FAALİYET SONUÇLARI	7.054.674.340
251 YER ALTI VE YER ÜSTÜ DÜZENLERİ	2.553.295.188	570 GEÇMİŞ YILLAR OLUMLU FAALİYET SONUÇLARI	7.054.674.340
252 BİNALAR	1.649.776.426	58 GEÇMİŞ YILLAR OLUMSUZ FAALİYET SONUÇLARI	-1.133.949.060
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	48.796.218	580 GEÇMİŞ YILLAR OLUMSUZ FAALİYET SONUÇLARI	-1.133.949.060
254 TAŞITLAR	121.699.538	59 DÖNEM FAALİYET SONUÇLARI	97.788.419
255 DEMİRBAŞLAR	26.992.213	590 DÖNEM OLUMLU FAALİYET SONUCU	97.788.419
256 DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR	21.384.359		
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)	-1.035.444.866		
258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	466.204.190		

AKTİF (VARLIKLAR)		TUTAR (Bin TL)	PASİF (KAYNAKLAR)		TUTAR (Bin TL)
259	YATIRIM AVANSLARI	2.574.519			
26	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	587			
260	HAKLAR	5.974.401			
264	ÖZEL MALİYETLER	348.053			
268	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)	-6.321.868			
28	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	1.470.760			
280	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	1.463.904			
281	GELİR TAHAKKUKLARI	6.856			
29	DİĞER DURAN VARLIKLAR	178.054			
294	ELDEN ÇIKARILACAK STOKLAR VE MADDİ DURAN VARLIKLAR	1.253.710			
297	DİĞER ÇEŞİTLİ DURAN VARLIKLAR	25.841			
299	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)	-1.101.497			
AKTİF TOPLAMI		7.428.196.263	PASİF TOPLAMI		7.428.196.263
9- BORÇLU NAZIM HESAPLAR			9- ALACAKLI NAZIM HESAPLAR		
90	ÖDENEK HESAPLARI	658.521	90	ÖDENEK HESAPLARI	658.521
906	MAHSUP DÖNEMİNE AKTARILAN KULLANILACAK ÖDENEKLER	658.521	907	MAHSUP DÖNEMİNE AKTARILAN ÖDENEKLER	658.521
91	NAKİT DIŞI TEMİNAT VE KİŞİLERE AİT MENKUL KIYMETLER	108.487.112	91	NAKİT DIŞI TEMİNAT VE KİŞİLERE AİT MENKUL KIYMETLER	108.487.112
910	TEMİNAT MEKTUPLARI	88.577.388	911	TEMİNAT MEKTUPLARI EMANETLERİ	88.577.388
912	KİŞİLERE AİT MENKUL KIYMETLER	7.491	913	KİŞİLERE AİT MENKUL KIYMET EMANETLERİ	7.491
914	VERİLEN TEMİNAT MEKTUPLARI HESABI	19.902.233	915	VERİLEN TEMİNAT MEKTUPLARI KARŞILIĞI HESABI	19.902.233
92	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	235.304.993	92	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	235.304.993
920	GİDER TAAHHÜTLERİ	235.038.641	921	GİDER TAAHHÜTLERİ KARŞILIĞI	235.038.641

AKTİF (VARLIKLAR)		TUTAR (Bin TL)	PASİF (KAYNAKLAR)		TUTAR (Bin TL)
922	KAMU-ÖZEL İŞBİRLİĞİ MODELİ TAAHHÜTLERİ HESABI	266.352	923	KAMU-ÖZEL İŞBİRLİĞİ MODELİ TAAHHÜTLERİ KARŞILIĞI HESABI	266.352
93	VERİLEN GARANTİLER	0	93	VERİLEN GARANTİLER	0
930	VERİLEN GARANTİLER	0	931	VERİLEN GARANTİLER KARŞILIĞI	0
94	DEĞERLİ KAĞIT VE ÖZEL TAHKKUK	1.952.312	94	DEĞERLİ KAĞIT VE ÖZEL TAHKKUK	1.952.312
948	BAŞKA BİRİMLER ADINA İZLENEN ALACAKLAR	1.952.312	949	BAŞKA BİRİMLER ADINA İZLENEN ALACAK EMANETLERİ	1.952.312
99	DİĞER NAZIM HESAPLAR	69.950.367	99	DİĞER NAZIM HESAPLAR	69.950.367
990	KİRAYA VERİLEN DURAN VARLIKLAR	66.589.158	999	DİĞER NAZIM HESAPLAR KARŞILIĞI HESABI	69.950.367
993	MADDİ DURAN VARLIKLARIN KİRA VE İRTİFAK HAKKI GELİRLERİ	3.355.436			
998	DİĞER NAZIM HESAPLAR	5.774			
GENEL TOPLAM		7.844.549.569	GENEL TOPLAM		7.844.549.569

Kaynak: HMB, 2024,

- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 3 üncü maddesinde yer alan Mahalli İdareler alt sektörüne dahil idarelerin verilerini içermektedir.
- Konsolide bilanço tek bir raporlama birimine aitmiş gibi kabul edildiğinden 590-Dönem Olumlu Faaliyet Sonucu ve 591-Dönem Olumsuz Faaliyet Sonucu Hesabı netleştirilerek raporlanmıştır.
- Mali raporlama tabloları dış denetimden geçmemiş mali veriler kullanılarak hazırlanmaktadır.
- Mahalli idareler kapsamındaki idarelerin kendi aralarında yaptıkları işlemlere uygulanan konsolidasyon işleminin detayları Bilançonun Eki olan "Konsolide Edilen / Edilemeyen Tutarlar" tablosunda yer almaktadır.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde, dönen varlıkların 272.085.249.000 TL, duran varlıkların 7.038.892.849.000 TL, kısa vadeli yabancı kaynakların 271.185.107.000 TL, uzun vadeli yabancı kaynakların 320.346.025.000 TL ve öz kaynakların 6.836.665.131.000 TL olduğu görülmektedir.

B. Mahalli İdarelerin Faaliyet Sonuçları

2023 yılı mahalli idarelerin faaliyet sonuçları tablosu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 17: Mahalli İdarelerin Faaliyet Sonuçları

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
FAALİYET GELİRLERİ TOPLAMI (Tahakkuk Esaslı)	939.073.584	100,0
Vergi Gelirleri	73.262.275	7,8
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	39.659.541	4,2
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	18.736.220	2,0
Harçlar	14.109.000	1,5
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Vergiler	757.514	0,1
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	149.533.800	15,9
Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	90.207.377	9,6
Malların Kullanma veya Faaliyette Bulunma İzni Gelirleri	356.009	0,0
KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri	303.867	0,0
Kurumlar Hasılatı	40.639.327	4,3
Kurumlar Karları	1.683.700	0,2
Kira Gelirleri	12.799.942	1,4
Diğer Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	3.543.578	0,4
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	71.543.729	7,6
Yurt Dışından Alınan Bağış ve Yardımlar	1.333.104	0,1
Merkezi Yönetim Bütçesine Dahil İdarelerden Alınan Bağış ve Yardımlar	25.463.887	2,7
Diğer İdarelerden Alınan Bağış ve Yardımlar	1.866.326	0,2
Kurumlardan ve Kişilerden Alınan Yardım ve Bağışlar	16.211.486	1,7
Proje Yardımları	26.668.926	2,8
Diğer Gelirler	539.172.375	57,4
Faiz Gelirleri	8.874.603	0,9
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	493.106.262	52,5
Para Cezaları	11.839.156	1,3
Diğer Çeşitli Gelirler	25.352.354	2,7
Değer ve Miktar Değişimleri Gelirleri	104.975.391	11,2
Döviz Mevcudunun Değerlenmesinde Oluşan Olumlu Kur Farkları	2.240.352	0,2
Menkul Kıymet ve Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	816.538	0,1
Stokların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	238.627	0,0
Maddi Duran Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	73.062.520	7,8
Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	14.943	0,0
Kur Değişikliği Nedeniyle Döviz Cinsi Borç Stokundaki Azalışlar	3.678.168	0,4
Kur Değişikliği Nedeniyle Döviz Cinsinden Alacaklardaki Artışlar	200.643	0,0
Kur Değişikliği Dışındaki Değer ve Miktar Değişimlerinden Kaynaklanan Gelirler	8.648.477	0,9
Diğer Değer ve Miktar Değişimleri Gelirleri	16.075.124	1,7

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
Kamu İdarelerinden Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklar	586.013	0,1
Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerinden Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklardan E.E.G	296.804	0,0
Özel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerinden Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklardan E.E.G	22.823	0,0
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlardan Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklardan E.E.G	668	0,0
Mahalli İdarelerden Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklardan E.E.G	265.718	0,0
FAALİYET GİDERLERİ TOPLAMI (Tahakkuk Esaslı)	841.285.164	100,0
Personel Giderleri	93.584.391	11,1
Memurlar	49.676.258	5,9
Sözleşmeli Personel	4.465.592	0,5
İşçiler	33.512.579	4,0
Geçici Personel	425.253	0,1
Diğer Personel	5.504.708	0,7
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri	11.417.216	1,4
Memurlar	5.586.925	0,7
Sözleşmeli Personel	618.081	0,1
İşçiler	4.370.443	0,5
Geçici Personel	375.063	0,0
Diğer Personel	466.010	0,1
Sosyal Güvenlik Primi Ödemeleri Gecikme Cezası ve Zamları	695	0,0
Mal Ve Hizmet Alım Giderleri	380.166.624	45,2
Üretime Yönelik Mal Ve Malzeme Alımları	3.670.436	0,4
Tüketime Yönelik Mal Ve Malzeme Alımları	57.186.936	6,8
Yolluklar	522.670	0,1
Görev Giderleri	12.258.206	1,5
Hizmet Alımları	263.651.151	31,3
Temsil Ve Tanıtma Giderleri	7.658.539	0,9
Menkul Mal, Gayrimaddi Hak Alım, Bakım Ve Onarım Giderleri	14.233.707	1,7
Gayrimenkul Mal Bakım Ve Onarım Giderleri	20.762.656	2,5
Tedavi Ve Cenaze Giderleri	222.322	0,0
Faiz Giderleri	36.007.871	4,3
Kamu Kurumlarına Ödenen İç Borç Faiz Giderleri	76.696	0,0
Diğer İç Borç Faiz Giderleri	29.695.306	3,5
Dış Borç Faiz Giderleri	6.235.869	0,7
Cari Transferler	28.920.399	3,4
Görev Zararları	2.548.223	0,3
Hazine Yardımları (Mahalli İdare Yardımları)	861.590	0,1
Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler	3.484.885	0,4
Hane Halkına Yapılan Transferler	21.491.833	2,6
Yurtdışına Yapılan Transferler	30.804	0,0
Gelirlerden Ayrılan Paylar	503.064	0,1

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
Sermaye Transferleri	13.073.518	1,6
Yurtiçi Sermaye Transferleri	13.047.951	1,6
Yurtdışı Sermaye Transferleri	25.568	0,0
Değer Ve Miktar Değişimleri Giderleri	70.652.646	8,4
Döviz Mevcudunun Değerlenmesinde Oluşan Olumsuz Kur Farkları	3.466.056	0,4
Menkul Kıymet ve Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumsuz Farklar	197.393	0,0
Stokların Değerlemesinden Oluşan Olumsuz Farklar	342.480	0,0
Maddi Duran Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumsuz Farklar	4.705.123	0,6
Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	577.843	0,1
Kur Değişikliği Nedeniyle Döviz Cinsi Borç Stokundaki Artışlar	54.502.020	6,5
Kur Değişikliği Nedeniyle Döviz Cinsinden Alacaklardaki Azalışlar	193.488	0,0
Kur Değ. Dışındaki Değer ve Miktar Değişimlerinden Kaynaklanan Giderler	144.235	0,0
Diğer Değer ve Miktar Değişimleri Giderleri	6.524.009	0,8
Gelirlerin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	4.027.801	0,5
Vergi Gelirlerinin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	1.922.666	0,2
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirlerinin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	1.183.104	0,1
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirlerin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	73.071	0,0
Diğer Gelirlerin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	848.961	0,1
Amortisman Giderleri	87.051.951	10,3
Maddi Duran Varlıkların Amortisman Giderleri	82.988.432	9,9
Maddi Olmayan Duran Varlıkların Amortisman Giderleri	2.035.317	0,2
Diğer Duran Varlıkların Amortisman Giderleri	2.028.203	0,2
İlk Madde ve Malzeme Giderleri	73.953.247	8,8
Kırtasiye Malzemeleri	1.720.383	0,2
Beslenme, Gıda amaçlı ve Mutfakta Kullanılan Tüketim Malzemeleri	519.519	0,1
Tıbbi ve Laboratuvar Sarf Malzemeleri	2.504.077	0,3
Yakıtlar, Yakıt Katkıları ve Katkı Yağlar	19.213.542	2,3
Temizleme Ekipmanları	2.464.352	0,3
Giyecek, Mefruşat ve Tuhafiye Malzemeleri	2.407.208	0,3
Yiyecek	3.568.784	0,4
İçecek	823.094	0,1
Canlı Hayvanlar	83.413	0,0
Zirai Maddeler	4.193.862	0,5
Yem	503.723	0,1
Bakım, Onarım ve Üretim Malzemeleri	17.831.686	2,1
Yedek Parçalar	8.001.279	1,0
Nakil Vasıtaları Lastikleri	986.375	0,1
Değişim, Bağış ve Satış Amaçlı Giderler	371.534	0,0
Spor Malzemeleri Grubu	465.768	0,1
Basınçlı Ekipmanlar	341.916	0,0

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
Diğer Tüketim Amaçlı Ekipmanlar	7.952.730	0,9
Karşılık Giderleri	7.210.314	0,9
Kıdem Tazminatı Karşılıkları	7.210.314	0,9
Silinen Alacaklardan Kaynaklanan Giderler	8.226.513	1,0
Gelirlerden Alacaklardan Silinenler	7.996.948	1,0
Kişilerden Alacaklardan Silinenler	175.024	0,0
Kurum Alacaklarından Silinenler	54.541	0,0
Kamu İdarelerine Bedelsiz Olarak Devredilen Mali Olmayan Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	5.439.448	0,6
Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerine Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	4.680.153	0,6
Özel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerine Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	152.346	0,0
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlara Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	6.431	0,0
Sos Güv. Kurumlarına Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	8.883	0,0
Mahalli İdarelere Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	591.635	0,1
Proje Kapsamında Yapılan Cari Giderler	11.256.874	1,3
Proje Kapsamında Yapılan Cari Giderler	11.256.874	1,3
Diğer Giderler	10.296.352	1,2
Yukarıda Tanımlanmayan Diğer Giderler	10.296.352	1,2
NET FAALİYET SONUCU	97.788.419	

Kaynak: HMB, 2024,

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerin faaliyet gelirlerinin 939.073.584.000 TL, faaliyet giderlerinin 841.285.164.000 TL ve net faaliyet sonucunun 97.788.419.000 TL olduğu görülmektedir.

C. Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları

2023 yılı mahalli idarelerin borç dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 18: Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları

(Bin TL)

Yıl	Banka Kredileri	Kamu İdarelerine Mali Borçlar	Dış Mali Borçlar	Bütçe Emanetleri	Vergi ve Sosyal Güvenlik	Diğer Yükümlülükler	Toplam Yükümlülük
2022	62.830.863	12.624.104	68.049.381	83.352.003	6.982.129	113.192.937	347.031.417
2023	104.131.978	15.818.388	107.490.880	146.190.188	10.057.796	207.841.902	591.531.132

Kaynak: HMB, 2024,

Tüm mahalli idarelere ait yükümlülükler incelendiğinde, 2023 yılı borç stokunun 591.531.132.000 TL olduğu görülmektedir.

A. MAHALLİ İDARELERİN BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ**1. Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler**

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idarelerin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 19: Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2022	509.769.495	468.146.735	-41.622.759
2023	963.880.966	863.237.561	-100.643.405

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

Mahalli idarelerin bütçe gelirleri 2022 yılında %8,9 2023 yılında % 11,7 oranında açık vermiştir.

2. Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediyelerin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 20: Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2022	397.489.254	372.749.078	-24.740.176
2023	768.828.974	682.313.298	-86.515.676

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

Belediyelerin bütçe gerçekleştirmeleri incelendiğinde; 2022 yılında %6,6 2023 yılında %12,7 oranında açık verdiği görülmektedir.

3. Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye bağlı idarelerinin bütçe gerçekleşmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 21: Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2022	87.232.682	68.879.337	-18.353.345
2023	141.460.119	121.697.578	-19.762.541

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

Belediye bağlı idarelerinin bütçe gerçekleşmeleri incelendiğinde; 2022 yılında %26,6, 2023 yılında %16,2 oranında açık verdiği görölmektedir.

4. İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2022 ve 2023 yılları itibarıyla özel idarelerinin bütçe gerçekleşmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 22: İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2022	27.975.436	29.759.115	1.783.679
2023	56.997.360	63.628.701	6.631.341

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

İl Özel İdarelerinin bütçe gerçekleşmeleri incelendiğinde; 2022 yılında %6,4 oranında 2023 yılında %11,6 oranında fazla verdiği görölmektedir.

5. Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idare birliklerinin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 23: Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2022	7.733.422	8.124.790	391.368
2023	11.470.630	12.359.469	888.839

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

Mahalli idare birliklerinin bütçe gerçekleştirmelerine bakıldığında bütçenin 2022 yılında %5,1, 2023 yılında %7,7 oranında fazla verdiği görülmektedir.

B. MAHALLİ İDARELERİN BÜTÇE TAHMİNLERİ

Tablo 24: Mahalli İdarelerin Bütçe Tahminleri

Türü	GELİR TAHMİNİ (Bin TL)				GİDER TAHMİNİ (Bin TL)			
	2024	2025	2026	Toplam	2024	2025	2026	Toplam
Büyükşehir Belediyeleri	541.407.460	680.338.950	828.544.706	2.050.291.116	612.803.189	762.661.630	921.903.122	2.297.367.941
Bağlı Kuruluşlar	223.302.319	266.862.811	298.334.506	788.499.635	292.031.707	341.786.993	387.326.758	1.021.145.459
Büyükşehir İlçe Belediyeleri	449.494.389	529.169.915	648.886.136	1.627.550.439	453.871.849	539.567.604	645.278.361	1.638.717.815
İl Belediyeleri	86.945.580	101.941.545	119.242.315	308.129.440	94.850.271	107.341.712	127.400.617	329.592.600
İlçe Belediyeleri	56.368.222	68.114.811	90.473.870	214.956.902	58.693.814	71.239.308	90.678.632	220.611.755
Belde Belediyeleri	12.619.501	15.391.302	18.386.137	46.396.940	12.750.508	15.224.777	18.599.669	46.574.954
İl Özel İdareleri	35.762.851	33.123.159	38.950.189	107.836.199	33.118.121	38.944.029	35.768.423	107.830.573
TOPLAM	1.405.900.321	1.694.942.492	2.042.817.859	5.143.660.672	1.558.119.460	1.876.766.053	2.226.955.582	5.661.841.095

Kaynak: YYGM, 2024,

C. MAHALLİ İDARELERİN HARCAMALARI

İl özel idareleri, belediyeler ve mahalli idare birlikleri harcamalarını oluşturan giderler genel olarak aşağıda belirtilmiştir:

a) Büyükşehir Belediyelerinin Harcamaları

Büyükşehir belediyelerinin harcamaları aşağıda sayılanlardan oluşmaktadır:

- Belediye hizmet binaları ve tesislerin temini, bakım ve onarımı için yapılan giderler,
- Belediye personeline ve belediyenin seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim ile diğer giderler,
- İlçe belediyeleri ile bağlı kuruluşlara yapacakları yardımlar ve ortak proje giderleri,
- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri,
- Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler,
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı ile üyelik aidatı giderleri,
- Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri,
- Dar gelirlili, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim ödemeleri,
- Bu Kanun'da büyükşehir belediyesine verilen görevlerle sınırlı olarak, yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri,
- Spor, sosyal, kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler,
- Büyükşehir belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri,
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.

b) İl, İlçe ve Belde Belediyelerinin Harcamaları

İl, ilçe ve belde belediyelerinin harcamaları şunlardır:

- Belediye binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- Belediyenin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler,
- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri,
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler,
- Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve katıldığı birliklerle ilgili ortaklık payı ve üyelik aidatı giderleri,
- Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ile sigorta giderleri,
- Dar gelirlili, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler,
- Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve proje giderleri,
- Sosyo-kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler,
- Belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri,
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler,
- Şartlı bağışlarla ilgili yapılacak harcamalar,
- İmar düzenleme giderleri,
- Her türlü proje giderleri.

c) İl Özel İdarelerinin Harcamaları

İl özel idarelerinin harcamaları aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır.

- İl özel idaresi binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- İl özel idaresinin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler.
- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri,
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- İl genel meclisince belirlenecek ilkeler çerçevesinde köylere veya köylerin aralarında kurdukları birliklere yapılacak yardımlar,
- İl özel idaresinin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı, üyelik aidatı giderleri,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri,
- Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.
- Dava takip ve icra giderleri,
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler,
- Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri,
- Sosyo-kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler,
- Özel idare hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri.
- Doğal afet giderleri,
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.

d) Mahalli İdare Birliklerinin Harcamaları

Mahalli idare birliklerinin, görev alanlarıyla sınırlı olmak üzere harcamaları şunlardır:

- Birlik hizmetlerinin yürütülmesi için yapılacak giderler,
- Birliğin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluk, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler,
- Hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,

- Birliğin hizmet binalarının, tesislerinin, araç ve gereçlerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ücretler ile sigorta giderleri,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim ücretleri,
- Kamu ve özel sektör kuruluşlarıyla yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri,
- Temsil, tören ve ağırlama giderleri.

1. Mahalli İdarelerin Harcamalarına İlişkin Genel Göstergeler

2022 ve 2023 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 25: Mahalli İdare Türlerine Göre Harcamaları

(Bin TL)

Türü	2022	2023
Belediyeler	397.489.254	768.828.974
Belediye Bağlı İdareleri	87.232.682	141.460.119
İl Özel İdareleri	27.975.436	56.997.360
Mahalli İdare Birlikleri	7.733.422	11.470.630
Konsolide Toplam*	509.769.495	963.880.966

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında belediyeler 768.828.974.000 TL, belediye bağlı idareleri 141.460.119.000 TL, il özel idareleri 56.997.360.000 TL ve mahalli idare birlikleri 11.470.630.000 TL harcamada bulunmuştur. Mahalli idare harcamalarının %94,4'ü belediyeler ve bağlı idareler tarafından gerçekleştirilmiştir.

2. Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idarelerin gider kalemlerine göre harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 26: Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları

(Bin TL)

Türü	2022	2023
Personel Giderleri	45.219.978	92.265.101
SGK Devlet Primi	6.852.292	11.382.850
Mal ve Hizmet Alımları	235.885.998	451.867.552
Faiz Harcamaları	11.265.011	20.169.356
Cari Transferler	22.565.721	43.425.448
Sermaye Giderleri	175.660.705	322.229.378
Sermaye Transferleri	6.550.477	11.654.611
Borç Verme	5.769.312	10.886.670
Konsolide Toplam*	509.769.495	963.880.966

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>,2024,

2022 yılı itibarıyla; mahalli idarelerin personel harcamaları 92.265.101.000 TL, SGK devlet primi harcamaları 11.382.850.000 TL, mal ve hizmet alımları 451.867.552.000 TL, faiz harcamaları 20.169.356.000 TL, cari transferleri 43.425.448.000 TL, sermaye giderleri 322.229.378.000 TL, sermaye transferleri 11.654.611.000 TL, borç verme kalemi 10.886.670.000 TL'dir

Mahalli idarelerin mal ve hizmet alımı ile sermaye giderleri toplam harcamaının %80,3'ünü oluşturmaktadır. Mahalli idarelerin personel giderlerinin %9,6 ile yasal sınırın altında olduğu gözlemlenmektedir.

a) Personel Harcamaları

Personel harcamaları, ilgili mahalli idarede çalışan memurlar, sözleşmeli personel, işçiler, geçici personel ve diğer personelin ücretlerini kapsamaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idarelerin personel harcamaları ve toplam harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 27: Mahalli İdare Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamaları

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	(%)	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	(%)
Belediyeler	34.805.830	397.489.254	8,76	71.338.680	768.828.974	9,28
Belediye Bağlı İdareleri	5.707.400	87.232.682	6,54	11.548.455	141.460.119	8,16
İl Özel İdareleri	4.421.015	27.975.436	15,80	8.795.335	56.997.360	15,43
Mahalli İdare Birlikleri	293.502	7.733.422	3,80	588.034	11.470.630	5,13
Toplam*	45.219.978	509.769.495	8,87	92.265.101	963.880.966	9,57

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında personel harcamaları olarak; belediyeler 71.338.680.000 TL, belediye bağlı idareleri 11.548.455.000 TL, il özel idareleri 8.795.335.000 TL ve mahalli idare birlikleri 588.034.000 TL harcamıştır.

2023 yılı itibarıyla; mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki personel harcamalarının payı %9,57'dir. Bu pay belediyelerde %9,28, belediye bağlı idarelerinde %8,16, il özel idarelerinde %15,43, mahalli idare birliklerinde %5,13'tür.

1) Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre personel harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 28: Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	11.815.237	198.277.862	5,96	24.658.185	375.143.451	6,57
İl Belediyeleri	3.169.662	30.442.444	10,41	6.375.901	56.581.145	11,27
İlçe ve Belde Belediyeleri	19.820.931	169.047.691	11,73	40.304.594	337.809.319	11,93
Toplam*	34.805.830	397.489.254	8,76	71.338.680	768.828.974	9,28

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında personel giderleri olarak; büyükşehir belediyeleri 24.658.185.000 TL, il belediyeleri 6.375.901.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 40.304.594.000 TL harcamıştır.

2023 yılında personel harcamalarının toplam harcamalar içindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %6,57, il belediyelerinde %11,27, ilçe ve belde belediyelerinde %11,93'tür.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 49'uncu maddesi ile belediyenin yıllık toplam personel harcamalarının gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na göre belirlenecek yeniden değerlendirme oranı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarın %30'unu aşamayacağı, nüfusu 10.000'in altında bulunan belediyeler için bu oranın %40 olduğu, yıl içinde aylık ve ücretlerde beklenmedik bir artışın meydana gelmesi sonucunda personel harcamalarının söz konusu oranları aşması durumunda cari yıl ve izleyen yıllarda personel harcamaları bu oranların altına ininceye kadar yeni personel alımı yapılamayacağı, yeni personel alımı nedeniyle bu oranların aşılması sebebiyle oluşacak kamu zararının olduğu tarihten itibaren hesaplanacak kanuni faiziyle birlikte belediye başkanından tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme personel harcamalarındaki artışı durdurmuş ve kısmen aşağıya çekmiştir.

Mahalli idarelerde personel harcamaları toplam harcamalar içerisinde azalan bir seyir izlemeye başlamıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'na dayanılarak çıkartılan norm kadro yönetmelikleri ile mahalli idarelerde personel istihdamına yeni bir disiplin getirilmiştir. Belediyelerin personel istihdamına bir sınırlama getirilmiş, tahmini bütçedeki personel harcamaları yerine gerçekleşmiş bütçedeki miktarlar esas alınmak suretiyle baz alınan miktarın subjektif olmasının önüne geçilmiştir.

b) Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi Harcamaları

Sosyal Güvenlik Kurumu primi, ilgili mahalli idarede çalışan memurlar, sözleşmeli personel, işçiler, geçici personel ve diğer personelin devletçe ödenen prim harcamalarından oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla sosyal güvenlik kurumu devlet primi ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 29: Mahalli İdare Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	5.122.129	397.489.254	1,29	8.556.868	768.828.974	1,11
Belediye Bağlı İdareleri	981.499	87.232.682	1,13	1.498.138	141.460.119	1,06
İl Özel İdareleri	720.531	27.975.436	2,58	1.277.628	56.997.360	2,24
Mahalli İdare Birlikleri	28.246	7.733.422	0,37	50.216	11.470.630	0,44
Toplam*	6.852.292	509.769.495	1,34	11.382.850	963.880.966	1,18

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında sosyal güvenlik kurumu devlet primi olarak; belediyeler 8.556.868.000 TL, belediye bağlı idareleri 1.498.138.000 TL, il özel idareleri 1.277.628.000 TL ve mahalli idare birlikleri 50.216.000 TL harcamıştır.

2023 yılı itibarıyla toplam harcamalar içindeki SGK harcamalarının payı %1,18'tür. Bu pay belediyelerde %1,11, belediye bağlı idarelerinde %1,06, mahalli idare birliklerinde %0,44, il özel idarelerinde ise %2,24'tür.

1) Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi Harcamaları

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sosyal güvenlik kurumu devlet primi ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 30: Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar
(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	1.700.246	198.277.862	0,86	2.897.494	375.143.451	0,77
İl Belediyeleri	499.530	30.442.444	1,64	813.988	56.581.145	1,44
İlçe ve Belde Belediyeleri	2.922.353	169.047.691	1,73	4.845.386	337.809.319	1,43
Toplam*	5.122.129	397.489.254	1,29	8.556.868	768.828.974	1,11

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.
Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında sosyal güvenlik kurumu devlet primi olarak; büyükşehir belediyeleri 2.897.494.000 TL, il belediyeleri 813.988.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 4.845.386.000 TL harcamıştır.

2023 yılında SGK harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %0,77, il belediyelerinde %1,44, ilçe ve belde belediyelerinde %1,43'tür.

c) Mal ve Hizmet Alımları

Mal ve hizmet alımları, ilgili mahalli idarenin, üretime ve tüketime yönelik mal ve malzeme alımları, yolluklar, görev harcamaları, hizmet alımları, temsil ve tanıtma harcamaları, menkul mal, gayri maddi hak alım, bakım ve onarım harcamaları, gayrimenkul mal bakım ve onarım harcamaları, tedavi ve cenaze harcamalarından oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idarelerin mal ve hizmet alımları ve toplam harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 31: Mahalli İdare Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	176.012.840	397.489.254	44,28	353.410.751	768.828.974	45,97
Belediye Bağlı İdareleri	49.899.167	87.232.682	57,20	80.943.376	141.460.119	57,22
İl Özel İdareleri	6.964.621	27.975.436	24,90	12.863.876	56.997.360	22,57
Mahalli İdare Birlikleri	3.085.346	7.733.422	39,90	4.769.165	11.470.630	41,58
Toplam*	235.885.998	509.769.495	46,27	451.867.552	963.880.966	46,88

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2024,

Mahalli idarelerin en büyük harcama kalemi mal ve hizmet alımları olup, bu kapsamda 2023 yılında; belediyeler 353.410.751.000 TL, belediye bağlı idareleri 80.943.376.000 TL, il özel idareleri 12.863.876.000 TL ve mahalli idare birlikleri 4.769.165.000 TL harcama yapmıştır. Mal ve hizmet alımlarının bir kısmı yatırım amacıyla yapılmaktadır.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki mal ve hizmet alımlarının payı %46,88'dir. Bu pay belediyelerde %45,97, belediye bağlı idarelerinde %57,22, mahalli idare birliklerinde %41,58, il özel idarelerinde ise %22,57'dir.

1.Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre mal ve hizmet alımları ile toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 32: Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	64.758.599	198.277.862	32,66	129.893.654	375.143.451	34,63
İl Belediyeleri	15.399.668	30.442.444	50,59	30.209.733	56.581.145	53,39
İlçe ve Belde Belediyeleri	95.854.573	169.047.691	56,70	193.307.365	337.809.319	57,22
Toplam*	176.012.840	397.489.254	44,28	353.410.751	768.828.974	45,97

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında mal ve hizmet alımları olarak; büyükşehir belediyeleri 129.893.654.000 TL, il belediyeleri 30.209.733.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 193.307.365.000 TL harcama yapmıştır.

2023 yılında mal ve hizmet alımlarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %34,63, il belediyelerinde %53,39, ilçe ve belde belediyelerinde %57,22'dir.

d) Faiz Harcamaları

Faiz harcamaları, ilgili mahalli idarenin kamu kurumlarına ödenen iç borç faiz harcamalarını, diğer iç borç faiz harcamalarını, dış borç faiz harcamalarını ve iskonto harcamalarını kapsamaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idarelerin faiz harcamaları ve toplam harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 33: Mahalli İdare Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	9.547.587	397.489.254	2,40	16.870.057	768.828.974	2,19
Belediye Bağlı İdareleri	1.602.971	87.232.682	1,84	2.994.072	141.460.119	2,12
İl Özel İdareleri	113.234	27.975.436	0,40	302.464	56.997.360	0,53
Mahalli İdare Birlikleri	1.219	7.733.422	0,02	2.764	11.470.630	0,02
Toplam*	11.265.011	509.769.495	2,21	20.169.356	963.880.966	2,09

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında faiz giderleri olarak; belediyeler 16.870.057.000 TL, belediye bağlı idareleri 2.994.072.000 TL, il özel idareleri 302.464.000 TL ve mahalli idare birlikleri 2.764.000 TL harcama yapmıştır.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki faiz harcamalarının payı %2,09'dur. Bu pay belediyelerde %2,19, belediye bağlı idarelerinde %2,12, mahalli idare birliklerinde %0,02, il özel idarelerinde ise %0,53'tür.

1) Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre faiz harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 34: Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	6.669.768	198.277.862	3,36	11.680.113	375.143.451	3,11
İl Belediyeleri	646.949	30.442.444	2,13	1.220.761	56.581.145	2,16
İlçe ve Belde Belediyeleri	2.230.870	169.047.691	1,32	3.969.183	337.809.319	1,17
Toplam*	9.547.587	397.489.254	2,40	16.870.057	768.828.974	2,19

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında faiz giderleri olarak; büyükşehir belediyeleri 11.680.113.000 TL, il belediyeleri 1.220.761.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 3.969.183.000 TL harcama yapmıştır.

2023 yılında faiz harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %3,11, il belediyelerinde %2,16, ilçe ve belde belediyelerinde %1,17'dir.

e) Cari Transferler

Cari transferler, ilgili mahalli idarelerin görev zararları, mahalli idare yardımları, kâr amacı gütmeyen kurumlara yapılan transferler, hane halkına yapılan transferler, yurt dışına yapılan transferler ve gelirlerden ayrılan paylardan oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idarelerin cari transfer harcamaları ve toplam harcamalar karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 35: Mahalli İdare Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	26.170.403	397.489.254	6,58	48.199.611	768.828.974	6,27
Belediye Bağlı İdareleri	456.957	87.232.682	0,52	876.162	141.460.119	0,62
İl Özel İdareleri	715.595	27.975.436	2,56	1.211.962	56.997.360	2,13
Mahalli İdare Birlikleri	278.149	7.733.422	3,60	483.773	11.470.630	4,22
Toplam*	22.565.721	509.769.495	4,43	43.425.448	963.880.966	4,51

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında cari transferler olarak; belediyeler 48.199.611.000 TL, belediye bağlı idareleri 876.162.000 TL, il özel idareleri 1.211.962.000 TL ve mahalli idare birlikleri 483.773.000 TL harcamıştır.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki cari transfer harcamalarının payı %4,51'dir. Bu oran belediyelerde %6,27, belediye bağlı idarelerinde %0,62, il özel idarelerinde %2,13, mahalli idare birliklerinde %4,22'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Cari Transferler

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre cari transfer harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 36: Belediye Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	20.655.649	198.277.862	10,42	36.957.128	375.143.451	9,85
İl Belediyeleri	832.856	30.442.444	2,74	1.714.924	56.581.145	3,03
İlçe ve Belde Belediyeleri	4.842.863	169.047.691	2,86	9.887.737	337.809.319	2,93
Toplam*	26.170.403	397.489.254	6,58	48.199.611	768.828.974	6,27

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında cari transferler olarak; büyükşehir belediyeleri 36.957.128.000 TL, il belediyeleri 1.714.924.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 9.887.737.000 TL harcamıştır.

2023 yılında cari transferlerin toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %9,85, il belediyelerinde %3,03, ilçe ve belde belediyelerinde %2,93'tür.

f) Sermaye Harcamaları

Sermaye harcamaları; ilgili mahalli idarenin mamul mal alımları, menkul sermaye üretim harcamaları, gayri maddi hak alımları, gayrimenkul alımları ve kamulaştırılması, gayrimenkul sermaye üretim harcamaları, menkul malların büyük onarım harcamaları, gayrimenkul büyük onarım harcamaları, stok alımları ve diğer sermaye harcamalarından oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre sermaye harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 37: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	130.606.768	397.489.254	32,86	245.131.412	768.828.974	31,88
Belediye Bağlı İdareleri	28.055.141	87.232.682	32,16	41.946.370	141.460.119	29,65
İl Özel İdareleri	13.684.785	27.975.436	48,92	30.492.111	56.997.360	53,50
Mahalli İdare Birlikleri	3.671.321	7.733.422	47,47	4.975.335	11.470.630	43,37
Toplam*	175.660.705	509.769.495	34,46	322.229.378	963.880.966	33,43

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında sermaye giderleri olarak; belediyeler 245.131.412.000 TL, belediye bağlı idareleri 41.946.370.000 TL, il özel idareleri 30.492.111.000 TL ve mahalli idare birlikleri 4.975.335.000 TL harcamıştır. Sermaye harcamaları tamamıyla yatırım amaçlı olup toplam harcamalar içindeki payı %33,43'tür.

2023 yılı itibarıyla sermaye harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı belediyelerde %31,88, belediye bağlı idarelerinde %29,65, il özel idarelerinde %53,50, mahalli idare birliklerinde %43,37'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sermaye harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 38: Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	79.299.242	198.277.862	39,99	146.460.146	375.143.451	39,04
İl Belediyeleri	9.467.553	30.442.444	31,10	15.726.959	56.581.145	27,80
İlçe ve Belde Belediyeleri	41.839.972	169.047.691	24,75	82.944.307	337.809.319	24,55
Toplam*	130.606.768	397.489.254	32,86	245.131.412	768.828.974	31,88

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında sermaye harcamaları olarak; büyükşehir belediyeleri 146.460.146.000 TL, il belediyeleri 15.726.959.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 82.944.307.000 TL harcamıştır. Belediyelerde ölçek büyüdükçe yatırım harcamalarının arttığı görülmektedir.

2023 yılı itibarıyla sermaye harcamalarının toplam harcamalar içinde en yüksek paya sahip olduğu mahalli idare türü %39,04 ile büyükşehir belediyeleridir. Bu pay il belediyelerinde %27,80, ilçe ve belde belediyelerinde ise %24,55'tir.

g) Sermaye Transferleri

Sermaye transferleri, ilgili mahalli idarenin yurtiçi sermaye transferleri ile yurtdışı sermaye transferlerinden oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin sermaye transferleri ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 39: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	9.558.941	397.489.254	2,40	16.023.412	768.828.974	2,08
Belediye Bağlı İdareleri	426.864	87.232.682	0,49	79.147	141.460.119	0,06
İl Özel İdareleri	1.354.787	27.975.436	4,84	2.052.543	56.997.360	3,60
Mahalli İdare Birlikleri	374.634	7.733.422	4,84	588.698	11.470.630	5,13
Toplam*	6.550.477	509.769.495	1,28	11.654.611	963.880.966	1,21

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında sermaye transfer harcamaları olarak; belediyeler 16.023.412.000 TL, belediye bağlı idareleri 79.147.000 TL, il özel idareleri 2.052.543.000 TL ve mahalli idare birlikleri 588.698.000 TL harcamıştır.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde sermaye transferlerinin toplam harcamalar içindeki payı %1,21'dir. Bu pay belediyelerde %2,08, belediye bağlı idarelerinde %0,06, mahalli idare birliklerinde %3,60 ve il özel idarelerinde %5,13'tür.

1) Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sermaye transferleri ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 40: Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	7.937.510	198.277.862	4,00	13.726.022	375.143.451	3,66
İl Belediyeleri	419.608	30.442.444	1,38	501.580	56.581.145	0,89
İlçe ve Belde Belediyeleri	1.319.602	169.047.691	0,78	2.140.574	337.809.319	0,63
Toplam*	9.558.941	397.489.254	2,40	16.023.412	768.828.974	2,08

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında sermaye transferleri olarak; büyükşehir belediyeleri 13.726.022.000 TL, il belediyeleri 501.580.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 2.140.574.000 TL harcamıştır.

2023 yılında sermaye transferlerinin toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %3,66, il belediyelerinde %0,89, ilçe ve belde belediyelerinde %0,63'tür.

h) Borç Verme

Borç verme, ilgili mahalli idarenin yurtiçi borç verme harcamaları ile yurtdışı borç verme harcamalarından oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre borç verme ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 41: Mahalli İdare Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	5.664.755	397.489.254	1,43	9.298.185	768.828.974	1,21
Belediye Bağlı İdareleri	102.683	87.232.682	0,12	1.574.399	141.460.119	1,11
İl Özel İdareleri	868	27.975.436	0,03	1.440	56.997.360	0,00
Mahalli İdare Birlikleri	1.006	7.733.422	0,01	12.645	11.470.630	0,11
Toplam*	5.769.312	509.769.495	1,13	10.886.670	963.880.966	1,13

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında borç vermeye ilişkin olarak; belediyeler 9.298.185.000 TL, belediye bağlı idareleri 1.574.399.000 TL, il özel idareleri 1.440.000 TL ve mahalli idare birlikleri 12.645.000 TL harcamıştır.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerin toplam harcamaları içindeki borç verme oranı %1,13'tür. Bu oran belediyelerde %1,21, belediye bağlı idarelerinde %1,11, mahalli idare birliklerinde %0,11'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Borç Verme

2021 ve 2022 yılları belediye türlerine göre borç verme ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 42: Belediye Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	5.441.612	198.277.862	2,74	8.870.710	375.143.451	2,36
İl Belediyeleri	6.616	30.442.444	0,02	17.300	56.581.145	0,03
İlçe ve Belde Belediyeleri	216.527	169.047.691	0,13	410.175	337.809.319	0,12
Toplam*	5.664.755	397.489.254	1,43	9.298.185	768.828.974	1,21

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.
Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında borç vermeye ilişkin olarak; büyükşehir belediyeleri 8.870.710.000 TL, il belediyeleri 17.300.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 410.175.000 TL harcamıştır.

2023 yılında borç vermenin toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %2,36, il belediyelerinde %0,03, ilçe ve belde belediyelerinde %0,12'dir.

3. Mahalli İdare Türlerine Göre Yatırım Harcamaları

Yatırım harcaması; mahalli idarelerin sermaye giderleri ile mal ve hizmet alımlarından gayrimenkul mal bakım ve onarım giderleri olarak değerlendirilmiştir.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin yatırımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 43: Mahalli İdare Türlerine Göre Yatırım Harcamaları

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	139.739.934	397.489.254	35,16	263.553.753	768.828.974	34,28
Belediye Bağlı İdareleri	28.797.633	87.232.682	33,01	43.568.047	141.460.119	30,80
İl Özel İdareleri	14.761.308	27.975.436	52,77	32.310.326	56.997.360	56,69
Mahalli İdare Birlikleri	5.233.928	7.733.422	67,68	7.086.846	11.470.630	61,78
Mahalli İdareler Toplam*	188.116.916	509.769.495	36,90	346.150.501	963.880.966	35,91

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında belediyeler 263.553.753.000 TL, belediye bağlı idareleri 43.568.047.000 TL, il özel idareleri 32.310.326.000 TL ve mahalli idare birlikleri 7.086.846.000 TL yatırım harcaması yapmıştır.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde yatırım harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki payı %35,91'dir. Bu pay belediyelerde %34,28, belediye bağlı idarelerinde %30,80, mahalli idare birliklerinde %61,78 ve il özel idarelerinde %56,69'dur.

1) Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları

2022 ve 2023 yılları belediye türlerine göre yatırım harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 44: Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	81.311.813	198.277.862	41,01	150.803.863	375.143.451	40,20
İl Belediyeleri	10.468.316	30.442.444	34,39	17.346.282	56.581.145	30,66
İlçe ve Belde Belediyeleri	47.959.805	169.047.691	28,37	95.403.608	337.809.319	28,24
Toplam*	139.739.934	397.489.254	35,16	263.553.753	768.828.974	34,28

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında yatırım harcamalarına ilişkin olarak; büyükşehir belediyeleri 150.803.863.000 TL, il belediyeleri 17.346.282.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 95.403.608.000 TL harcamıştır.

2023 yılında yatırım harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %40,20, il belediyelerinde %30,66, ilçe ve belde belediyelerinde %28,24'tür.

4. Mahalli İdarelerin Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları

Mahalli İdarelerin 2023 Yılı Konsolide Karşılaştırmalı Bilançosuna göre; gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 45: Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları

(Bin TL)

HESAP	DEĞER
Gider Taahhütleri Karşılığı	235.038.641
Kamu-Özel İşbirliği Modeli Taahhütleri Karşılığı	266.353
Toplam	235.304.993

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

5. Mahalli İdarelerin Yardımları

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerin yardımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 46: Mahalli İdarelerin Yardımları

E.KOD	Bütçe Giderleri Hesabı	Tutar (Bin TL)
05 02 00	Hazine Yardımları (Mahalli İdare Yardımları)	472.770
05 02 05	Mahalli İdarelere Yardımlar	221.773
05 02 06	Giderlere Katılma Payları	250.998
05 03 00	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler	5.924.933
05 03 01	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara	5.924.933
05 04 00	Hane Halkına Yapılan Transferler	25.853.908
05 04 01	Burslar ve Harçlıklar	153.095
05 04 02	Eğitim Amaçlı Diğer Transferler	381.051
05 04 03	Sağlık Amaçlı Transferler	42.233
05 04 04	Yiyecek Amaçlı Transferler	2.546.612
05 04 05	Barınma Amaçlı Transferler	127.903

E.KOD			Bütçe Giderleri Hesabı	Tutar (Bin TL)
05	04	06	Tarımsal Amaçlı Transferler	356.925
05	04	07	Sosyal Amaçlı Transferler	16.774.996
05	04	08	Ekonomik/Mali Amaçlı Transferler	823.234
05	04	09	Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	4.647.858
05	06	00	Yurtdışına Yapılan Transferler	29.309
05	06	01	Dış Ülkelere Yapılan Yardımlar	742
05	06	02	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	28.561
05	08	00	Gelirlerden Ayrılan Paylar	8.627.685
05	08	01	Genel Bütçeye Verilen Paylar	435.376
05	08	09	Diğerlerine Verilen Paylar	8.192.309
07	00	00	Sermaye Transferleri	11.654.611
07	01	00	Yurtiçi Sermaye Transferleri	11.649.249
07	01	01	Genel Bütçeye Sermaye Transferleri	592.556
07	01	02	Özel Bütçeli İdarelere Sermaye Transferleri	1.267
07	01	03	Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlara Sermaye Transferleri	18
07	01	04	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Sermaye Transferleri	3.048
07	01	05	Mahalli İdarelere Sermaye Transferleri	1.066.667
07	01	06	Kamu Teşebbüslerine, Döner Sermayelere, Fonlara ve Mali Kurumlara Sermaye Transferleri	1.844.949
07	01	07	Yüksek Öğretim Kurumlarına Sermaye Transferleri	400
07	01	09	Diğer Sermaye Transferleri	8.140.344
07	02	00	Yurtdışı Sermaye Transferleri	5.362
07	02	02	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	25
07	02	09	Diğer Sermaye Transferleri	5.338
Kaynak: https://muhasebat.hmb.gov.tr/ , 2024				

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerin yardımlarına baktığımızda; mahalli idare yardımlarının 472.770.000 TL, kar amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan transferlerin 5.924.933.000 TL, hane halkına yapılan transferlerin 25.853.908.000 TL, yurtdışına yapılan transferlerin 29.309.000 TL, gelirlerden ayrılan payların 8.627.685.000 TL, sermaye transferlerinin 11.654.611.000 TL, yurtiçi sermaye transferlerinin 11.649.249.000 TL, yurtdışı sermaye transferlerinin 5.362.000 TL olduğu görülmektedir.

D. MAHALLİ İDARELERİN GELİRLERİ

İl özel idareleri, belediyeler ve mahalli idare birliklerinin gelirlerini oluşturan kaynaklar aşağıda belirtilmiştir:

a) Büyükşehir Belediyelerinin Gelirleri

➤ Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay,
➤ Büyükşehir belediyeleri, ilde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinin %6'sı ve ildeki büyükşehir ilçe belediyelerinin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı payın %30'unu almaktadır, büyükşehir ilçe belediyeleri Türkiye genelinde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinin %4,5'ini almaktadır.

➤ 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan oran ve esaslara göre büyükşehir belediyesince tahsil olunacak at yarışları dâhil müşterek bahislerden elde edilen eğlence vergisinin (%20'si müşterek bahislere konu olan yarışların yapıldığı yerin belediyesine, %30'u nüfuslarına göre dağıtılmak üzere diğer ilçe belediyelerine ayrıldıktan sonra kalan) %50'si,

➤ Büyükşehir belediyesine bırakılan sosyal ve kültürel tesisler, spor, eğlence ve dinlenme yerleri ile yeşil sahalar içinde tahsil edilecek her türlü belediye vergi, resim ve harçlar,

➤ Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yollara cephesi bulunan binalar üzerindeki her türlü ilân ve reklamların vergileri ile asma, tahsis ve bakım ücretleri,

➤ Durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde tespit edilen araç park yerlerinin işletilmesinden elde edilen gelirin (ilçe belediyelerine, nüfuslarına göre dağıtılacak %50'sinden sonra kalacak) %50'si,

➤ Hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından yapılması şartıyla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda belirtilen oran ve esaslara göre alınacak yol, su ve kanalizasyon harcamalarına katılma payları,

➤ Kira, faiz ve ceza gelirleri,

➤ Kamu idare ve müesseselerinin yardımları,

➤ Bağlı kuruluşların kesin hesaplarındaki gelirleri ile giderleri arasında oluşan fazlalık sonucu aktarılacak gelirler,

➤ Büyükşehir belediyesi iktisadî teşebbüslerinin safi hâsılatından büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek oranda alınan hisseler,

➤ Büyükşehir belediyesinin taşınır ve taşınmaz mal gelirleri,

➤ Yapılacak hizmetler karşılığı alınacak ücretler,

➤ Şartlı ve şartsız bağışlar,

- Diğer gelirler.

b) Belediyelerin Gelirleri

- Kanunlarla gösterilen belediye vergi, resim, harç ve katılma payları,
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay ve ödenekler,
- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
 - Belediye meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
 - Faiz ve ceza gelirleri,
 - Bağışlar,
 - Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler,
 - Diğer gelirler.

c) İl Özel İdarelerinin Gelirleri

- Kanunlarla gösterilen il özel idaresi vergi, resim, harç ve katılma payları,
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar,
- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
 - İl genel meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
 - Faiz ve ceza gelirleri,
 - Bağışlar,
 - Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler,
 - Diğer gelirler.

d) Mahalli İdare Birliklerinin Gelirleri

- Birlik üyelerinin, birliğin kuruluş ve faaliyet giderlerine katılma payları,
- Birlik Meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
 - Diğer kamu kurum ve kuruluşlarından aktarılacak ödenekler,

➤ Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,

➤ Kira ve faiz gelirleri,

➤ Bağışlar,

➤ Köylere hizmet götürme birlikleri için il özel idaresi bütçesinden ayrılacak pay. İl özel idaresi bütçe gelirlerinin ne kadarının köylere hizmet götürme birliklerine aktarılacağı, köylere hizmet götürme birliklerinin sunacağı yatırım plâni, yıllık çalışma programı ve uygulama projelerine göre il genel meclisince kararlaştırılır,

➤ Diğer gelirler.

1. Mahalli İdarelerin Gelirlerine İlişkin Genel Göstergeler

2022 ve 2023 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 47: Mahalli İdare Türlerine Göre Gelirleri

(Bin TL)

Türü	2022	2023
Belediyeler	372.749.078	682.313.298
Belediye Bağlı İdareleri	68.879.337	121.697.578
İl Özel İdareleri	29.759.115	63.628.701
Mahalli İdare Birlikleri	8.124.790	12.359.469
Konsolide Toplam*	468.146.735	863.237.561

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında belediyeler 682.313.298.000 TL, belediye bağlı idareleri 121.697.578.000 TL, il özel idareleri 63.628.701.000 TL ve mahalli idare birlikleri 12.359.469.000 TL gelir elde etmiştir. Belediye ve bağlı idarelerin elde ettiği gelirin mahalli idarelerin toplam geliri içindeki payının %93,14 olduğu görülmektedir.

Mahalli idare gelirleri 2023 yılında bir önceki yıla göre %84,39 artış göstermiştir. Bu artış belediyelerde %83,05, belediye bağlı idarelerinde %76,68, il özel idarelerinde %113,81, mahalli idare birliklerinde %52,12 olarak gerçekleşmiştir.

2. Mahalli İdare Türlerine Göre Öz Gelirleri

Öz gelir; mahalli idarelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı paylar ile yurtdışı ve yurtiçi kurum, kuruluş ve kişilerden alınan her türlü yardım ve bağışlar dışında kalan diğer tüm gelirler olarak değerlendirilmiştir.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin öz gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 48: Mahalli İdare Türlerine Göre Öz Gelirleri

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Öz Gelir	Toplam Gelir	%	Öz Gelir	Toplam Gelir	%
Belediyeler	123.310.840	372.749.078	33,08	222.998.780	682.313.298	32,68
Belediye Bağlı İdareleri	50.448.226	68.879.337	73,24	90.180.918	121.697.578	74,10
İl Özel İdareleri	2.519.463	29.759.115	8,47	5.161.400	63.628.701	8,11
Mahalli İdare Birlikleri	2.480.006	8.124.790	30,52	4.339.008	12.359.469	35,11
Mahalli İdareler Toplam*	178.030.716	468.146.735	38,03	322.027.921	863.237.561	37,30

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında belediyeler 222.998.780.000 TL, belediye bağlı idareleri 90.180.918.000 TL, il özel idareleri 5.161.400.000 TL ve mahalli idare birlikleri 4.339.008.000 TL öz gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde öz gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı %37,30'dur. Bu pay belediyelerde %32,68, belediye bağlı idarelerinde %74,10, mahalli idare birliklerinde %35,11 ve il özel idarelerinde %8,11'dir.

1. Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri

2022 ve 2023 yılları itibarıyla türlerine göre belediyelerin öz gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 49: Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Öz Gelir	Toplam Gelir	%	Öz Gelir	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	30.347.672	184.556.590	16,44	52.459.170	336.216.485	15,60
İl Belediyeleri	9.241.126	26.829.566	34,44	16.818.587	49.338.826	34,09
İlçe ve Belde Belediyeleri	83.909.455	161.703.680	51,89	153.960.762	297.310.288	51,78
Toplam*	123.310.840	372.749.078	33,08	222.998.780	682.313.298	32,68

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında büyükşehir belediyeleri 52.459.170.000 TL, il belediyeleri 16.818.587.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 153.960.762.000 TL öz gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla belediyelerin öz gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı %32,68'dir. Bu pay büyükşehir belediyelerinde %15,60, il belediyelerinde %34,09, ilçe ve belde belediyelerinde %51,78'dir.

3. Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri

2022 ve 2023 yılları itibarıyla gelir kalemlerine göre mahalli idarelerin gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 50: Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri

(Bin TL)		
Türü	2022	2023
Vergi Gelirleri	38.275.059	61.207.337
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	78.412.996	142.494.556
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	30.838.623	66.607.787
Faizler, Paylar ve Cezalar	286.424.535	521.589.086
Sermaye Gelirleri	32.305.789	69.249.674
Alacaklardan Tahsilâtlar	1.889.734	2.089.122
Toplam*	468.146.735	863.237.561

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerin gelirleri 863.237.561.000 TL'dir. Vergi gelirleri 61.207.337.000 TL, teşebbüs ve mülkiyet gelirleri 142.494.556.000 TL, alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler 66.607.787.000 TL, faizler, paylar ve cezalar 521.589.086.000 TL, sermaye gelirleri 69.249.674.000 TL ve alacaklardan tahsilâtlar 2.089.122.000 TL'dir.

a) Vergi Gelirleri

Vergi gelirleri, ilgili mahalli idarece alınan emlak (bina, arsa, arazi) vergisi, çevre temizlik vergisi, haberleşme vergisi, elektrik ve havagazı tüketim vergisi, eğlence vergisi, yangın sigortası vergisi, ilan ve reklam vergisi ile bina inşaat harcı, işyeri açma izni harcı, yapı kullanma izni harcı, ölçü ve tartı aletlerinin muayene harcı, hayvan kesimi muayene ve denetleme harcı, işgal harcı, kaynak suları harcı, tatil günlerinde çalışma ruhsat harcı, tellallık harcı, altyapı kazı izin harcı, toptancı hali resmi ve diğer harçlardan oluşmaktadır.

Belediyelerin topladığı vergiler 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nda düzenlenmiştir. Yerel vergiler nispi ve maktu olmak üzere

iki şekilde belirlenmektedir. Nispi vergiler, enflasyon dönemlerinde reel olarak kendilerini korumaktadır. Maktu vergiler ise enflasyon karşısında aşınmaktadır. Emlak vergisi, haberleşme vergisi, elektrik ve havagazı tüketim vergisi, yangın sigortası, eğlence vergisi (biletle girilmeyen yerlerde maktu) gibi vergiler nispi olarak hesaplanırken, ilan ve reklam vergisi, çevre temizlik vergisi ve harçlar (tellallık harcı ve altyapı kazı izin harcı hariç) maktu olarak hesaplanmaktadır.

Büyükşehir belediyelerinde il sınırları içinde belediye tarafından tahsil edilen emlak vergisi miktarının tamamı ilgili ilçe belediyelerinin geliridir. Bunlardan büyükşehir belediyesine pay verilmez.

İl özel idarelerine ait vergi gelirleri bulunmamaktadır. Çünkü il özel idarelerine belediyelerde olduğu gibi vergi ve harç toplama konusunda yetki verilmekle birlikte fiilen bir vergi konusu belirlenmemiştir.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin vergi gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 51: Mahalli İdare Türlerine Göre Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%
Belediyeler	38.219.015	372.749.078	10,25	61.074.761	682.313.298	8,95
Belediye Bağlı İdareleri	0	68.879.337	0,00	0	121.697.578	0,00
İl Özel İdareleri	56.031	29.759.115	0,19	132.576	63.628.701	0,21
Mahalli İdare Birlikleri	13	8.124.790	0,00	0	12.359.469	0,00
Toplam*	38.275.059	468.146.735	8,18	61.207.337	863.237.561	7,09

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında vergi gelirleri olarak belediyeler 61.074.761.000 TL, il özel idareleri 132.576.000 TL gelir elde etmiştir. (Söz konusu vergi geliri; 6360 sayılı Kanun uyarınca kapatılan bazı belediyelerin vergi gelirlerinin il özel idarelerince takip edilmesinden

kaynaklanmaktadır.) Belediyelerin vergi gelirlerinin toplam mahalli idarelerin vergi gelirlerine oranı %99,78 olarak gerçekleşmiştir.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı %7,09 dur. Bu pay belediyelerde %8,95, il özel idarelerinde %0,21'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre vergi gelirleri ve toplam gelirler karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 52: Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	1.340.380	184.556.590	0,73	1.994.318	336.216.485	0,59
İl Belediyeleri	2.106.374	26.829.566	7,85	3.169.651	49.338.826	6,42
İlçe ve Belde Belediyeleri	34.772.262	161.703.680	21,50	55.910.792	297.310.288	18,81
Toplam*	38.219.015	372.749.078	10,25	61.074.761	682.313.298	8,95

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında vergi gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 1.994.318.000 TL, il belediyeleri 3.169.651.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 55.910.792.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla vergi gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı; büyükşehir belediyelerinde %0,59, il belediyelerinde %6,42, ilçe ve belde belediyelerinde %18,81'dir.

b) Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri

Teşebbüs ve mülkiyet gelirleri;

a) Şartname, basılı evrak, değerli kâğıt ve kitap gibi mal satışlarından elde edilen gelirler,

b) Doğalgaz hizmetlerine ilişkin gelirler, su hizmetlerine ilişkin gelirler, otopark işletme gelirleri, sosyal tesis işletme gelirleri, ilan ve reklam gelirleri, muayene denetim ve kontrol ücretleri, sağlık hizmetlerine ilişkin gelirler, ulaştırma hizmetlerine ilişkin gelirler gibi sunulan hizmetlerden elde edilen gelirler,

c) Su, ulaştırma, sağlık, eğitim, doğalgaz, tarımsal, kültürel, çevre ve esenlik ile ekonomik hizmetlere ilişkin kurumlar hâsılatı ve kârı,

d) Lojman, sosyal tesis, spor tesisi, kültürel amaçlı tesis ve diğer taşınmaz kira gelirleri ile ecrimisil gelirleri,

e) Taşınır kira gelirleri,

f) Diğer çeşitli teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinden oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre teşebbüs ve mülkiyet gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 53: Mahalli İdare Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%
Belediyeler	31.361.986	372.749.078	8,41	56.919.136	682.313.298	8,34
Belediye Bağlı İdareleri	45.731.503	68.879.337	66,39	82.920.408	121.697.578	68,14
İl Özel İdareleri	623.284	29.759.115	2,09	1.154.794	63.628.701	1,81
Mahalli İdare Birlikleri	831.815	8.124.790	10,24	1.500.218	12.359.469	12,14
Toplam*	78.412.996	468.146.735	16,75	142.494.556	863.237.561	16,51

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında teşebbüs ve mülkiyet gelirleri olarak belediyeler 56.919.136.000 TL, belediye bağlı idareleri 82.920.408.000 TL, il özel idareleri 1.154.794.000 TL ve mahalli idare birlikleri 1.500.218.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı %16,51'tir. Bu pay belediyelerde %8,34, belediye bağlı idarelerinde %68,14, mahalli idare birliklerinde %12,14 ve il özel idarelerinde %1,81'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre teşebbüs ve mülkiyet gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 54: Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	12.521.654	184.556.590	6,78	20.473.622	336.216.485	6,09
İl Belediyeleri	3.486.307	26.829.566	12,99	6.934.784	49.338.826	14,06
İlçe ve Belde Belediyeleri	15.354.025	161.703.680	9,50	29.510.730	297.310.288	9,93
Toplam*	31.361.986	372.749.078	8,41	56.919.136	682.313.298	8,34

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında teşebbüs ve mülkiyet gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 20.473.622.000 TL, il belediyeleri 6.934.784.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 29.510.730.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı; büyükşehir belediyelerinde %6,09, il belediyelerinde %14,06, ilçe ve belde belediyelerinde %9,93'tür.

c) Alınan Bağış ve Yardımlar İle Özel Gelirler

Alınan bağış ve yardımlar:

- Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi yurtdışı kurumlarından alınan bağış ve yardımlar,
- Merkezi yönetim bütçesine dâhil idarelerden alınan bağış ve yardımlar,
- Diğer idarelerden alınan bağış ve yardımlar,
- Kurum ve kişilerden alınan bağış ve yardımlar,
- Proje karşılığı alınan bağış ve yardımlardan oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 55: Mahalli İdare Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%
Belediyeler	9.775.555	372.749.078	2,62	20.135.558	682.313.298	2,95
Belediye Bağlı İdareleri	9.169.196	68.879.337	13,31	14.873.100	121.697.578	12,22
İl Özel İdareleri	16.892.756	29.759.115	56,76	39.695.887	63.628.701	62,39
Mahalli İdare Birlikleri	5.638.882	8.124.790	69,40	8.012.544	12.359.469	64,83
Toplam*	30.838.623	468.146.735	6,59	66.607.787	863.237.561	7,72

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında, alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler olarak; belediyeler 20.135.558.000 TL, belediye bağlı idareleri 14.873.100.000 TL, il özel idareleri 39.695.887.000 TL ve mahalli idare birlikleri 8.012.544.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde %2,95, belediye bağlı idarelerinde %12,22, mahalli idare birliklerinde %64,83 ve il özel idarelerinde %62,39'dur.

1) Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 56: Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	1.879.086	184.556.590	1,02	4.073.798	336.216.485	1,21
İl Belediyeleri	890.152	26.829.566	3,32	1.702.360	49.338.826	3,45
İlçe ve Belde Belediyeleri	7.159.663	161.703.680	4,43	14.671.962	297.310.288	4,93
Toplam*	9.775.555	372.749.078	2,62	20.135.558	682.313.298	2,95

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 4.073.798.000 TL, il belediyeleri 1.702.360.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 14.671.962.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde %1,21, il belediyelerinde %3,45, ilçe ve belde belediyelerinde ise %4,93'tür.

d) Faizler, Paylar ve Cezalar

a) Faiz gelirleri; kurumca verilen borçlardan alacakların faizleri, takipteki kurum alacakları faizleri, menkul kıymet ve gecikmiş ödemeler faizleri, mevduat faizleri, vergi, resim ve harç gecikme faizleri ve diğer faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

b) Pay gelirleri; vergi ve harç gelirlerinden alınan paylar, genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar, yönetim giderlerine katılma payları, kamu harcamalarına katılma payları, maden işletmelerinden, müze girişi ücretleri gibi mahalli idarelere ait paylardan elde edilen gelirlerden oluşmaktadır.

c) Ceza gelirleri; idari para cezaları, vergi cezaları, irat kaydedilecek nakdi teminatlar, mera gelirleri, irat kaydedilecek hisse senedi ve tahviller ile teminat mektupları gibi diğer çeşit gelirlerden oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre faizler, paylar ve cezalara ilişkin gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 57: Mahalli İdare Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Faizler Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%	Faizler Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%
Belediyeler	260.827.450	372.749.078	69,97	474.712.161	682.313.298	69,57
Belediye Bağlı İdareleri	12.536.699	68.879.337	18,20	22.387.486	121.697.578	18,40
İl Özel İdareleri	12.017.447	29.759.115	40,38	22.328.246	63.628.701	35,09
Mahalli İdare Birlikleri	1.635.166	8.124.790	20,13	2.813.376	12.359.469	22,76
Toplam*	286.424.535	468.146.735	61,18	521.589.086	863.237.561	60,42

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında faizler, paylar ve cezalara ilişkin gelirler olarak; belediyeler 474.712.161.000 TL, belediye bağlı idareleri 22.387.486.000 TL, il özel idareleri 22.328.246.000 TL ve mahalli idare birlikleri 2.813.376.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla mahalli idarelerde faizler, paylar ve cezaların toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde %69,57, belediye bağlı idarelerinde %18,40, il özel idarelerinde %35,09 ve mahalli idare birliklerinde %22,76'dır.

1) Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre faizler, paylar ve cezalar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 58: Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Faizler, Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%	Faizler, Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	159.603.590	184.556.590	86,48	290.970.561	336.216.485	86,54
İl Belediyeleri	17.812.622	26.829.566	66,39	32.816.268	49.338.826	66,51
İlçe ve Belde Belediyeleri	83.598.650	161.703.680	51,70	151.165.072	297.310.288	50,84
Toplam*	260.827.450	372.749.078	69,97	474.712.161	682.313.298	69,57

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında faiz, pay ve ceza gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 290.970.561.000 TL, il belediyeleri 32.816.268.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 151.165.072.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla faizler, paylar ve cezaların toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde %86,54, il belediyelerinde %66,51, ilçe ve belde belediyelerinde ise %50,84'tür. Bu gelir kaleminin toplam gelirlere oranının yüksekliği mahalli idarelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı payları da içermesinden kaynaklanmaktadır.

e) Sermaye Gelirleri

Sermaye gelirleri,

- Bina, arazi ve arsa gibi taşınmaz satışlarından elde edilen gelirler,
- Taşınır satışlarından elde edilen gelirler,
- Menkul kıymet ve varlık satış gelirlerinden oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre sermaye gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 59: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%
Belediyeler	31.950.919	372.749.078	8,57	68.616.186	682.313.298	10,06
Belediye Bağlı İdareleri	168.225	68.879.337	0,24	284.430	121.697.578	0,23
İl Özel İdareleri	169.501	29.759.115	0,57	316.354	63.628.701	0,50
Mahalli İdare Birlikleri	17.144	8.124.790	0,21	32.704	12.359.469	0,26
Toplam*	32.305.789	468.146.735	6,90	69.249.674	863.237.561	8,02

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında sermaye geliri olarak; belediyeler 68.616.186.000 TL, belediye bağlı idareleri 284.430.000 TL, il özel idareleri 316.354.000 TL ve mahalli idare birlikleri 32.704.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla sermaye gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde %10,06, belediye bağlı idarelerinde %0,23, mahalli idare birliklerinde %0,26 ve il özel idarelerinde %0,50'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sermaye gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 60: Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	8.618.863	184.556.590	4,67	17.869.020	336.216.485	5,31
İl Belediyeleri	2.534.111	26.829.566	9,45	4.715.764	49.338.826	9,56
İlçe ve Belde Belediyeleri	20.797.944	161.703.680	12,86	46.031.402	297.310.288	15,48
Toplam*	31.950.919	372.749.078	8,57	68.616.186	682.313.298	10,06

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında sermaye gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 17.869.020.000 TL, il belediyeleri 4.715.764.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 46.031.402.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla sermaye gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde %5,31, il belediyelerinde %9,56, ilçe ve belde belediyelerinde ise %15,48'dir.

f) Alacaklardan Tahsilâtlar

Alacaklardan tahsilâtlar, genel bütçeli idareler ile mahalli idareler ve diğer yurtiçi alacaklardan ilgili mahalli idarece yapılan tahsilâtlardan oluşmaktadır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre alacaklardan tahsilâtlar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 61: Mahalli İdare Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%
Belediyeler	614.154	372.749.078	0,16	855.496	682.313.298	0,13
Belediye Bağlı İdareleri	1.273.715	68.879.337	1,85	1.232.155	121.697.578	1,01
İl Özel İdareleri	95	29.759.115	0,00	845	63.628.701	0,00
Mahalli İdare Birlikleri	1.771	8.124.790	0,02	626	12.359.469	0,01
Toplam*	1.889.734	468.146.735	0,40	2.089.122	863.237.561	0,24

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında alacaklardan tahsilât gelirleri olarak; belediyeler 855.496.000 TL, belediye bağlı idareleri 1.232.155.000 TL, il özel idareleri 845.000 TL, mahalli idare birlikleri 626.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla alacaklardan tahsilâtların toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde %0,13, belediye bağlı idarelerinde %1,01, mahalli idare birliklerinde ise %0,01'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre alacaklardan tahsilât gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 62: Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	593.017	184.556.590	0,32	835.167	336.216.485	0,25
İl Belediyeleri	0	26.829.566	0,00	0	49.338.826	0,00
İlçe ve Belde Belediyeleri	21.137	161.703.680	0,01	20.329	297.310.288	0,01
Toplam*	614.154	372.749.078	0,16	855.496	682.313.298	0,13

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında alacaklardan tahsilât gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 835.167.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 20.329.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla alacaklardan tahsilât gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde %0,25, ilçe ve belde belediyelerinde %0,01'dir.

g) Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Ödenekler

İl Özel İdareleri: 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun'a göre genel bütçe vergi gelirleri tahsilatının yüzde 0,5'i il özel idare payı olarak ayrılır ve bu payın; yüzde 50'lik kısmı illerin nüfusuna, yüzde 10'luk kısmı illerin yüzölçümüne, yüzde 10'luk kısmı illerin köy sayısına, yüzde 15'lik kısmı illerin kırsal alan nüfusuna, yüzde 15'lik kısmı ise illerin en son gelişmişlik endeksindeki grubuna göre dağıtılır.

Büyükşehir Belediyeleri: 5779 sayılı Kanun hükümleri uyarınca; büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi tahsilâtı toplamının yüzde 6'sı ile genel bütçe vergi

gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 4,5'i olarak büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılan paydan yüzde 30'u büyükşehir belediye payı olarak ayrılır. Büyükşehir sınırları içerisindeki genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamından ayrılan yüzde 6'lık payın yüzde 60'ı doğrudan ilgili büyükşehir belediyesine aktarılır, kalan yüzde 40'lık kısmı ise ortak bir havuzda toplanarak bunun yüzde 70'i nüfus esasına, yüzde 30'u da yüzölçümü esasına göre dağıtılır. Genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 4,5'i olarak ayrılan büyükşehir ilçe belediye payının yüzde 30'u büyükşehir belediyesine, geri kalan payın (yüzde 90'ı nüfus, yüzde 10'u yüz ölçüm olmak üzere esas dikkate alınarak) 2560 sayılı Kanun'un 13'üncü maddesi gereğince yüzde 10'u büyükşehir belediyesi bağlı su ve kanalizasyon idaresine, yüzde 60'ı ise büyükşehir ilçe belediyelerinin payı olarak dağıtılır.

İl, İlçe ve Belde Belediyeleri: 5779 sayılı Kanun'a göre; genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 1,5'i büyükşehir dışındaki belediyelere ayrılır. Bu yüzde 1,5'lik belediye payının; yüzde 80'lik kısmı belediyelerin nüfusuna, yüzde 20'lik kısmı ise belediyelerin Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından tespit edilen en son "gelişmişlik endeksi" verileri esas alınarak, en az gelişmiş ilçeden en çok gelişmiş olana doğru, eşit sayıda oluşturulan beş gruptan dâhil oldukları grubun aldığı paydan nüfuslarına göre dağıtılır. Belde belediyeleri bağlı buldukları ilçenin gelişmişlik endeksindeki grubunda değerlendirilir.

Denkleştirme Ödeneği ise; kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının binde biri oranında her yıl Hazine ve Maliye Bakanlığı bütçesine belediyeler denkleştirme ödeneği olarak konan ödenek olup, Hazine ve Maliye Bakanlığınca, mart ve temmuz aylarında iki eşit taksit halinde dağıtılmak üzere bu ödenek İller Bankası Anonim Şirketi hesabına aktarılır. Bu ödeneğin yüzde 65'i eşit şekilde, yüzde 35'i ise nüfus esasına göre dağıtılır.

2022 ve 2023 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 63: Mahalli İdare Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden (GBVG) Alınan Paylar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	%	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	%
Belediyeler	239.662.683	372.749.078	64,30	439.178.960	682.313.298	64,37
Belediye Bağlı İdareleri	9.261.916	68.879.337	13,45	16.643.561	121.697.578	13,68
İl Özel İdareleri	10.346.896	29.759.115	34,77	18.771.415	63.628.701	29,50
Mahalli İdare Birlikleri	5.902	8.124.790	0,07	7.916	12.359.469	0,06
Toplam*	259.277.397	468.146.735	55,38	474.601.853	863.237.561	54,98

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylardan; belediyeler 439.178.960.000 TL, belediye bağlı idareleri 16.643.561.000 TL, il özel idareleri 18.771.415.000 TL, mahalli idare birlikleri 7.916.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla genel bütçe vergi gelirlerinden alınan payın toplam gelirlere oranı belediyelerde %64,37, il özel idarelerinde %29,50 ve belediye bağlı idarelerinde %13,68'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar

2022 ve 2023 yılları itibarıyla belediye türlerine göre genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 64: Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2022			2023		
	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	%	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	152.329.832	184.556.590	82,54	279.683.517	336.216.485	83,19
İl Belediyeleri	16.698.288	26.829.566	62,24	30.817.880	49.338.826	62,46
İlçe ve Belde Belediyeleri	70.634.562	161.703.680	43,68	128.677.564	297.310.288	43,28
Toplam*	239.662.683	372.749.078	64,30	439.178.960	682.313.298	64,37

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2024,

2023 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden alınan pay olarak; büyükşehir belediyeleri 279.683.517.000 TL, il belediyeleri 30.817.880.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 128.677.564.000 TL gelir elde etmiştir.

2023 yılı itibarıyla genel bütçe vergi gelirlerinden alınan payın toplam gelirlere oranı büyükşehir belediyelerinde %83,19, il belediyelerinde %62,46, ilçe ve belde belediyelerinde ise %43,28'dir.

10. MAHALLİ İDARELERİN DENETİMİ

Mahalli idarelerde yapılacak denetimin genel çerçevesi Anayasa'nın 127'nci maddesi, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile çizilmiştir.

Buna göre mahalli idarelerde iç denetim, dış denetim ve İçişleri Bakanlığı denetimi yapılmaktadır.

Ayrıca, Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlar ve Performans Programları ile Faaliyet Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin, "Mahallî İdareler Genel Faaliyet Raporunun kapsamı" başlıklı 29'ncü maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde "Mahallî idarelere ilişkin olarak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca yürütülen denetim ve gözetim faaliyetleri hakkında özet bilgiler" yer alır denmektedir.

Bu kapsamda;

2019 yılında Aksaray, Amasya, Aydın, Bayburt, Bilecik, Bingöl, Burdur, Eskişehir, Karabük, Kırıkkale, Kilis, Mersin, Şırnak, Tekirdağ, Yalova,

2020 yılında Bolu, Erzurum, Nevşehir, Niğde,

2021 yılında Adana, Afyon, Antalya, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Denizli, Düzce, Edirne, Isparta, Kırklareli, Kırşehir, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mardin ve Uşak,

2022 yılında Artvin, Bartın, Çorum, Giresun, Gümüşhane, Karaman, Kastamonu, Rize, Sinop, Sivas, Tokat, Yozgat ve Zonguldak,

2023 yılında Batman, Ağrı, Muş, Bitlis, Siirt, Kars, Hakkari, Erzincan, Iğdır, Ardahan ve Tunceli

illerinin Yerel Yönetimler Şube Müdürlükleri Genel Teftiş Programı kapsamında Bakanlığımız Rehberlik ve Teftiş Kurulu Başkanlığı müfettişlerince teftiş edilmiştir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğünce, Sürekli Atık Su İzleme Sistemi Tebliği (SAİS) kapsamında, kurulu kapasitesi 5.000 m³/gün ve üzerinde olan yüksek kapasiteli 422 Atıksu Arıtma Tesisinde pH, iletkenlik, sıcaklık, çözünmüş oksijen, debi,

KOI ve AKM parametreleri bu tesislerin çıkış noktalarına kurulan proplar (cihazlar) aracılığı ile 7/24 anlık olarak izlenmekte ve denetlenmektedir. 2023 yılında Sürekli Atıksu İzleme Sistemi kurulup, Bakanlığımıza bağlanan 18 adet istasyon bulunmaktadır.

Ayrıca, 2023 yılında mahalli idarelere (Belediye Başkanlıkları ve İl Özel İdareleri) Bakanlığımız merkez ve taşra teşkilatı tarafından 2.014 denetim gerçekleştirilmiştir.

A. İç Denetim

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 63'üncü maddesine göre iç denetim; kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız ve nesnel güvence sağlayan danışmanlık faaliyetidir. Bu faaliyetler, idarelerin yönetim ve kontrol yapıları ile mali işlemlerinin risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek yönünde sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla ve genel kabul görmüş standartlara uygun olarak gerçekleştirilir.

5018 sayılı Kanun'un geçici 5'inci maddesi hükmü uyarınca iç denetçi bulundurulacağı belirtilen büyükşehir, büyükşehir ilçe belediyeleri, belediyelerin bağlı idareleri ve il belediyelerinde 5/10/2006 tarihli ve 2006/10911 sayılı ile 06/05/2013 tarihli ve 2013/4747 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile tahsis edilen 795 iç denetçi kadrosuna 2007 yılından itibaren atama yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda mahalli idarelerin iş ve işlemleri hukuka uygunluk, mali denetim ve performans denetimi biçiminde iç denetçiler marifetiyle yürütülmektedir. 2022 ve 2023 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelere tahsis edilen iç denetçi kadroları ve bunlara yapılan atamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 65: Mahalli İdare Türlerine Göre İç Denetçi Sayıları

Türü	Tahsis Edilen Kadro Sayısı		Doldurulan Kadro Sayısı		Doluluk Oranı %	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Belediye	513	511	179	172	35	34
Bağlı İdare	67	67	34	24	51	36
İl Özel İdare	153	153	15	17	10	11
Toplam	733	731	228	223	31	31

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı İç Denetim Koordinasyon Kurulu, 2024,

2023 yılı itibarıyla iç denetçi sayılarına bakıldığında mahalli idarelerde toplam 731 kadronun %31'ine atama yapıldığı görülmektedir.

2022 ve 2023 yıllarında Mahalli İdarelerce Düzenlenen Rapor Sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 66: Mahalli İdarelerce Düzenlenen Rapor Sayıları (2021-2022)

Yılı	Denetim Raporları	Danışmanlık ve İnceleme Raporları	Danışmanlık Raporları	İnceleme Raporları	TOPLAM
2022	235	-	93	90	418
2023*	197	-	99	65	361

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı İç Denetim Koordinasyon Kurulu, 2024,

*2023 yılı için girilen veri 06/03/2023 tarihi itibarıyla İç Denetim Koordinasyon Kuruluna gönderilen rapor sayısıdır.

Mahalli idarelerde, 2023 yılında 197'si denetim, 99'u danışmanlık, 65'i inceleme olmak üzere toplam 361 adet rapor düzenlendiği görülmektedir.

Öte yandan 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 17'nci, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 25'inci maddelerine istinaden il özel idaresi, büyükşehir belediyesi, il belediyesi, ilçe belediyesi ve nüfusu 10.000' in üzerindeki belediyelerde, meclis, her yıl Ocak ayı toplantısında idarenin bir önceki yıl gelir ve giderleri ile bunlara ilişkin hesap kayıt ve işlemlerinin denetimi için kendi üyeleri arasından gizli oyla ve üye sayısı üçten az beşten çok olmamak üzere bir denetim komisyonu oluşturur.

Nüfusu 10.000 den aşağı olan belde belediyeleri ile birliklerde denetim komisyonu isteğe bağlı olarak oluşturulabilir.

B. Dış Denetim

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 68'inci maddesine göre dış denetim, Sayıştay tarafından harcama sonrası yapılan denetimdir. Sayıştay tarafından yapılacak harcama sonrası dış denetimin amacı, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, yönetimin malî faaliyet, karar ve işlemlerinin; kanunlara, kurumsal amaç, hedef ve planlara uygunluk yönünden incelenmesi ve sonuçlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine raporlanmasıdır.

Bu hüküm çerçevesinde genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin mali iş ve işlemlerini denetleme yetkisine sahip Sayıştay, mahalli idareler ile bunların bağlı kuruluş ve işletmelerinin mali iş ve işlemlerini de harcama sonrası dış denetim kapsamında denetlemektedir.

Sayıştay tarafından 11 il özel idaresi, 23 büyükşehir belediyesi, 26 belediye bağlı idaresi, 22 il belediyesi, 116 ilçe belediyesi, 43 mahalli idare şirketi ve birliğinin 2022 Yılında Denetimi yapılarak Sayıştay denetim raporu düzenlenmiştir.

Sayıştay tarafından 20 il özel idaresi, 30 büyükşehir belediyesi, 28 belediye bağlı idaresi, 27 il belediyesi, 167 ilçe belediyesi, 61 mahalli idare şirketi ve birliği 2023 Yılı Denetim Programı kapsamına alınmıştır.

Denetim faaliyetleri kapsamında 2023 yılında 583 rapor düzenlenmiştir. Bunların 43'ü mahalli idare şirketlerine ilişkindir.

Mahalli idarelere ilişkin toplam 241 Sayıştay Denetim Raporu meclislerinde görüşülmek üzere ilgili kamu idarelerine gönderilmiştir.

C. İçişleri Bakanlığınca Yapılan Denetim

İçişleri Bakanlığı, mahalli idareler ile bunların bağlı kuruluş ve işletmelerinin idari işlemlerini hukuka uygunluk ve idarenin bütünlüğü açısından denetleme yetkisine sahiptir.

1-5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 38'inci ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 55'inci maddeleri gereğince il özel idaresi, belediye ve bağlı idarelerin malî işlemler dışında kalan diğer idarî işlemleri, hukuka uygunluk ve idarenin bütünlüğü açısından İçişleri Bakanlığı tarafından denetlenmektedir.

2- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 77'nci maddesi kapsamında, malî yönetim ve kontrol sisteminin zaafa uğradığı, yolsuzluk veya kamu zararına yönelik emarelerin ortaya çıktığı durumlarda; il özel idareleri için ilgili vali, belediyeler için ilgili belediye başkanının, talep etmesi veya doğrudan Cumhurbaşkanının onayı üzerine, İçişleri Bakanı, yetkili denetim elemanlarına, ilgili mahallî idarelerin tüm malî yönetim ve kontrol sistemlerini, malî karar ve işlemlerini mevzuata uygunluk yönünden teftiş ettirir. Bu teftişler sonucunda düzenlenecek raporların bir örneği İç Denetim Koordinasyon Kuruluna, bir örneği de gerekli işlemlerin yapılması için ilgili vali veya belediye başkanına gönderilmektedir.

3- 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 22'nci maddesine göre mahallî idare birliklerinin denetimi İçişleri Bakanlığınca yapılır. İçişleri Bakanlığı mahalli idare birlikleri üzerinde hem mali ve hem de idari denetim yetkisine sahiptir.

4- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 40'ıncı, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 57'nci maddelerine göre de, il özel idaresi ve belediye hizmetlerinin ciddi bir biçimde aksatıldığı ve bu durumun halkın sağlık, huzur ve esenliğini hayati derecede olumsuz etkilediğinin İçişleri Bakanlığının talebi üzerine yetkili sulh hukuk hâkimi tarafından belirlenmesi durumunda İçişleri Bakanı, hizmetlerde meydana gelecek aksamanın giderilmesini, hizmetin özelliğine göre makul bir süre vererek il özel idaresi/belediye başkanından ister. Aksama giderilemezse, söz konusu hizmetin yerine getirilmesini o ilin valisinden ister. Bu durumda vali aksaklığı giderir. Ortaya çıkacak maliyet vali tarafından İller Bankasına bildirilir ve İller Bankasınca o belediyenin müteakip ay genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden belediyeye ayrılan paydan valilik emrine gönderilir.

5- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 39'uncu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 56'ncı maddelerine göre; vali ve belediye başkanı, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol

Kanunu'nun 41'inci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen biçimde faaliyet raporunu hazırlar.

İl özel idaresinde, faaliyet raporu yetersiz görülürse il genel meclisi tarafından buna ilişkin tutanak gereği yapılmak üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir.

Belediyelerde, faaliyet raporu yetersiz görülürse buna ilişkin tutanak mahallin en büyük mülki idare amirine gönderilir. Valinin gerekçeli görüşü ile Danıştay'a gönderilir. Danıştay tarafından yetersizlik kararı yerinde görülürse belediye başkanı başkanlıktan düşer.

6- 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre görevleri ile ilgili suç işlediği iddia edilen Büyükşehir, il, ilçe belediye başkanı ve meclis üyeleri ile il genel meclisi üyeleri hakkında İçişleri Bakanlığınca ön inceleme işlemleri yürütülmektedir. Belde belediye başkanları ve meclis üyelerinin ön incelemesini yaptırmaya vali ve kaymakamlar yetkili olmakla birlikte ilgili valilik veya kaymakamlığın talebi halinde bu görevlilerin ön incelemeleri de İçişleri Bakanlığı tarafından yapılabilmektedir.

2022-2023 yıllarında İçişleri Bakanlığınca; belediye başkanı, belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri hakkında alınan onaylar ve verilen kararlara ilişkin sayısal veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 67: Belediye Başkanı, Belediye Meclis Üyeleri, İl Genel Meclis Üyeleri ile Belediye Görevlileri Hakkında Alınan Onaylar

İşlem Yapılan Mahalli İdare Yetkilileri	Araştırma/Ön İnceleme, Ön İnceleme, Araştırma		İşleme Konulmama		Soruşturma İzni Verilmesi		Soruşturma İzni Verilmemesi		Kısmen Soruşturma İzni Verilmesi / Verilmemesi	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Belediye Başkanı, Belediye Meclis Üyeleri, İl Genel Meclis Üyeleri ve Belediye Görevlileri	525	655	355	582	64	172	113	247	101	124

Kaynak: İİGM, 2023,

Görevden uzaklaştırılan belediye başkanları, belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 68: Görevden Uzaklaştırma İşlemleri

Unvanı	Görevden Uzaklaştırma		Göreve İade	
	2022	2023	2022	2023
Belediye Başkanı	4	3	0	1
Belediye Meclis Üyesi	6	4	14	8
İl Genel Meclis Üyesi	1	2	4	1
Muhtar	34	27	22	15

Kaynak: İİGM, 2024,

İçişleri Bakanlığınca mahalli idarelerin denetimi yukarıda sayılan kanunlarla çizilen çerçevede İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Yönetmeliği ile İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Yönetmeliği'nde belirlenen esaslara göre mülkiye müfettişleri ve mahalli idareler kontrolörleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

1. Mülkiye Müfettişlerince Gerçekleştirilen Denetim

Mülkiye müfettişlerince gerçekleştirilen denetimler İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde belirlenen esaslara göre gerçekleştirilmekte ve denetime tabi birimlerin üç yılda bir denetlenmesi ilkesine bağlı kalınmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede her yıl Teftiş Kurulu Başkanlığı'nca hazırlanan ve denetlenecek mahalli idareleri gösteren programa göre olağan denetimler gerçekleştirilmektedir.

Olağan denetim programı dışında İçişleri Bakanı'nın onayı ile özel teftiş, inceleme, soruşturma ve araştırma yapılmaktadır. İhbar ve şikâyet dilekçeleri ise ilgisine göre merkez birimleri, bağlı kuruluşlar veya valiliklerce incelendikten sonra sonuçlandırılmaktadır.

2023 yılında mahalli idarelerde yapılan teftişlere ait bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 69: Mülkiye Müfettişlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri

Türü	2022	2023
İl Özel İdaresi	0	16
Büyükşehir Belediyesi	2	8
Büyükşehir İlçe Belediyesi	24	32
İl Belediyesi	1	16
İlçe Belediyesi	1	2
Belediye Bağlı İdaresi	4	8
Mahalli İdare Birliği	9	33
Toplam	41	115

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı , 2024,

Mülkiye Müfettişleri tarafından 16'sı il özel idarelerinde, 8'i büyükşehir belediyelerinde, 32'si büyükşehir ilçe belediyelerinde, 16'sı il belediyelerinde, 2'si ilçe belediyelerinde, 8'i belediye bağlı idarelerinde, 33'ü mahalli idare birliklerinde olmak üzere toplam 115 teftiş yapılmıştır.

2022 ve 2023 yıllarında mülkiye müfettişlerince düzenlene raporlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 70: Mülkiye Müfettişleri Tarafından Mahalli İdarelerle İlgili Düzenlenen Raporlar

Raporun Türü	2022	2023
Araştırma Raporu	187	94
Ön İnceleme Raporu	415	237
Değerlendirme Raporu	0	0
İnceleme Raporu	6	7
İnceleme Araştırma Raporu	1	0
Tevdi Raporu	111	46
Disiplin Raporu	10	5
Tazmin Raporu	29	14
Teftiş Raporu (Özel)	43	117
Toplam	802	540

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı , 2024,

Mülkiye Müfettişleri tarafından 2023 yılında 540 adet rapor düzenlenmiştir. Bunların 94'ü araştırma, 237'si ön inceleme, 7'si inceleme, 46'sı tevdi, 5'i disiplin, 14'ü tazmin ve 117'si özel teftiş raporudur.

2. Mahalli İdareler Kontrolörlerince Gerçekleştirilen Denetim

İçişleri Bakanlığı mahalli idareler kontrolörlerince gerçekleştirilen denetimler İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Yönetmeliği'nde belirlenen esaslara göre gerçekleştirilmekte ve teftişe tabi birimlerin üç yılda bir denetlenmesi ilkesine bağlı kalınmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede her yıl İller İdaresi Genel Müdürlüğü ile Teftiş Kurulu Başkanlığınca müştereken hazırlanan programa göre olağan denetimler gerçekleştirilmektedir.

Olağan denetim programı dışında aynı Yönetmeliğin 28'inci maddesine göre İçişleri Bakanı'nın onayı ile gerektiğinde özel denetim, inceleme, soruşturma ve araştırma yapılmaktadır. İhbar ve şikâyet dilekçeleri ise ilgisine göre valiliklerce incelenip soruşturulduktan sonra sonuçlandırılmaktadır.

2022 ve 2023 yılları arasında olağan denetim kapsamında mahalli idare kontrolörlerince denetlenen mahalli idare birimlerinin türlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 71: Mahalli İdareler Kontrolörlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri

Türü	2022	2023
Büyükşehir Belediyesi	0	0
Büyükşehir İlçe Belediyesi	38	88
İl Belediyesi	1	0
İlçe Belediyesi	2	109
Belde Belediyesi	2	113
Toplam	43	310

Kaynak: İİGM, 2024,

Olağan denetim kapsamında 2023 yılında mahalli idareler kontrolörlerince denetlenen toplam 310 mahalli idare biriminden; 88'i büyükşehir ilçe belediyesi, 109'u ilçe belediyesi, 113'ü belde belediyesidir.

2022 ve 2023 yıllarında mahalli idareler kontrolörleri tarafından düzenlenen raporlar aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 72: Mahalli İdareler Kontrolörleri Tarafından Düzenlenen Raporlar

Raporun Türü	2022	2023
Ön İnceleme Raporu	264	190
Denetim Raporu	35	307
Tevdi Raporu (Cumhuriyet Savcılığına)	29	15
Tevdi Raporu (Valilik-Kaymakamlıklara)	33	63
Tevdi Raporu (TBMM)	0	0
Tevdi Raporu (Diğer Bakanlıklara)	1	0
İnceleme Araştırma Raporu	97	72
Kamu Zararı Tespit Raporu	12	6
Özel Denetim Raporu	8	3
Disiplin Soruşturması Raporu	1	1
Araştırma Raporu	0	0
Değerlendirme Raporu	56	51
Mali Durum Raporu	2	1
Toplam	538	709

Kaynak: İİGM, 2024,

2023 yılında mahalli idareler kontrolörleri tarafından 190 adet Ön İnceleme Raporu, 307 adet Denetim Raporu, 72 adet İnceleme ve Araştırma Raporu, 6 adet Kamu Zararı Tespit Raporu, 3 adet Özel Denetim Raporu, 1 adet Disiplin Soruşturması Raporu, 78 adet Tevdi Raporu ve 1 adet Mali Durum Raporu düzenlenerek İçişleri Bakanlığına sunulmuştur.

A. Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES)

Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES), köylerin içme suyu, yol, küçük ölçekli sulama ve atık su sorunlarını, il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birlikleri aracılığı ile mahalli katkıları da dâhil ederek kısa sürede çözümlenmek amacıyla başlatılmıştır.

KÖYDES Cumhurbaşkanlığı Kararında belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda Valilikler, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve İl Özel İdareler tarafından il düzeyinde köylerin ihtiyaçlarına yönelik olmak üzere bölge, il çevre düzeni ve il özel idaresinin stratejik planı, yıllık yatırım ve çalışma programlarına uygun projelere öncelik verilir.

Hali hazırda susuz olan köylerin yeterli içme suyuna kavuşturulması ile köylerin merkeze ulaşımında en çok kullandığı birinci derece yollarının asgari sathi kaplama yol standardına çıkarılması esastır.

Yerleşik nüfusu bulunması şartıyla, tüm ünitelerde sağlıklı ve yeterli içme suyunun temin edilmesi için hâlihazırda susuz olan ünitelere ait projelere öncelik verilir.

Trafik yoğunluğu ve hizmet ettiği nüfusu fazla olan grup köy yolları öncelikli olmak üzere köy yollarının kalite ve standartlarının yükseltilmesine yönelik yol projelerine öncelik verilir.

Yerleşik nüfusu fazla veya nüfus artış hızı en yüksek olan, gelişme ve çevresine hizmet verme potansiyeli bulunan yerleşimlere ait projelere öncelik verilir.

Birden fazla yerleşime hizmet edecek veya yarar sağlayacak entegre projelerin KÖYDES İl Yatırım Programına alınmasına öncelik verilir.

İşgücü, sermaye, arazi gibi yatırım giderleri itibarıyla yöre halkının aynı veya nakdi katkısı en yüksek olan projelerin gerçekleştirilmesine öncelik verilir.

Afetlerden kaynaklanabilecek risklerin azaltılması ile afet hasarlarının telafisine yönelik projelere öncelik verilir.

Projede ödenek dağılımı aşağıdaki kriterlere göre yapılmaktadır:

- Geçmiş dönem KÖYDES Projesi ödenekleri ve uygulama sonuçları,
- Köy alt yapı envanter bilgilerine dayalı ihtiyaç analizi,
- İllerin uygulama performanslarına dayalı olarak yapılan ihtiyaç analizi.

2023 yılında Proje kapsamında 3.800.000.000 TL ödenek tahsis edilmiş olup, ödeneğin tamamı İLBANK nezdindeki köylere hizmet götürme birlikleri hesaplarına aktarılmıştır.

1. 2023 Yılı Proje Uygulama Sonuçları

a) Yol Çalışmaları

2023 yılında Proje kapsamında yapılan yol çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 73: KÖYDES Yol Çalışmaları

İşlerin Niteliği		Planlanan	Tamamlanan	Tamamlanma Oranı %
Parke (m ²)		2.691.984	2.552.589	95
Taş Duvar (m ³)		32.842	24.974	76
Onarım (km)		3.204	3.491	109
Beton Yol (SSB+Klasik) (km)		199	236	118
Menfez (Adet)		439	486	111
Köprü (Adet)		5	3	60
Asfalt	BSK (km)	329	246	75
	1. kat (km)	395	356	90
	2. kat (km)	507	422	83
	Toplam (km)	1.231	1.024	83
Ham Yol (km)		7	3	46
Tesviye (km)		16	16	100
Stabilize (km)		686	639	93

Kaynak: YYGM, 2024,

31/12/2023 tarihi itibarıyla 2.552.589 m² parke, 24.974 m³ taş duvar, 246 km BSK, 356 km 1.kat asfalt, 422 km 2. kat asfalt yol, 236 km beton yol, 3 adet köprü ve 486 adet menfez, 16 km tesviye yol, 639 km stabilize yol yapılmıştır.

b) İçme Suyu Çalışmaları

2023 yılında Proje kapsamında yapılan içme suyu çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 74: KÖYDES İçme Suyu Çalışmaları

İşlerin Niteliği	Planlanan			Tamamlanan			Tamamlanma Oranı %	
	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz	Suyu Yetersiz
Yeni tesis	11	431	47.404	14	352	43.321	127	82
Tesis Geliştirme	27	752	247.431	19	595	233.397	70	79
Bakım Onarım	93	916	203.155	92	802	200.141	99	88

Kaynak: YYGM, 2024,

31/12/2023 tarihi itibarıyla susuz 125 köy ve bağlısında şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, suyu yetersiz 1.749 köy ve bağlısının içme suyu tesisleri yapılmış, yenilenmiş ve geliştirilmiştir. Yeni tesis, tesis geliştirme ve bakım–onarım şeklindeki içme suyu yatırımlarının yapıldığı toplam 1.874 köy ve bağlısında 476.859 kişi yaşamaktadır.

c) Küçük Ölçekli Sulama Çalışmaları

Küçük ölçekli sulama projeleri (arazi toplulaştırma çalışmaları hariç) KÖYDES Projesi kapsamına 2010 yılından itibaren dâhil edilmiştir.

31/12/2023 tarihi itibarıyla küçük ölçekli sulama çalışmaları kapsamında 72 adet yerüstü sulama tesisi ve 7 adet yeraltı sulama tesisi tamamlanmış olup, 1.903 çiftçi ailesinin projeden yararlanması sağlanmıştır.

2. 2005- 2023 Yılları Proje Ödenekleri

Projenin başlangıç tarihi olan 2005 yılından 2023 yılına kadar tahsis edilen ödenekler aşağıda yer almıştır.

Tablo 75: 2005- 2023 Yılları Proje Ödenek Tutarları

(Bin TL)

Yılı	Miktarı
2005	200.000.000
2006	2.000.000.000
2007	2.000.000.000
2008	500.000.000
2009	500.000.000
2010	1.550.000.000
2011	550.000.000
2012	550.000.000
2013	878.049.000
2014	346.000.000
2015	366.760.000
2016	391.699.000
2017	900.000.000
2018	1.500.000.000
2019	1.496.700.000
2020	1.496.700.000
2021	1.604.308.000
2022	3.110.964.000
2023	3.800.000.000
Toplam	23.741.180.000

Kaynak: YYGM, 2024,

3. Yıllar İtibarıyla İller Bazında Dağıtılan Proje Ödenekleri

Tablo 76: İller Bazında Dağıtılan KÖYDES Proje Ödenekleri

İLİ	2023 Ödeneği (TL)	2005-2023 Ödeneği (TL)
ADİYAMAN	107.283.169	535.636.954
AFYONKARAHİSAR	79.828.385	353.425.384
AĞRI	172.610.146	841.817.740
AKSARAY	43.311.283	215.881.964
AMASYA	59.912.664	308.435.631
ARDAHAN	59.487.980	341.471.986
ARTVİN	103.968.155	639.753.280
BARTIN	59.492.091	313.632.833
BATMAN	63.777.043	381.280.451
BAYBURT	33.343.723	195.988.317
BİLECİK	39.127.812	200.966.505
BİNGÖL	89.149.779	524.002.839
BİTLİS	88.468.997	462.601.617
BOLU	79.808.082	397.593.252
BURDUR	45.327.891	225.275.818
ÇANAKKALE	86.152.814	383.575.661
ÇANKIRI	52.005.929	280.307.222
ÇORUM	116.288.086	573.388.134
DÜZCE	71.369.899	335.545.477
EDİRNE	45.505.306	226.743.777
ELAZIĞ	104.384.264	529.609.022
ERZİNCAN	76.613.582	429.401.383
GİRESUN	122.848.798	707.257.301
GÜMÜŞHANE	57.862.203	366.906.383
HAKKARİ	70.834.877	429.326.353
İĞDIR	49.106.628	287.740.348

İLİ	2023 Ödeneği (TL)	2005-2023 Ödeneği (TL)
ISPARTA	48.142.332	235.464.538
KARABÜK	60.503.222	335.478.891
KARAMAN	41.214.513	223.861.954
KARS	94.000.835	493.414.465
KASTAMONU	184.723.849	935.400.446
KIRIKKALE	37.568.653	199.895.782
KIRKLARELİ	36.384.305	175.659.712
KIRŞEHİR	34.784.485	174.863.939
KİLİS	36.073.772	202.387.532
KÜTAHYA	99.588.712	431.385.824
MUŞ	92.593.494	483.230.947
NEVŞEHİR	35.755.968	172.824.824
NİĞDE	45.930.037	228.271.844
OSMANİYE	58.631.489	304.369.404
RİZE	90.512.685	522.853.674
SİİRT	67.962.525	382.412.066
SİNOP	104.412.450	555.105.255
SİVAS	171.395.163	849.330.866
ŞIRNAK	64.746.448	350.979.607
TOKAT	107.248.208	527.298.359
TUNCELİ	56.860.920	351.498.192
UŞAK	58.134.508	295.624.858
YALOVA	20.414.317	117.568.466
YOZGAT	76.983.874	401.417.824
ZONGULDAK	97.563.650	475.314.842

Kaynak: YYGM, 2024,

4. Proje Uygulama Sonuçları (2005-2023 Yılları)

d) İçme Suyu Çalışmaları

2005-2023 yılları arasında on sekiz yıllık süre içerisinde gerçekleştirilen içme suyu çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 77: KÖYDES İçme Suyu Çalışmaları (2005-2023)

İşin Türü	Planlanan			Tamamlanan			Tamamlanma Oranı %	
	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz	Suyu Yetersiz
Yeni Tesis	3.456	15.262	3.948.727	3.458	15.956	4.168.554	100	105
Tesis Geliştirme	652	27.570	8.534.932	926	29.766	9.372.516	142	108
Bakım Onarım	1.043	27.572	6.797.868	1.313	26.490	7.426.904	126	96

Kaynak: YYGM, 2024,

31/12/2023 tarihi itibarıyla; içme suyu sektöründe 5.697 susuz köy ve bağlısına şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, 72.212 suyu yetersiz köy ve bağlısının içme suyu tesisinin yenilenmesi yapımı ve geliştirilmesi sağlanmıştır.

e) Yol Çalışmaları

2005-2023 yılları arasında on sekiz yıllık süre içerisinde gerçekleştirilen yol çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 78: KÖYDES Yol Çalışmaları (2005-2023)

İşin Türü	Planlanan	Tamamlanan	Tamamlanma Oranı %	
Parke (m ²)	44.139.269	48.268.366	109	
Taş Duvar (m ³)	1.485.562	1.824.625	123	
Onarım (km)	54.435	68.486	126	
Beton Yol (km)	5.122	5.334	104	
Ham Yol (km)	1.398	1.965	141	
Tesviye (km)	5.046	5.945	118	
Stabilize (km)	69.923	89.523	128	
Köprü (Adet)	1.296	1.539	119	
Menfez (Adet)	29.913	39.127	131	
Asfalt	BSK (km)	4.703	4.652	99
	1. kat (km)	50.910	56.737	111
	2. kat (km)	69.527	70.386	101
	Toplam (km)	125.140	131.776	105

Kaynak: YYGM, 2024,

31/12/2023 tarihi itibarıyla 1.965 km ham yol, 5.945 km tesviye yol, 89.523 km stabilize yol; 4.652 km BSK, 56.737 km 1.kat asfalt ve 70.386 km 2. kat asfalt yol, 5.334 km beton yol, 1.539 adet köprü ve 39.127 adet menfez yapılmıştır.

B. e-Belediye Bilgi Sistemi

e-Belediye Bilgi Sistemi ile vatandaşlara dönük hizmet süreçleri basitleştirilecek ve standardizasyon sağlanacak, kamu kurumları ve yerel yönetimler arasında anlık veri paylaşımı kurulacak, hizmetler merkezi sistem üzerinden yürütülerek vatandaş işlemlerinin elektronik ortamda elektronik veya mobil imza ile yapılabilmesi sağlanacaktır.

Söz konusu projeye yasal zemin getiren düzenleme, 15/2/2018 tarihli ve 7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 16 ve 17'nci maddesiyle 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılmış olup 10/03/2018 tarihli ve 30356 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı ile mülga Başbakanlıkça yayınlanan 180 Günlük Eylem Planı kapsamında İçişleri Bakanlığınca belediyelerin iş ve işlemlerini kolaylaştıracak yerel yönetim modüllerinin hizmete sunulması amacıyla 2014 yılından beri üzerinde çalışılmakta olan e-Belediye projesini mülga Kalkınma Bakanlığınca 13 Kasım 2017 tarihinde onaylamıştır. Mülga Kalkınma Bakanlığı onayına müteakip çalışmalarına hız verilen proje için Antalya Büyükşehir Belediyesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Malatya Battalgazi Belediyesi pilot belediyeler olarak seçilerek testleri yapılmış olup sistem tüm ülke sathında 05/02/2018 tarihi itibarıyla uygulama ortamına açılmıştır.

e-Belediye Projesi; belediyelerin ortak bir platformda buluşturulması, bilgi teknolojileri alanında ihtiyaçlarının karşılanması, geliştirilecek olan belediyecilik yazılımları ile kolay denetlenebilir, vatandaş odaklı bir yerel yönetim yapısının oluşturulması için bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin şekilde kullanılmasına olanak sağlaması amacıyla yürütülen bir projedir.

Bu bağlamda; belediyelerin tek bir veri tabanında, ortak bir sistem altyapısında ve standart yazılımlarla çalışması öngörülmektedir.

e-Belediye Projesi kapsamında 45 adet modül İçişleri Bakanlığınca (yönetim bilgi sistemlerine tekabül eden), 22 adet modül (coğrafi bilgi sistemleri işlemlerine tekabül eden) ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca hazırlanmaktadır.

e-Belediye Sisteminde; Ruhsat Bilgi Sistemi, EBYS, Adres/Numarataj Sistemi, Araç Takip Sistemi, Borç Bilgileri Servisi, Çağrı Merkezi ve İstek/Şikayet Başvuru ve Takip Sistemi, Vergi Takip Sistemleri, İmar Sistemi, SMS ve e-Posta ile Bilgilendirme, Personel Maaş ve

Özlük İşleri, Tapu Kadastro Modülü gibi hem vatandaşın hayatına dokunan hem de belediyenin temel faaliyetlerini kapsayan modüller bulunacaktır.

e-Belediye Bilgi Sistemi Projesinin Sağlayacağı Faydalar

➤ Geliştirilecek olan belediyeçilik yazılımları ile vatandaş odaklı bir yerel yönetim yapısının oluşturulması için bilgi ve iletişim teknolojileri etkin şekilde kullanılacaktır.

➤ Belediyelerin iş süreçlerinin kısaltılması ve daha hızlı hale getirilmesi ile zaman, emek ve mali kayıpların önlenmesi amaçlanmaktadır.

➤ Tüm belediyelerin merkezle ve kendi aralarında elektronik ortamda anlık olarak yazışabilmelerinin önü açılmıştır.

➤ Belediyelerin, mevzuat gereğince kendilerine verilen her türlü iş, işlem ve görevleri sistem üzerinden gerçekleştirebilmelerine olanak sağlanacaktır.

➤ e-Belediye projesinin hayata geçmesi ile vatandaşlarımızın belediye hizmetlerinden elektronik veya mobil imza ile yararlanmasına olanak sağlanacaktır

➤ Kesintisiz yerel hizmet sunumu sağlanacaktır.

➤ Bankalar ile anlık veri transferi sağlanarak vatandaşlarımızın vergi ve fatura gibi ödemelerinin çevrimiçi olarak yapılabilmesi mümkün olacaktır.

➤ Sistem, vatandaş odaklı bir yerel yönetim yapısının oluşturulmasına ve vatandaşlarımızın belediye hizmetlerinden daha hızlı, kolay, etkin, kaliteli bir şekilde yararlanmasına ve bu hizmetlerdeki bürokratik işlemlerin azaltılmasına da hizmet edecektir.

➤ Sistem, ülke çapında hizmetlere belirli bir standardizasyon, şeffaflık ve denetlenebilirlik anlayışı getirecektir.

➤ Sistem, Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu uygulamaları kapsamında ilk aşamada sunulan hizmetlerin sürelerini kısaltacak, bir sonraki aşama olarak da diğer kurumlar ile yapılan entegrasyon çalışmaları sonucu süreç sayılarını düşürecek ve süreçleri sadeleştirecektir.

➤ Belediyelerden sistemi kullanmaları karşılığında herhangi bir ücret talep edilmemektedir.

Yerel yönetimler; mahalli müşterek ihtiyaçları karşılamak amacıyla imar, çevre, ulaşım, altyapı ve sosyal hizmetler gibi birçok alanda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu faaliyetler merkezi idare tarafından ülke sathında sunulan hizmetlerin yereldeki izdüşümleri olmakla beraber yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlerin önemli bir kısmının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının düzenleyici olarak rol aldığı konular olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Bakanlığımız ve yerel yönetimler birçok konuda ortak proje ve faaliyetler yürütmekte olup yerel yönetimler tarafından sunulan projeler de desteklenmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve yerel yönetimlerin birlikte yürüttüğü iş ve projeler şu şekildedir:

A. Sıfır Atık Projesi

Sıfır atık yönetim sistemi ile hammadde ve doğal kaynakların etkin yönetimi ile sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda atık yönetimi süreçlerinde çevre ve insan sağlığının ve tüm kaynakların korunmasını hedefleyen sıfır atık yönetim sisteminin kurulmasına, yaygınlaştırılmasına, geliştirilmesine, izlenmesine, finansmanına, kayıt altına alınarak belgelendirilmesine ilişkin genel ilke ve esasların belirlenmesi Bakanlığımız öncelik ve politikaları arasındadır.

Sıfır atık yönetim sistemi kapsamında atık oluşumunun önlenmesi, atık oluşumunun önlenmesinin mümkün olmadığı durumlarda atıkların azaltılması, ürün ve malzemelerin yeniden kullanım olanaklarının değerlendirilmesi, oluşan atıkların kaynağında ayrı biriktirilmesi, çevre ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde geçici depolanması, ayrı olarak biriktirilen atıkların karıştırılmadan toplanması ve geri dönüşüm/geri kazanımlarının sağlanması, idari, mali ve teknik açıdan verimlilik, sürdürülebilirlik ve halkın katılımı kurum ve kuruluşların işbirliği içerisinde bulunarak sıfır atık yönetim sisteminin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, etkin bir şekilde uygulanması amacıyla bilinç ve farkındalık oluşturulması, çevreye duyarlı tutum, davranış ve faaliyetlerin teşvik edilerek desteklenmesi ilkeleri esas alınmaktadır.

Bakanlığımız öncülüğünde Sıfır Atık Projesi 2017 yılında başlatılmıştır. Proje ile atık oluşumunun önlenmesi, atıkların kaynağında ayrı toplanması, atık depolama alanına

gönderilecek atık miktarının azaltılması, geri dönüşüm ve kaynak verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Sıfır Atık Yönetim Sisteminin kurulmasına ilişkin genel ilkelerin ve uygulama esaslarının belirlenmesini sağlayarak sıfır atık vizyonunun ülke genelinde benimsenmesi, uygulanması ve yaygınlaştırılması amacını taşıyan Sıfır Atık Yönetmeliği 12 Temmuz 2019 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Pilot ölçekte başlayan sıfır atık kapsamındaki çalışmalar kalkınma planlarında yer verilerek ülke politikası haline getirilmiştir. İl düzeyinde mahalli idareler ile bina ve yerleşkeler tarafından uygulanacak sıfır atık yönetim sisteminin gerek yerel gerekse de ulusal ölçekte stratejik bir bütünlük içinde sürdürülebilirliğini ve verimliliğini sağlamak amacıyla 81 ilimiz tarafından İl Sıfır Atık Yönetim Sistemi Planı hazırlanmıştır.

31/12/2021 tarihli ve 2595501 sayılı Bakan Olur’u ile yayımlanan “Atık Getirme Merkezlerinin Kurulması ve İşletilmesi İle Sıfır Atık Uygulamalarına İlişkin Usul Ve Esaslar” ile sıfır atığın yaygınlaştırılması, israfın önlenmesi, gıda ve tekstil atıklarının önlenmesine ilişkin tedbirler, toptancı hallerinde ve pazar yerlerinde oluşan gıda atıklarının kaynağında ayrı biriktirilmesini sağlamak amacıyla “Atık Getirme Merkezleri”nin teknik özelliklerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Herhangi bir işletmeye bağlı olmaksızın plastik, kâğıt ve metal gibi değerlendirilebilir atıkların toplayıcılığını yapan vatandaşlarla ilgili 2022/6 sayılı Atık Toplayıcıları Genelgesi yayımlanmıştır. “Atık Toplayıcıları” konulu Genelge, serbest olarak atık toplayıcılığı yapanları “Sıfır Atık Bilgi Sistemi” ile kayıt altına alarak yetkilendirmekte ve çalışma sistemini düzenlemektedir.

Sürdürülebilir üretim ve tüketim alışkanlıklarını teşvik eden ve kaynakların verimli kullanılmasını destekleyen, sosyal dayanışmanın geliştirilmesi de dahil olmak üzere olumlu sosyo-ekonomik sonuçlara ulaşılmasına yardımcı olan Sıfır Atık Hareketi kapsamında yapılan çalışmalar ile;

➤ 2017 yılı haziran ayından 2023 yılı sonuna kadar sıfır atık yönetim sistemine geçen bina/yerleşke sayısı yaklaşık 178 bine ulaşmıştır.

➤ Hizmet alanı için sıfır atık belgesi alan mahalli idare sayısı 131’e ulaşmıştır.

➤ Hizmet alanı için sıfır atık belgesi alan mahalli idarelerin toplam nüfusu ise 36.348.057 kişidir.

➤ Sıfır atık konusunda yaklaşık 20 milyon kişiye eğitim verilmiştir.

➤ 2017'de %13 olan geri kazanım oranımız 2021 yılında %27,2'ye 2022 yılında ise %30,13'e yükselmiştir. Geri kazanım oranımızın 2035 yılında ise %60'a çıkarılması hedeflenmektedir.

➤ Sıfır atık yönetim sisteminin kurulması, işletilmesi ve izlenmesine ilişkin çalışmalara yön vermek amacıyla uygulayıcılara yönelik 11 adet sıfır atık yönetim sistemi uygulama kılavuzu hazırlanmıştır.

- Belediye Kılavuzu
- Organize Sanayi Bölgeleri, Sanayi Tesisleri Kılavuzu
- Havalimanı, Terminal Kılavuzu
- AVM, İş Merkezi, Ticari İşletme ve Plaza Kılavuzu
- Eğitim Kurumu ve Yurtlar Kılavuzu
- Sağlık Kuruluşları Kılavuzu
- Turizm Tesisleri Kılavuzu
- Kırsal Yerler Kılavuzu
- Kurum Kuruluş Kılavuzu
- Hane ve Site Kılavuzu
- Sıfır Atık Mavi

➤ Hazırlanan kılavuzlarda sıfır atık yönetim sisteminin tasarım ve planlama kriterleri ile hedef kitleler tarafından uygulanması gereken atık önleme/azaltım tedbirleri ve sıfır atık yönetim sistemi uygulama esasları yer almaktadır.

➤ Proje başlangıcından bu yana 25,4 milyon ton kağıt-karton, 6,6 milyon ton plastik, 2,6 milyon ton cam, 0,7 milyon ton metal ve 10,2 milyon ton organik ve diğer geri dönüştürülebilir atıklar olmak üzere toplamda yaklaşık 45,5 milyon ton geri kazanılabilir atık, Bakanlığımızdan lisans almış işletmelerce işlenerek ekonomiye kazandırılmıştır.

➤ Toplanan atıklar geri dönüştürerek 96 milyar TL ülkemiz ekonomisine kazandırılmış, 703 milyon kWh enerji tasarrufu, 711 milyon m³ su tasarrufu, 82 milyon m³ depolama alanından tasarruf sağlanmış, 4,9 milyon ton sera gazı salımı önlenmiş, 432 milyon ağaç kurtarılmış, 108 milyon varil petrolden tasarruf edilmiştir.

Sıfır Atık Bilgi Sistemi

Veri girişinde bulunmak, envanter oluşturmak, yürütülen çalışmaları izlemek, kağıt israfını azaltmak, raporlama yapmak, sıfır atık belge sürecini yürütmek amacıyla Sıfır Atık Bilgi Sistemi oluşturulmuştur.

Sıfır Atık Bilgi Sisteminin kullanıcıları mahalli idareler, kamu kurumları, eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, turizm tesisleri, limanlar, terminaller, havaalanları, akaryakıt istasyonları, zincir marketler, iş merkezleri ve sanayiciler tarafından veri girişinde bulunmaktadır.

- Yazılımda temel seviye belgelendirme ara yüzleri yapılmış olup 12 Ocak 2020 tarihi itibarıyla belgelendirme süreci yazılım sistemi üzerinden gerçekleştirilmektedir.
- Sıfır atık uygulama verileri yazılım sisteminden temin edilmektedir.
- Sıfır Atık Yönetim Sistemi kurulan bina/yerleşke sayısı 2023 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 178 bine ulaşmıştır.

İl Sıfır Atık Yönetim Sistemi Planı Hazırlanması

İl düzeyinde mahalli idareler ile bina ve yerleşkeler tarafından uygulanacak olan Sıfır Atık Yönetim Sistemine ilişkin plan, program, politika, hedeflerin belirlenmesi ve oluşturulan atık yönetimi süreçlerinin, yerel ve ulusal ölçekte stratejik bir bütünlük içinde entegrasyonu sağlanarak verimli ve sürdürülebilir olması amacıyla İl Sıfır Atık Yönetim Planı hazırlanmıştır.

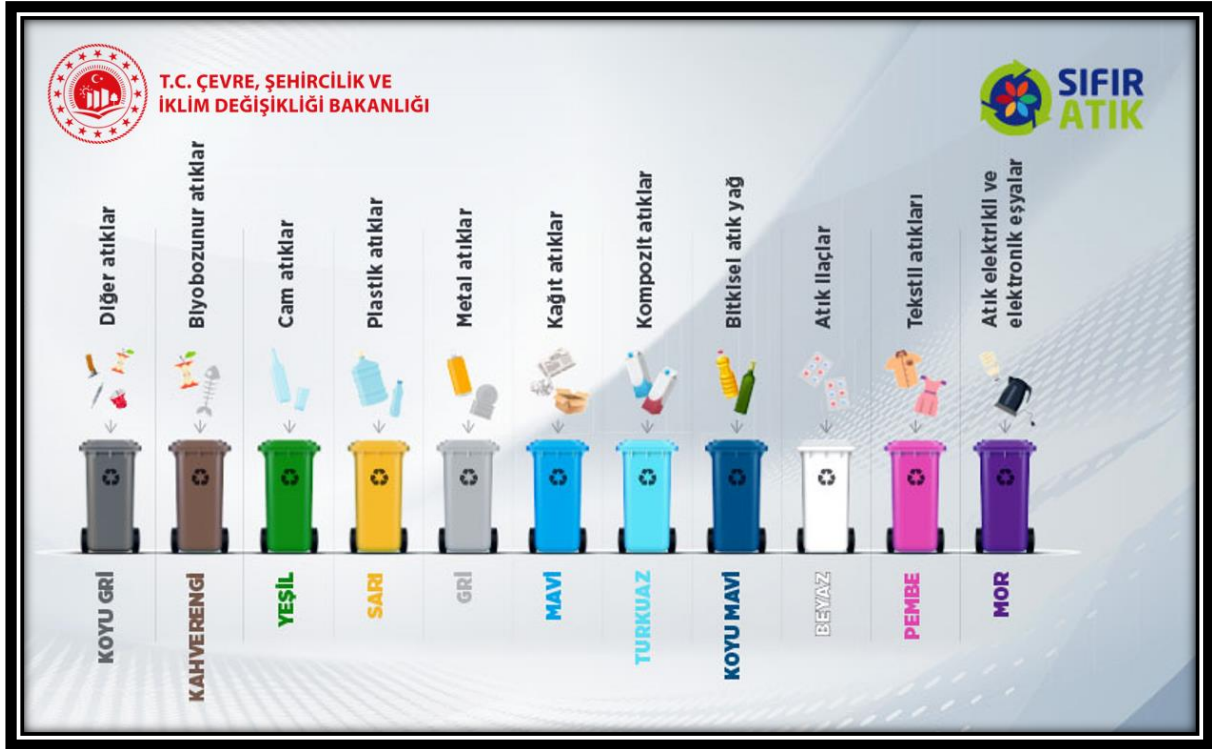
Belediye Sıfır Atık Çalışmaları

Birçok belediye hizmet alanında Sıfır Atık Yönetim Sisteminin kurulmasına yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Belediye hizmet alanında sıfır atık yönetim sisteminin kurulması için cadde ve sokaklarda plastik/kağıt/cam/metal ve diğer atıkların ayrı biriktirilmesi için en az ikili ayrı toplama sistemi oluşturulmakta, vatandaşların pil, bitkisel atık yağ, tekstil, ilaç, elektrikli ve elektronik eşyalar, iri hacimli atıklarının götürebilecekleri atık getirme merkezlerinin kurulması ve eğitim farkındalık çalışmalarının yapılması ve Sıfır Atık Bilgi Sistemi üzerinden belge başvurusunda bulunmaktadır.

Sıfır atık uygulamalarını yaygınlaştırmak ve geri kazanım hedeflerimize ulaşmak amacıyla, belediyelerde sıfır atık merkezleri (Sıfır Atık Marketi, Sıfır Atık Noktası, Sıfır Atık Aracı gibi) kurularak, daha fazla vatandaşa ulaşılması ve daha çok atığın geri dönüşüme

ekonomiye kazandırılması planlanmaktadır. Bu doğrultuda, belediyelere hibe ve teknik destek sağlanarak Sıfır Atık Noktalarının artırılması amaçlanmaktadır.

Eğitim Farkındalık Çalışmaları

İl Müdürlüklerimizin çalışanlarına yönetmelik çerçevesinde sıfır atık uygulaması konusunda bilgi vermek, iyi uygulamaları paylaşmak, yol göstermek, sorunlara bölgesel çözümler bulmak, performans göstergelerini izlemek amacıyla Ankara, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Bursa, Karaman, Samsun, Muğla illeriyle istişare toplantıları gerçekleştirilmiş ve 81 ilimiz için hizmet içi eğitimi düzenlenmiştir.

Sıfır atık bilincinin ve farkındalığın artırılması;

➤ Sıfır atık yönetim yaklaşımının yaygınlaştırılmasında başarının sağlanması için sadece mevzuat çalışmaları değil aynı zamanda toplumun farklı kesimlerinin katılımı ve eğitimi de oldukça önemlidir. Bu nedenle; bakanlığımızca belediyeler başta olmak üzere üniversiteler, eğitim kurumları, konaklama tesisleri, muhtarlar, kadınlar, sanayiciler vb. toplumun birçok kesimi ile kamu kurum/kuruluşlarına, yönelik olarak eğitim ve farkındalık çalışmalarımız yoğun bir şekilde devam etmektedir

➤ Hedef kitleler tarafından verilen eğitimler sıfır atık bilgi sistemine girilmektedir.

➤ Sıfır Atık uygulamaları kapsamında 2017 yılından 2023 yılı sonuna kadar Bakanlığımız, il müdürlüklerimiz ve sektör temsilcileri tarafından 20 milyon kişiye eğitim verilmiştir.

B. Atık Yönetimi

Atık yönetiminin en önemli aktörlerinden biri yerel yönetimler olup 2010 yılından itibaren atık yönetimine ilişkin verileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 79: Atık Yönetimine İlişkin Veriler (2010-2023)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Düzenli depolama tesisi sayısı	46	46	59	69	79	81	82	87	88	89	90	91	93	93
Düzenli depolama hizmeti verilen belediye nüfusu oranı (%)	59	59	60	65	70	71	71	73	74	82	83	86	89	89

Kaynak: ÇYGM, 2024,

Son 13 yılda düzenli depolama hizmeti verilen belediye nüfus oranı %59'dan %89'a çıkmıştır.

C. Atıksu

2012 yılından itibaren atıksu verileri aşağıdaki tabloda gösterilmiş olup atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı 2023 yılı itibarıyla % 90,6'ya ulaşmıştır.

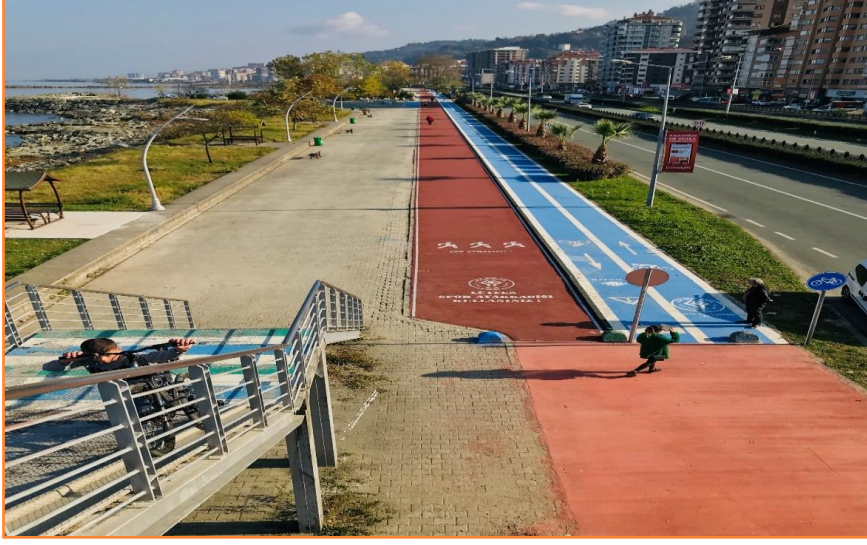

Tablo 80: Atıksu Verileri (2012-2023)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Toplam atıksu arıtma tesisi sayısı	444	457	563	653	954	1.029	1.107	1.136	1.170	1.176	1.185	1.213
Atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı (%)	72	73	77	79	81	83	87	87	89	89	89	90,6

Kaynak: ÇYGM, 2024,

D. Bisiklet Yolları

2019-2023 yılları arasında bisiklet yollarına ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 81: Bisiklet Yollarına İlişkin Veriler (2019-2023)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2020	2021	2022	2023
Yerel Yönetimlerce Yapılan Bisiklet Yolu Uzunluğu (km) (Bakanlığımız desteği ile yapılanlar dahil)	1.514	1.555	1.615	1.657

Kaynak: ÇYGM, 2024,

E. Yeşil Yürüyüş Yolları

2020-2023 yıllarında yeşil yürüyüş yoluna ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 82: Yeşil Yürüyüş Yoluna İlişkin Veriler (2020-2023)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2020	2021	2022	2023
Yerel yönetimlerce yapılan yeşil yürüyüş yolu uzunluğu (km) (Bakanlığımız desteği ile yapılanlar dahil)	113	142	333	384

Kaynak: ÇYGM, 2024

F. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı IPA ile Yapılan Projeler

Bakanlığımız, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, IPA fonları vasıtasıyla özellikle çevre altyapılarının yapılmasında belediyelerimize destek olmaktadır.

Programlama dönemi 2007-2013 yıllarını kapsayan ve uygulama dönemi 2017 yılı sonu itibarı ile tamamlanmış bulunan IPA-I dönemi için yürüttüğümüz proje paketinin adı “Çevre Operasyonel Programı” olup, 30 adet altyapı ve 7 adet teknik destek projesi içermektedir. 604 milyonu AB hibesi olmak üzere toplam 710 milyon Avroluk bu proje paketi ile 44 belediyemizi kapsayan yaklaşık 9 milyon vatandaşımıza AB standartlarında çevre altyapı hizmeti temin edilmiştir.

Programlama dönemi 2014-2020 yıllarını kapsayan ve uygulama dönemi 2026 yılı sonu itibarı ile tamamlanacak olan IPA-II dönemi için yürütmekte olduğumuz proje paketinin adı ise “Çevre ve İklim Eylemi Sektör Operasyonel Programı” olup, bu dönem her ne kadar AB hibesi 335 milyon Avro ’ya düşmüş olsa da, 15 adet teknik destek projesinin yanı sıra gerçekleştirilecek 21 adet altyapı projesi ile 4 milyona yakın vatandaşımıza daha AB standartlarında çevre altyapı hizmeti sağlanacaktır.

Programlama dönemi 2021-2027 olan IPA-III döneminde ise; 2021 ve 2022 yılları için “Sürdürülebilir Bağlantısallık ve Yeşil Gündem” tematik önceliği altında şu ana kadar toplam 73 milyon Avro tutarında 16 adet proje için finansman onayı alınmış olup, 2023 yılı için 11 milyon Avroluk 3 adet kapasite geliştirme projesi Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. 2023 yılı programlaması için Komisyon kararı beklenmektedir. 2024 yılı programlama çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca 2025 ve 2027 yıllarını kapsayacak olan dönem için Çok Yıllı Program hazırlığına başlanmıştır. Bunun haricinde Deprem Sonrası İlave Fon (Post Frit) kapsamında toplam bütçesi 35 milyon Avro olan teknik destek projesinin ihalesi için hazırlık çalışmalarına İLBANK ile koordineli başlanmıştır.

Ülkemiz ile Avrupa Birliği arasındaki mali işbirliği kapsamında faydalanmakta olduğumuz IPA III Döneminin yasal altyapısını oluşturacak ve aynı zamanda Avrupa Komisyonu IPA III Tüzüklerinin ülkemiz iç mevzuatına aktarılmasında temel teşkil edecek olan “Mali Çerçeve Ortaklık Anlaşması” 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle onaylanmış olup, 13 Aralık 2022 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

G. Millet Bahçeleri

2023 yılında açılışı yapılan bazı millet bahçeleri aşağıda verilmiştir.

Sivas Şarkışla Millet Bahçesi

Konya Kadınhanı Millet Bahçesi

2019-2023 yılları için millet bahçelerine ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 83: Millet Bahçelerine İlişkin Veriler (2019-2023)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2019	2020	2021	2022	2023
Toplam planlanan millet bahçesi sayısı	207	285	419	467	501
Tamamlanan Millet Bahçesi Sayısı	19	55	124	164	224
Devam Eden Millet Bahçesi Sayısı	188	230	295	303	277
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde yapılması planlanan millet bahçesi sayısı	39	83	186	247	257
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde tamamlanan millet bahçesi sayısı	19	8	24	104	129
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde devam eden millet bahçesi sayısı	29	75	162	143	128
Planlanan millet bahçelerinin toplam büyüklüğü m ²	44.703.549,81	50.846.728,46	67.839.352,77	70.000.000,00	74.314.336,22
Tamamlanan Millet Bahçesi Büyüklüğü m ²	3.196.527,69	7.895.806	14.449.285,73	19.989.080,18	25.397.067,45
Devam Eden Millet Bahçesi Büyüklüğü m ²	41.507.022,10	42.950.922,46	53.390.067,04	51.546.646,62	48.917.268,78
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde yapılması planlanan millet bahçelerinin büyüklüğü m ²	10.055.986,40	13.111.437,80	22.199.086,70	25.854.911,29	29.332.419,17
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde tamamlanan millet bahçelerinin büyüklüğü m ²	3.196.527,69	635.922	1.752.384	2.351.891,47	14.235.330,88
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde devam eden millet bahçelerinin büyüklüğü m ²	6.859.458,71	12.475.515,78	20.446.702,70	23.503.019,70	15.097.088,29

Kaynak: MPGM, 2024

H. Korunan Alanlarda Yerel Yönetimlerle Gerçekleştirilen Yatırımlar

Bakanlığımız Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü görev yetki ve sorumlulukları çerçevesinde Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Doğal Sit Alanlarını kapsayan korunan alanların sahip olduğu çevre değerlerinin korunması ve çevre sorunlarının giderilmesi amacıyla yerel yönetimlere 2003-2023 yılları arası turizm, kanalizasyon, içme suyu, şehirleşme, çevre ve belediye sektörlerinden mali destek verilmiştir.

Bu kapsamda 2003-2023 yılları arasında sektörel olarak 44 tanesi belediye, 5 tanesi şehirleşme, 181 tanesi içme suyu, 129 tanesi kanalizasyon, 159 tanesi turizm, 2 tanesi çevre alanında olmak üzere toplam 520 adet proje için 3.911.972.582,72-TL (2023 yılı birim fiyatları ile güncellenmiş) harcanmıştır.

2024 yılı yatırım programı kapsamında ise yerel yönetimlerle turizm, içme suyu, kanalizasyon ve çevre sektörlerine esas tanzim edilecek mali katkı protokolü çalışmaları devam etmektedir.

2021 yılında Aksaray ili, Güzelyurt İlçesi, Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi, Selime Belediyesi ile Selime 1/5000 Ölçekli Nazım ve 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planları Revizyonu ve Plan Açıklama Raporunun hazırlanması işi için protokol yapılmıştır. 322.140 TL (2023 yılı birim fiyatları ile güncellenmiş) harcanmıştır.

2023 yılında Konya ili Cihanbeyli İlçesi Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi Karatepe, Üzerliktepe ve Kocatepe-Yeniyayla Mahallelerinde Cihanbeyli Belediyesi ile İmar Planına Esas Jeolojik-Jeoteknik Etüt Raporu hazırlanması işi için protokol yapılmıştır. 4.704.000 TL harcanmıştır.

2023 yılında Konya ili, Cihanbeyli İlçe Belediyesi ile Genel Müdürlüğümüz arasında imzalanan Protokol ile “Tuz Gölü ÖÇK Bölgesi’nde Flamingoların ve Yaşam Alanlarının Korunması İçin Su Temini Yapım İşİ” için 4.960.000,00 TL ödenek aktarımı yapılmıştır.

İ. Coğrafi Bilgi Sistemlerine İlişkin Faaliyetler

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (CBSGM) tarafından kurumların coğrafi verilere tek noktadan erişimini sağlamak ve Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemini oluşturan önemli bileşenleri bir araya getirmek amacı ile “Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi (TUCBS) Entegrasyon Projesi” 2018 yılında başlatılmıştır.

TUCBS Entegrasyonu, kurumların, ürettikleri coğrafi verilerin paylaşabilir ve diğer kurumların paylaştığı coğrafi verilere ise erişimlerini sağlayarak kullanılabilir olması için yapılacak çalışmaları içeren tespit, değerlendirme, raporlama, standartlara uyumlaştırma ve entegrasyon çalışmalarını kapsayan süreçleri içermektedir.

TUCBS Entegrasyonu Süreçleri Tamamlandığında Sağlanacak Faydalar

- Sorumluluk alanındaki coğrafi verilerin tanımlama dokümanlarına uyumlu olması,
- Üretilen coğrafi verilerin erişim ve paylaşım durumlarının belirlenmesi,
- Coğrafi verilerin metaverilerinin ulusal metaveri standartlarına uygun olması,
- Oluşturulan web servislerinin (OGC standartlarında) TUCBS birlikte çalışabilirlik rehberinde belirtilen kriterlere göre yayımlanması.

TUCBS Kapsamında Yapılan alışmalar ve Projeler

1. Ulusal Coğrafi Bilgi Stratejisi ve Eylem Planı İzleme-Raporlama Faaliyetleri

Coğrafi veri altyapısından faydalanmak isteyen tüm sektörlere kaliteli, güncel ve dinamik coğrafi bilgi akışını sağlayan, entegre coğrafi bilgi üretim ve paylaşım altyapısı ile ulusal ekonomiye fayda sağlanması misyonu ile hazırlanan "Ulusal Coğrafi Bilgi Stratejisi ve Eylem Planı", 30 Haziran 2020 tarihli ve 31171 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Yayınlanan eylem planının izlenmesine yönelik olarak kamu kurumları, yerel yönetimler, niversiteler ve özel sektör için olgunluk modelleri hazırlanmıştır.

Hazırlanan olgunluk modelleri 52 Kamu Kurumu, 30 Büyükşehir Belediyesi ve 51 İl Belediyesi, 51 İl zel İdaresi, 30 niversite ve 20 zel Sektör firması için uygulanarak kurumsal raporlar hazırlanmıştır. Ayrıca bu raporlar temel alınarak Türkiye CBS Olgunluk Değerlendirme Raporu hazırlanarak Ulusal CBS stratejisi ve eylem planına ilişkin dönemsel performans değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir.

Coğrafi Bilgi Stratejisi ve Eylem Planı doğru, kaliteli ve standart coğrafi verinin üretilmesine destekleyerek kamu hizmetleri kapsamındaki planlama, yatırım ve denetleme faaliyetlerinin daha doğru, hızlı ve kaliteli işlemesine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda yürütülen izleme çalışmaları 2023 yılı sonu itibarıyla raporlanarak tamamlanmıştır.

2. Ulusal Coğrafi Veri Standartları

Ulusal Coğrafi Veri Altyapısının kurulması kapsamında ortak standartların kullanımı hedefinin gerçekleştirilmesi, veri değişiminde anlamsal ve teknik bütünlüğün sağlanması ve veri içeriğine ilişkin farklı yorumların engellemesi amacıyla coğrafi veri temalarına ilişkin uygulama kurallarını, teknik esasları ve standartları belirleyen coğrafi veri temalarına ait veri tanımlama dokümanlarının ulusal (TSE) ve uluslararası standartlar (INSPIRE, ISO, OGC) ile ulusal mevzuata uygun olarak geliştirilmesine ilişkin faaliyetler yürütülmektedir. Bu erevede;

Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi Altyapısının Kurulumu Projesi kapsamında Altyapı ve Kamu Yönetim Bölgeleri coğrafi veri teması kapsamında gerçekleşen Çalışma Heyetleri toplantıları sonucu toplam 9 (dokuz) adet alt temanın Tanımlama Dokümanlarının Güncellenmiş Sürümü (Altyapı Temaları - Kamu Yönetimi Bölgeleri) ve Akıllı Şehirler Veri Sözlüğü (Akıllı Şehirler Veri Modeli ve Tanımlama) dokümanı 06/10/2023 tarihinde gerçekleşen Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemi Yürütme Kurulunun onayına sunulmuş ve 10 Ocak 2024 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

3. TUCBS Entegrasyon Faaliyetleri

Entegrasyon faaliyetleri kapsamında Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisinde yer alan kamu kurumu merkez teşkilatı ve yerel yönetimlere ait coğrafi verilerin, coğrafi veri servislerinin ve metaverilerinin varlığının tespit edilmesi, paylaşımı ve kullanımı için gereksinimlerin belirlenmesi, planlanması, karşılanması ve sürekliliğinin sağlanması, coğrafi veri servisi ve metaverilerinin Ulusal Coğrafi Veri Portalına aktarılması süreçlerinin hızlandırılması hedeflenmektedir.

Bu kapsamda 2022 yılı sonu itibarıyla 52 Genel Müdürlük düzeyinde Kamu Kurum Kuruluşu, 30 büyükşehir ve 51 il belediyesi olmak üzere 81 il belediyesi, 51 il özel idaresi ve 30 su ve kanalizasyon idaresi ile entegrasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

4. Ulusal Coğrafi Veri Paylaşım Altyapısı

Belirlenen kurallar esas alınarak Ulusal Coğrafi Bilgi Platformuna (www.atlas.gov.tr) kamu kurum kuruluşları tarafından coğrafi veriler servis edilmekte ve kurumlar arası coğrafi veri paylaşımı sağlanmaktadır. Bu kapsamda yaklaşık 950.000 metaveri kaydı yapılmış ve 1200’e yakın coğrafi veri servisinin ve yaklaşık 8500 coğrafi veri katmanının veri paylaşımı yönetilmektedir. Bu servislerden 600 adedi görüntüleme servisi, 508 adedi indirilebilir servis olarak yayında olup yüzde 58’i resmi işlemlerde kullanılabilir niteliktedir.

J. Akıllı Şehirlere İlişkin Faaliyetler

1. 2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı

2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı'nda yer alan eylemlerin ilerlemeleri, kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, STK'lar ve özel sektör arasında koordinasyon sağlanarak takip edilmiş ve değerlendirme çalışmaları yapılarak raporlanmıştır. Geçtiğimiz planlama dönemindeki stratejik amaçlar, hedefler ve eylemler doğrultusunda kapasite geliştirme ve rehberlik çalışmaları, akıllı şehirlerin hammaddesi olan verinin değere dönüşebilmesi için gereken altyapının oluşturulması faaliyetleri, şehirlerin temel ihtiyaçlarına ve sorunlarını çözmeye yönelik örnek projelerin hayata geçirilmesi ve bilgi/tecrübe paylaşımı ile akıllı yönetim ortamları oluşturma çalışmaları yürütülmüştür. Önümüzdeki dönemde yine hem küresel, ulusal ve yerel sorunlara çözüm hem de değer üretmek için akıllı şehir faaliyetlerine yön vermek üzere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı sorumluluğunda 2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır

2. Akıllı Şehirler Kapasite Geliştirme ve Rehberlik

Yeşil Teknoloji ve Akıllı Şehirlere yönelik uygulamaların yaygınlaştırılmasını sağlamak için başta yerel yönetimler olmak üzere rehberlik, kapasite geliştirme ve eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır. Akıllı şehir uygulamaları ile ilgili politika ve strateji çalışmalarını yürütülmektedir.

Akıllı şehirler alanında ulusal projeler gerçekleştirilmekte, eşgüdüm sağlamak ve yaygın kullanımı temin etmek üzere faaliyetler bulunmaktadır.

Akıllı şehir uygulama rehberliği kapsamında Türkiye'de en çok kullanılan akıllı şehir uygulamalarından 60 tanesine ait Akıllı Şehir Uygulama Fizibilite Raporları hazırlanmıştır. Akıllı Şehir Uygulama Rehberlik Kılavuzlarında; konu başlıkları genel olarak uygulama tanımı, kapsam ve gerekçesi, ihtiyaç ve talep analizi, teknik analiz, finansal analiz, risk analizi değerlendirmeleri, sosyal, çevresel ve ekonomik etkileri, uygulamanın Dünyada ve Türkiye'deki mevcut durumu başlıklarından oluşmaktadır.

3. Akıllı Şehirler Olgunluk Değerlendirme ve Akıllı Şehir Endeksi

Akıllı Şehirler Olgunluk Değerlendirme Projesi kapsamında ise 81 İlimizin akıllı şehir kabiliyetleri değerlendirilerek olgunluk seviyeleri tespit edilmekte ve raporlama çalışmaları yapılmaktadır. Akıllı Şehir Olgunluk Değerlendirme Raporlarında şehir bazında elde edilen veriler ışığında iyileştirilme önerileri sunulmaktadır. Bu doğrultuda her yıl Akıllı Şehir Endeksi oluşturulmaktadır.

Akıllı şehirler ile ilgili gerçekleştirilen uygulamalara ilişkin araştırma, olgunluk değerlendirme, izleme, endeksleme ve raporlama faaliyetleri yürütülmektedir. Ayrıca Şehir endeksinin hazırlanmasına, geliştirilmesine, izlenmesine ve sunulmasına ilişkin faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

4. Akıllı Şehir Standartları

Akıllı şehirlerin en temel maliyeti teknoloji yatırımlarına dayanmaktadır. Bu amaçla şehir altyapısının standart ve doğru bir teknoloji altyapısı üzerine tesis edilmesini sağlamak ve kaynak israfının ve birbiri ile konuşamayan akıllı şehir uygulamalarının önüne geçmek amaçıyla akıllı şehirlere yönelik temel kural setleri ortaya konmuştur. Ülkemizin akıllı şehir faaliyetlerinin standart bir altyapı üzerine tesis edilmesi amaçıyla akıllı şehir standartları tesis edilmekte ve yaygınlaştırılmaktadır.

5. Ulusal Akıllı Şehir Açık Veri Platformu

Tüm belediyeler ve iştirakleri ile diğer paydaşlar tarafından üretilen verilerin yayınlanabildiği Ulusal Akıllı Şehir Açık Veri Platformu oluşturulmuştur. <https://ulasav.csb.gov.tr/> web adresinden yayınlanmaktadır. İsteyen yerel yönetimlerimiz kullanıcı yetkileri ile kendi arayüzleri üzerinden açık verilerini oluşturup yayınlayabilmekte, ayrıca platformu kendi sunucularına indirip açık veri platformlarını oluşturabilmektedir. Oluşturulan bu platform aracılığı ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) hükümlerine ve hukuka uygun şekilde herkesin bu verilere erişmesi amaçlanmaktadır. Böylece verilen kamu hizmetlerinde şeffaflığın sağlanması ve kişilerin bu verileri kullanarak, araştırma ve analizler yaparak veya uygulamalar oluşturarak bu hizmetlerin iyileştirilmesine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

6. Büyük Veri Platformlarının Kurulumu, Yönetimi ve Büyük Veri Analitiği

Akıllı Şehirlere Yönelik Büyük Veri Platformlarının kurulumu, yönetimi ve Büyük Veri Analitiğine yönelik rehberlik kılavuzları hazırlanmıştır ve bu konu ile birlikte “Ortak Algoritmaların Oluşturulması, Veri Analiz ve Yapay Zeka” konularında 30 büyükşehir belediyesine 2022 yılında yüz yüze, diğer belediyelerimize ise çevrimiçi olarak uygulamalı eğitimler verilmiştir.

Açık Kaynak Akıllı Şehir Büyük Veri Platformu kurulmuştur. Bununla birlikte Büyük Veri Platformu üzerinde çalışan ayrıca diğer sensör verilerine de bağlanabilecek bir altyapıda geliştirilebilecek Gerçek Zamanlı Araç ve İnsan Sayma Uygulaması modeli hazırlanmıştır.

7. Akıllı Şehir Kentsel Yaşam Kalitesi

Kentsel Yaşam Kalitesinin belirlenmesine yönelik metodoloji çalışmaları yapılmıştır. Akıllı şehirlerde birim alanda Kentsel Yaşam Kalitesi (coğrafi konuma göre değişken olacak şekilde) hesaplanmasına yönelik metodolojinin geliştirilmesi kapsamında farklı temalardaki optimize edilmiş istatistiki ve coğrafi kriterlerin standartlara uygun olarak TUCBS entegre yönetimi için Yaşam Kalitesi bileşenlerine ait modelleme yaklaşımı geliştirilmiştir. Böylelikle farklı kentsel alanların tüm karakteristik özelliklerinin incelenerek zayıf yönlerine ve potansiyellerin belirlenerek iyileştirmesine yönelik yerel politikalar geliştirilecektir. Bu yerel politikaların geliştirilmesi için veriler bir sistem üzerinden toplanarak analiz edilecek ve şehir ekranlarından vatandaş ve karar vericilere sunulacaktır.

8. Akıllı Şehir Ekosistem Platformu

Ülkemizde akıllı şehirlere yönelik ihtiyaçların yerli ve milli imkânlarla karşılanması, uluslararası alanda etkin bir şekilde başka ülkelerdeki ihtiyaçlara çözümler sunulabilmesi ve paydaşlar arasında işbirliğinin sağlanması amacıyla Akıllı Şehir Ekosistemi açılmıştır. Söz konusu Akıllı Şehir Ekosistemi <https://akillisehirekosistem.csb.gov.tr/> web adresinden ulaşılmaktadır. Kurumların, firmaların ve şahısların kaydolabileceği Akıllı Şehir Ekosisteminde paydaşların kendi ürün, uygulama, çözüm ve projelerini belirlenen 45 sektör altında yayınlaması beklenmektedir.

9. Akıllı Şehir Dönüşüm Finansmanı

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü ile İller Bankası Anonim Şirketi arasında yerel yönetimlerin akıllı şehir projelerine kredi verilerek ülkemizde akıllı şehir uygulamalarının artırılması, yaygınlaştırılması, örnek uygulamaların gerçekleştirilmesi ve yerel yönetimlerde akıllı şehir veri altyapısına yönelik veri bütünlüğünün sağlanmasına destek olmak amacıyla Akıllı Şehir Dönüşüm Finansmanı modeli oluşturularak “Akıllı Şehir İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır. Söz konusu finansmana yerel yönetimler <https://akillisehirekosistem.csb.gov.tr/> web adresi üzerinden başvuru yapabileceklerdir.

10. Akıllı Şehirler Veri Sözlüğü

Akıllı şehir veri sözlüğü ile hedef kullanıcı ve uygulama alanı bazında; kurumsal yapı, merkezi kurum ve/veya yerel yönetim düzeyinde karar destek sağlayacak veri sözlüğü oluşturulması amacıyla akıllı şehir kabiliyetleri ve bu kabiliyetlerde yer alan varlıklara ilişkin Akıllı Şehir Veri Sözlüğü ve Veri Modeli hazırlanmıştır. Sözlük, toplamda 11 akıllı şehir uygulamasını tüm unsurları ile kapsayacak şekilde, TUCBS uyumlu olarak genişletilmiştir.

11. e-Belediye Coğrafi Uygulamaları Kapsamında e-Plan Otomasyon Sistemi Projesi

İmar planlarına yönelik plan işlem numarası, süreç, otomasyon ve arşiv işlemlerinin yürütüldüğü e-Plan Otomasyon Sistemleri uygulaması tüm yerel yönetimlerde ve plan yetkisi olan kurumlarda kullanılmaktadır. e-Plan Otomasyon Sistemleri ile vatandaşlara açık modüller üzerinden dijital olarak plan askı hizmeti sunulmaktadır. Söz konusu sistem ile ülke genelinde askıda ve yürürlükte olan tüm planlar görüntülenebilmekte ve askıdaki planlara e-Devlet üzerinden itiraz işlemleri gerçekleştirilebilmektedir. Askıya çıkarılan planların sınırları içerisinde yer alan parsel malikleri e-Devlet üzerinden askı ilanına yönelik olarak bilgilendirilmektedir.

12. Kent İçi Hareketlilik Uygulamaları

2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı ile 2021-2023 Karayolu Trafik Güvenliği Eylem Planı kapsamında kent içi ulaşımına yönelik projeler hayata geçirilmiştir.

Aşağıda detayları sunulan bu projelerle kent içi ulaşım alanında bütüncül bir ekosistem ve veriye dayalı karar destek mekanizmalarının oluşturulması hedeflenmektedir.

Ulaşımında güvenliğin artırılması için trafik verilerinin etkin bir şekilde kullanılması ve trafik güvenliğine yönelik bir karar destek mekanizmasının oluşturulması vizyonuyla “Trafik Güvenliği Analiz Platformu” projesi hayata geçirilmiştir. Proje ile yol altyapısı, trafik bilgileri, iklimsel koşullar ve kaza verileri gibi yol güvenliğine dair farklı kurumlar ve paydaşlarca derlenen veriler tek bir merkezde toplanmıştır. Geçmiş kaza verileri, yol altyapısı, yol durumları, mevsimsel koşullar gibi trafik güvenliği kapsamında değerlendirilmekte, büyük veri analiz edilmekte, kaza unsurlarının ilişkileri irdelenmekte ve kazaya sebebiyet veren en temel bileşenler yapay zekâ teknolojileri kullanılarak ele alınmaktadır. Uygulama 2023 yılı Nisan ayı itibarıyla tamamlanmış ve ilgili paydaşların hizmetine sunulmuştur.

Ulaşım planlamasının hem yerel, hem de ulusal ölçekte gözleme veya tahmine değil veriye yönelik olarak planlanması ve yönetilmesi hayati önem arz etmektedir. Kent İçi Hareketlilik Analizleri Projesi ile akıllı şehirlerin de temelini oluşturan veriye dayalı planlama ve karar verme mekanizmaları kullanılarak ulaşım yatırımlarının etkin bir şekilde planlanmasına, gereksiz yatırımların önüne geçilmesine ve yatırımların şehre olan etkisinin somut bir şekilde izlenmesine katkı sağlanmaktadır. Uygulama 2023 yılı Aralık ayı itibarıyla tamamlanmış ve kullanıcıların hizmetine sunulmuştur.

81 ilde (büyükşehir belediyeleri kapsamındaki iller için tüm ilçeler, diğer illerde il merkezleri ve nüfusu 20.000’in üzerindeki tüm belde ve belediyeler) FCD’ye dayalı kent içi trafik yoğunluğu, kuyruk boyları ve trafik zirve saatleri verilerinin güncel ve geçmiş zamanlı olmak üzere web üzerinde görüntülenebileceği, zamansal olarak karşılaştırılabileceği, raporlanabileceği, söz konusu verilerin uygun altyapıyı destekleyen diğer platformlarla paylaşılabilceği Trafik Yoğunluğu Analiz Platformu geliştirilmiştir.

Belediyelerimizde veriye dayalı karar destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması ve kapasitenin artırılması için Trafik Güvenliği Analiz Platformu, Trafik Yoğunluğu Analiz Platformu ve SUMO (Simulation of Urban Mobility /Kent İçi Hareketlilik Analizleri Yazılımı) uygulamaları kapsamında eğitimler düzenlenmiştir.

13. Kent Bilgi Sistemi Faaliyetleri:

e-Belediye kapsamında coğrafi uygulamalar olarak Bulut Kent Bilgi Sistemi grubunda belediyelerin ve vatandaşların kullanımına yönelik modüller ve uygulamalar yer almaktadır. Bakanlığımızca geliştirilen ve kullanıcılara ücretsiz olarak sunulan bu akıllı şehir uygulamaları, kentlerin sürdürülebilirlik, verimlilik, güvenlik ve yaşam kalitesini artırmak amacıyla geliştirilen çeşitli teknolojik çözümleri içerir.

Ulusal Kent Bilgi Sistemi Uygulamaları, yerel ölçekte coğrafi veri altyapısını oluşturan ve bu veri altyapısı üzerinden yerel yönetimlerin akıllı verilerini üretmelerini ve yönetmelerini sağlayan uygulamalardır. Ulusal Kent Bilgi Sistemi Uygulamaları web ve mobil tabanlı olarak geliştirilmiştir.

2023 yılında Ulusal Kent Bilgi Sistemi Uygulamalarının tanıtım ve yaygınlaştırma faaliyetlerinin yanı sıra, belediyelerin ilgili coğrafi verilerini Ulusal Kent Bilgi Sistemi'ne aktarmaları ile ilgili yönlendirme ve kentsel veri mevcudiyet analiz çalışmaları yapılmıştır. Bu kapsamda 65 İl'e gidilerek, il geneli için il müdürlüklerinde yapılan toplantılara 759 tane belediye katılım sağlamış olup, 248 tane belediyeye ise yerinde ziyaret edilerek gerekli veri konsolidasyonu çalışmaları yapılmıştır.

Bu sistem üzerinden Ulusal Kent Rehberinin yanı sıra belediyelere özelleştirilmiş Kent Rehberleri hazırlanmış olup vatandaşlara açık olan bu uygulamalar belediyeler tarafından kendi web sitelerine eklenebilmektedir.

2023 yılı Aralık ayı itibarıyla Kent Bilgi Sistemine 1.352 belediye dahil olmuş olup sistemde kayıtlı 3.500 kullanıcı bulunmaktadır. Sistemde tanımlı kullanıcılara Kent Bilgi Sistemi uygulamalarının kullanıcı eğitim faaliyetleri kapsamında, her cuma günü "sistem yöneticileri" ve "son kullanıcılarına" yönelik online olarak eğitimler gerçekleştirilmiştir.

K. Milli Emlak Genel Müdürlüğünce Yürütülen Çalışmalar

1. Yerel Yönetimlerimizin İhtiyaç duydukları taşınmazların Tahsis İşlemleri

Yerel yönetimlerin hizmet sunumunda ihtiyaç duydukları arsa, arazi ve binalar Hazine taşınmazları ile karşılanmaktadır. Bu doğrultuda, hizmet binası, sosyal - kültürel hizmetler ve

alt yapı hizmetleri gibi amaçlarda kullanılmak üzere Hazine taşınmazları belediye, il özel idaresi ve köylere tahsis edilmektedir. Bu sayede yerel yönetimlerimizce yapılan kamu yatırımları Hazine taşınmazları üzerinde yapılmakta, idarelerin kamulaştırma ve satın alma yükü azalmaktadır. Bu kapsamda 2023 yılında toplam 1.021 adet, 18 milyon m² taşınmaz belediye, il özel idaresi ve köylere tahsis edilmiştir.

Millet Bahçeleri Yapımı için Hazine taşınmazları ile Arazi Desteği Sağlanması

Şehirlerimize daha yeşil ve ferah yaşam alanları kazandırmak, yaşam ve çevre kalitesini yükseltmek ve kimlikli şehirler oluşturmak amacıyla başlatılan yeşil şehir vizyonu projesinin bir parçası olacak şekilde millet bahçeleri yapım çalışmaları ülke genelinde yaygınlaştırılarak yürütülmektedir.

Şehirlerimizde millet bahçesi yapımı için ihtiyaç duyulan alanların Hazine taşınmazları ile karşılanması amacıyla yerel yönetimlerimize Hazine taşınmazları tahsis edilmektedir. Bu kapsamda 2023 yılında 2 milyon 817 bin m² yüzölçümlü Hazine taşınmazı millet bahçesi yapılmak üzere belediyelere tahsis edilmiştir.

Hazine Taşınmazlarının Yeşil ve Yaşanabilir Bir Çevre İçin Kullanılması

Hazine taşınmazları şehirlerimizin yaşam alanlarını güzelleştirmek ve yeşil alanlarını artırmak amacıyla kullanılmak üzere yerel yönetimlere tahsis edilmektedir. Bu kapsamda 2023 yılında; park, yol, yeşil alan vb. gibi kamu ortak kullanımı için; 123 adet, 11,6 milyon m² taşınmaz belediye, il özel idaresi ve köylere tahsis edilmiştir.

Katı Atık Depolama Alanları İçin Taşınmaz Desteği

Hazine taşınmazları; çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi, atıkların toplanması, taşınması, geri kazanılması ile çevre ve insan sağlığına olumsuz etki yapmadan nihai bertarafına ilişkin yükümlülük, yetki ve sorumlulukları gereğince belediyelere katı atık depolama alanları için tahsis edilmektedir. 2023 yılında Belediyelerin atık toplama, taşıma ve geri kazanımı faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla ihtiyaç duydukları katı atık depolama alanları için 20 adet, 2,3 milyon m² taşınmaz tahsis edilmiştir.

İklim Dostu Yenilenebilir Enerji Yatırımları Desteği

İklim değişikliği ile mücadele kapsamında fosil yakıt kullanımının azaltılması ve çevre dostu yatırımların artırılması amacıyla yerel yönetimlerimize Hazine taşınmazları tahsis edilmektedir.

Bu kapsamda 2023 yılında toplam 2,8 milyon m² yüzölçümlü Hazine taşınmazı güneş santrali yapılmak üzere mahalli idarelere tahsis edilmiştir.

Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarımızın Eğitimini Hazine Taşınmazları İle Destekliyoruz

Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarımızın eğitimleri için rehabilitasyon merkezleri yapılması amacıyla yerel yönetimlere proje kapsamında 2023 yılında toplam 461 bin m² yüzölçümlü Hazine taşınmazı tahsis edilmiştir.

Sokak Hayvanlarının Rehabilitasyonu Amacıyla Belediyeleri Destekliyoruz

Sokakta yetişmiş, kaybolmuş ya da sahipleri tarafından dışlanmış hayvanlara sığınacak geçici bir yer olan hayvan barınaklarının artırılması amacıyla yerel yönetimlerimize Hazine taşınmazları tahsis edilmektedir.

Bu kapsamda 361 bin 995 m² yüzölçümlü Hazine taşınmazı hayvan barınağı yapılmak üzere belediyelere tahsis edilmiştir.

2. Belediyelerin Vergi Borcunun Ödenmesinde Taşınmazların Vergi Borcuna Mahsuben Satın Alınması

Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları tarafından ihtiyaç duyulan taşınmazların temin edilmesinde kullanılan bir diğer yöntem de bu taşınmazların Hazine taşınmazlarının vergi borcuna mahsuben satın alınmasıdır. Böylece ihtiyaç duyulan taşınmazlar bütçeden kaynak kullanılmaksızın edinilmek suretiyle ilgili kamu idarelerine tahsis edilmektedir. Bu kapsamda 2023 yılında; 348 adet, 785 bin m² taşınmaz vergi borcuna mahsuben satın alınmak suretiyle eğitim, sağlık, dini tesis vb. amaçlarda kullanılmak üzere ilgili kamu idarelerine tahsis edilmiştir.

3. Hazineye Ait Taşınmazların Satışından Belediyelere Pay Aktarılması

4706 sayılı Kanun'un 5'inci maddesi kapsamında Belediye ve mücavir alan sınırları içindeki Hazineye ait taşınmazların satış bedellerinin tahsil edilen kısmından öncelikle yerinde muhafaza edilemeyen yapıların tasfiyesinde kullanılmak şartıyla %10'u, ilgili belediyelerin 20/7/1966 tarihli ve 775 sayılı Kanun hükümlerine göre oluşturulan fon hesabına aktarılır. Kalan kısmından ise ilgili belediyeye %30, varsa büyükşehir belediyesine % 10 oranında pay

verilir. Bu kapsamda 2023 yılında Hazine taşınmazlarının satış gelirlerinden belediyelere yaklaşık 2,5 milyar TL pay aktarılmıştır.

L. Toplu Konut ve Kentsel Dönüşüm Çalışmaları

1. Sosyal Konut Üretimi

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Toplu Konut İdaresi, yerel yönetimlerle işbirliği halinde ve bir planlama çerçevesinde sosyal konut, kentsel dönüşüm projeleri, sanayi siteleri, millet bahçeleri ve şehirlerin ihtiyaçları doğrultusunda hizmet binaları ile diğer donatıların inşasını sağlamaktadır.

Konut kampanyalarımız, 81 il ve ilçelerimizde özellikle konut ihtiyacı, arsa stoku ve nüfus yoğunluğu gibi parametreler göz önünde bulundurularak, titiz bir çalışma ile şekillendirilmektedir.

Bu çerçevede 81 ilde şehir ve ilçe merkezleri ağırlıklı olmak üzere ihtiyaç duyulan bölgelerde yaklaşık 2 trilyon 976 milyar TL'lik ihale bedeli (güncellenmiş bedeldir.) ile 5 milyon vatandaşımızın oturacağı sağlıklı, güvenli 1 milyon 341 bin konut ve 40.799 sosyal donatı inşa edilmiştir. (28/02/2024 tarihi itibarıyla)

Üretilen konutların %88'i sosyal konut niteliğinde olup, konutlar az peşinat, düşük taksit ve uzun vadelerle vatandaşlarımıza sunulmaktadır.

2023 yılında küresel olumsuzluklara rağmen 160 bin konut ve 3 bin sosyal ünitelerin ihalesi gerçekleştirilmiştir.

Böylece yaklaşık 200 sektörün üretimi canlı tutularak hem ekonomiye hem de istihdama katkı sağlandı.

2022 yılı içinde 250 bin konut kampanyası düzenlenmiş olup bu konutlar için toplam 5 milyon 58 bin başvuru gerçekleştirildi.

Yıl içinde daha önce satışı gerçekleştirilmiş 40.917'si konut, 2.464'ü işyeri olmak üzere toplam 44.334 bağımsız birimin teknik ve sosyal donatılarıyla birlikte teslimi yapılmıştır.

Mersin Çay Mahallesi Sosyal Konutları

2019 ve 2020 yıllarında Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığımızın koordinasyonunda TOKİ tarafından başlatılan 50 ve 100 bin konut kampanyasında bitirilen konutlar da etaplar halinde teslim edilmiş ve edilmeye devam etmektedir.

İstanbul Kayaşehir Sosyal Konutları

Adana Sarıçam Buruk Mah. Sosyal Konutları

ÜRETİLEN KONUTLARIN DAĞILIMI	
Dar ve Orta Gelir Grubu	41,82%
Alt-Yoksul Gelir Grubu	12,03%
Gecekondu Dönüşüm	16,61%
Afet Konutu Uygulaması	17,81%
Tarım Köy Uygulaması	0,56%
Kaynak Geliştirme(TOK İ)	1,61%
Kay. Gel.(E.G.Y. O+EPPY)	9,56%

ÜRETİLEN SOSYAL DONATILARIN DAĞILIMI	
Okul	1.425 (30.150 derslik)
Üniversite	26
Spor Salonu	997
Yurt Pansiyon	217 (83.880 kapasite)
Hastane	270 (266'sı Sağlık Bak. Protokolü ile yapılmıştır.)
Sağlık Ocağı	100
Ticari İşyeri	2.173
Kütüphane	47
Cami	998
Kamu Hizmet Binası	376
Stadyum	21
Millet Bahçesi	188
Sanayi Sitesi	10.814
Diğer sosyal donatılarla birlikte toplam	40.799

2. Kentsel Dönüşüm Çalışmaları

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ve 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında belediyelerle işbirliği içinde yapılan çalışmalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 84: Kentsel Dönüşüme İlişkin Veriler

GÖSTERGE	2023 Yılı İtibarıyla Toplam
6306 sayılı Kanun kapsamında belediyelere yetki devri yapılan riskli alan sayısı	220
Yetki devri yapılan riskli alanların büyüklüğü (hektar)	6.796
Bu alanlarda dönüşüme alınan bağımsız birim sayısı	398.226
5393 sayılı Belediye Kanununun 73 üncü maddesinin birinci fıkrasının son cümlesine göre belediyelerce kentsel dönüşüm uygulanan alan sayısı	184

Kaynak: KDB, 2024

6306 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 31/05/2012 tarihinden itibaren belediyelere yetki devri yapılan riskli alan sayısı 2023 yılı sonu itibarıyla 220 sayısına ulaşmıştır. Öte yandan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73'üncü maddesinin birinci fıkrasının son cümlesine göre belediyelerce kentsel dönüşüm uygulanan alan sayısı 184'e yükselmiştir.

İstanbul'da 2023 yılında 7 ilçede ilçe belediyelerinin teklifi üzerine 33 alan rezerv yapı alanı olarak belirlenmiştir. 6306 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 31/05/2012 tarihinden itibaren belediyelere yetki devri yapılan riskli alan sayısı 2023 yılı sonu itibarıyla 56'ya, rezerv yapı alanı sayısı 137'ye ulaşmıştır. Öte yandan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73'üncü maddesinin birinci fıkrasının son cümlesine göre belirlenen 4 adet alanda belediyelerce kentsel dönüşüm uygulamaları devam etmektedir.

İstanbul'da 22 ilçede yaklaşık 144.822 adet bağımsız bölümün dönüşüm çalışmaları belediyeler ve Bakanlığımız koordinasyonu ile devam etmektedir. Üsküdar, Beyoğlu, Gaziosmanpaşa, Bağcılar, Avcılar, Esenler, Güngören ve Ataşehir ilçelerinde dönüşümler sürdürülmektedir. Türkiye'nin en büyük kentsel dönüşümlerinden biri Esenler'de başlatılmış olup ilçede imara açık olmayan bölgelerdeki konutların güvenli konutlara taşınması için Belediye iş birliği ile yürütülen kentsel dönüşüm projesinde yaklaşık 60 bin konutluk bir dönüşüm devam etmektedir.

Ayrıca İstanbul İli için "Yarısı Bizden" kampanyası kapsamında 26/04/2023-02/06/2023 tarihleri arasında e-Devlet kapısı üzerinden gerçek veya tüzel kişiler tarafından toplam 106.225 bina, 1.225.063 bağımsız bölüm için 290.584 adet başvuruda bulunulmuştur.

Yapım yardımı kapsamında yürütülecek iş ve işlemlerin belirlenmesi amacıyla Cumhurbaşkanlığı Kararı ve eki Usul ve Esasların hazırlanması çalışmaları devam etmektedir.

Riskli Yapı faaliyetlerine ilişkin "6306 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 2012 yılından 2023 yılı sonuna kadar; bu Kanun kapsamında maliklerin talebine istinaden veyahut Bakanlığımızca resen, Ülkemiz genelinde 885.882 adedi konut ve 136.203 adedi işyeri olmak üzere toplamda 992.085 adet bağımsız bölüm içeren 273.628 adet yapı için riskli yapı tespiti yaptırılmış, bunlardan 768.003 adedi konut ve 111.636 adedi işyeri olmak üzere toplam 879.639 adet bağımsız bölüm içeren 252.377 adet riskli yapının yıkımı gerçekleşmiştir."

Bakanlığımız Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca; Cumhurbaşkanımız tarafından 2012 yılında başlatılan "Türkiye'nin Her Yerinde Kentsel Dönüşüm" hedefi kapsamında İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere ülke çapında kentsel dönüşüm projeleri geliştirmeye,

şehirlerimizi yenilemeye devam ediyoruz. Şu ana kadar toplam 221 bin konutun dönüşümü sağlanmış olup, 2023 yılı içinde 7.723 gecekondü dönüşüm konutunun ihalesi gerçekleştirilmiştir.

İstanbul'da 22 ilçede yaklaşık 27 bin konutun dönüşüm çalışmaları devam etmektedir. Üsküdar, Beyoğlu, Gaziosmanpaşa, Bağcılar, Avcılar, Esenler, Güngören ve Ataşehir ilçelerinde dönüşümler sürdürülmektedir. Türkiye'nin en büyük kentsel dönüşümlerinden biri Esenler'de başlatılmıştır.

2023 yılında Aksaray, Ankara, Bayburt, Bolu, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul, Kastamonu, Kayseri, Rize, Şanlıurfa, Trabzon, Yalova ve Yozgat illerinde 16 ilçede yer alan 20 projede 20 milyar TL ihale bedelli toplam 7.723 konut ve 1.244 iş yerinin inşaatı başlatılmıştır.

İstanbul Esenler Kentsel Dönüşüm Konutları

3. Tarihi Kent Merkezleri

Kent meydanlarının iyileştirilmesi ve dönüştürülmesi kapsamında aralarında Bursa, Nevşehir, Samsun, Çankırı, Diyarbakır, Erzurum, Kayseri, Konya, Muş, Siirt, Sinop, Sivas, Yozgat ve Şanlıurfa illerimizde 17 proje geliştirilmiş, bu projelerin 6 tanesi tamamlanmış olup kalan uygulamalarda çalışmalar hızla devam etmektedir.

4. Afet Konutları

24 Ocak 2020 yılında meydana gelen Elazığ ve Malatya depreminin ardından 27.615 konut, İzmir depreminden sonra 5.061 konut inşa edilmiştir.

Giresun, Rize, Kastamonu, Sinop ve Bartın sel felaketi ile Antalya ve Muğla'da çıkan yangınlar sonrasında yanan ve yıkılan konutlarının yerine yenisi yaparak vatandaşlarımıza teslim edilmiştir. Toplamda 42 bin afet konutu üretilmiştir.

6 Şubat tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde toplam 131 bin 612 konutun yapım ihalesi tamamlanmış olup, bunların 41.613 adedinin teslimleri etaplar halinde gerçekleştirilmektedir.

İzmir Afet Konutları

Malatya Doğanyol Afet Konutları

Elazığ Deprem Konutları

Antalya Afet Konutları

Muğla Marmaris Afet Konutları

Şanlıurfa Afet Konutları

Adiyaman Afet Konutları

Gaziantep Afet Konutları

5. Sanayi Siteleri İnşaatı

Yerel yönetimlerle işbirliği halinde şehirlerin içinde yer alan eski ve fonksiyonunu kaybeden sanayi alanlarını planlanan yeni sanayi tesislerine taşıyarak, hem sanayi alanlarının yenilenmesi sağlanmakta hem de esnafın daha modern ve ihtiyaçlarına cevap veren alanlarda üretime ve istihdama katılmasına destek olunmaktadır.

Aksaray Sanayi Sitesi'nde 1.620, Bursa Büyük Sanayi Sitesi (BESOB) Mobilyacılar 1. Etapta 125, Diyarbakır Yeni 4. Oto Sanayi Sitesi'nde 814, Trabzon İli, Araklı İlçesi Küçük Sanayi Sitesi'nde 216, Uşak Merkez 1.Etap Kentsel Yenileme Projesi Dokumacılar Sitesi'nde 108, Kayseri Erciyes Küçük Sanayi Sitesi'nde toplam 916 işyeri ve 55 imalathanenin inşaatı tamamlanmış olup 7.319 işyerini içeren 11 Sanayi Sitesi Projesinin inşaatı devam etmektedir.

6. 250.000 Konut Kampanyası

2022 yılı Eylül ayında başlatılan ve Türkiye’ye 500 bin sosyal konut, 1 milyon altyapısı ve imarı hazırlanmış konut inşa edilecek arsa ve esnafımız için hazırlanan 50 bin iş yeriyle Cumhuriyet tarihinin en büyük sosyal konut hamlesi başlatılmıştır. İlk etabı olan 250 bin konut, 10 bin iş yeri ve 1 milyon konutluk arsa vatandaşlarımız sunulmuştur. Bu projeye konutu olmayan vatandaşlarımıza konut, mesleği olup dükkânı olmayan vatandaşlarımıza işyeri, kendi evini yapacak vatandaşlarımıza da arsa ve proje desteği sağlanmaktadır.

“İlk Evim 250 Bin Sosyal Konut Projesinin” başvuruları 14/09/2022 – 31/10/2022 tarihleri arasında alınmıştır. Projeye başvuru bedeli yatırarak başvurusu tamamlayan kişi sayısı 5.058.837’dir. Hak sahibi belirleme kurasına 4.689.957 kişi katılmıştır. Bu kapsamında 45.619 konutun ihalesi gerçekleştirilmiş, diğer konutların ihaleleri de etaplar halinde devam etmektedir.

7. İlk Evim Kampanyası

İlk Evim Projesi ile konut ihtiyacı, arsa stoku ve nüfus yoğunluğu gibi parametreler göz önünde bulundurularak belirlenen 81 ilde, 693 ilçede, İdaremizce tahsis edilen arsalarda müstakil veya müşterek olarak vatandaşlarımızın belirlenen kriterlere uygun olarak evlerini inşa ettirmeleri planlanmıştır.

Kampanya kapsamında 178.085 müstakil ev inşa edilmesine yönelik belirlenmiş olan arsalar 716.883 başvuru, 821.915 konutluk müşterek ev inşa edilmesine yönelik belirlenmiş olan arsalar 138.829 başvuru olmak üzere toplam 855.712 başvuru alınmıştır. Bu kapsamında 69 il merkezinde ve 624 ilçede Müstakil ve Müşterek Arsa Projelerine 1.177.000 başvuru yapılmış olup 722.698 geçerli başvuru bulunmaktadır.

8. İlk İş Yerim Kampanyası

İlk İşyerim Projesi kapsamında üretilecek işyerleri, kendi işyerinin sahibi olmak isteyen esnafa, dükkân bedelinin %10’u peşin alınarak, kalan kısmı 120 ay vadeli olarak ve memur maaş artış oranına endeksli taksitler ile sunulacaktır. Bu kampanya ile ülke ekonomisi ve istihdamı için katma değer katılması planlanmaktadır.

Başta Ankara, Şanlıurfa, İzmir ve Diyarbakır illerinin bulunduğu 29 ilde ilk etapta 10 bin işyeri olarak planlanmış olup, proje ve ihale süreçleri devam etmektedir.

M. İklim Değişikliği Başkanlığınca Yürütülen Çalışmalar

İklim değişikliği risklerinin coğrafi, ekonomik, sosyal ve çevresel koşullara göre değişkenlik göstermesi sebebiyle, yerel analiz ve uygulamalar yapılması iklim değişikliğine uyumun etkinliği açısından önem arz etmektedir. Ayrıca, sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik yerel çabalar da küresel iklim değişikliği ile mücadelede önemli katkı sağlamaktadır.

2024-2030 yıllarını kapsamak üzere Ulusal İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı hazırlık çalışmaları Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) aracılığı ile yürütülmekte olan ve Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen “Türkiye’de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi” (IPA-II) kapsamında “Türkiye’de yaşayanların, kamu ve özel sektör kurumlarının iklim değişikliğinin etkilerine karşı hazırlıklı olmasını ve uyumunu sağlamak için ekonomik, sosyal ve ekolojik açıdan daha dirençli, daha sürdürülebilir, daha yeşil bir Türkiye” vizyonu ile 2030 yılına yönelik stratejilerin ve eylemlerin belirlendiği Ulusal İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2024-2030 hazırlanmıştır. Eylem Planı’nın (2024-2030) nihai hali İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu (İDUKK) üyelerinin onayı ile kabul edilmiş olup Resmi Gazete’de yayımlanacaktır.

Proje kapsamında çalışılan sektörlerden biri de kent sektörüdür. Kentsel yerleşimler için belirlenen sorunları ortadan kaldırmak ve değişen iklim karşısında uyum göstermek için teknolojik eylemler (sert-gri), toplumsal eylemler (yumuşak) ve doğa temelli (yeşil) eylemler olmak üzere üç kategoride eylemler tanımlanmıştır. Teknolojik eylemler; yapı malzemeleri, set ve altyapı inşası, yeşil çatı ve cepheler gibi uygulamaları kapsarken, toplumsal eylemler; eğitim, kapasite artırımı, mevzuat değişiklikleri, koordinasyon sağlanması, iş birliği ve 81 ilde Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları hazırlanmasına ilişkin eylemleri içermektedir. Doğa temelli eylemler ise yeşil alanların artırılması ve mevcutların korunması, ekolojik koridor oluşturulması, kentsel tarım uygulamaları ve yağmur suyu toplama sistemleri gibi eylemleri içermektedir. Anılan eylemlerden pek çoğu yerel yönetimlerin sorumlu ya da ilgili olduğu eylemlerdir. Ulusal İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında her bir eylemden sorumlu kurumlar tarafından geçmiş yıla ait gelişmeler çevrim içi izleme sistemine girilecek ve eylemler izlenerek değerlendirilecektir.

Bununla birlikte, pilot 4 il olarak Konya, Samsun, Sakarya ve Muğla’nın iklim değişikliğinden etkilenebilirlik ve risk analizleri yapılmış olup bu illerin İklim Değişikliğine Uyum Eylem Planları tamamlanma aşamasındadır.

Ayrıca, yerel iklim değişikliği eylem planı hazırlamak ve iklim değişikliğine uyum projeleri gerçekleştirmek isteyen yerel yönetimler gibi kar amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlara finansman desteği sağlanmasını amaçlayan hibe programı yürütülmektedir. Bu kapsamda iklim değişikliğine uyum çalışmaları için belediyelere, üniversitelere ve sivil toplum kuruluşlarına toplamda 29 proje için 6,8 milyon Avro hibe desteği sağlanmıştır. Bu projelerin yerelde yürütülmesi Ocak 2024'de başlamış olup Başkanlığımızca teknik destek sağlanmaktadır.

Bunlara ek olarak Türkiye'de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında yerel yönetimlerin iklim değişikliğine uyum konusunda kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla 20 farklı ilde bölgesel eğitim programlarının yürütülmesi planlanmaktadır.

Diğer taraftan; iklim değişikliği ile ilgili paydaşların ürettiği içerik ve verileri tek bir kaynaktan toplayan ve Türkiye'deki tüm paydaşların erişimine açarak ulusal bir iklim değişikliği hafızası oluşturmayı hedefleyen İklim Portalının e-Devlet ile entegrasyonu sağlanmıştır. Diğer internet tabanlı uygulamalar ise e-YİDEP ve e-İDUSEP'tir. İklim Portalı içerisinde bir araç olarak tasarlanmış olan e-YİDEP, yerel yönetimlerin iklim değişikliği eylem planlarında yer verdiği eylemlere yönelik bir izleme-değerlendirme mekanizması olarak tasarlanmış olup yerel yönetimlerin sera gazı envanterlerini yıllık bazda girebilmelerine de olanak sağlamaktadır. Planda yer alacak eylemler, sorumlu ve ilgili kuruluşlar sisteme girilerek belirlenecek eylemlerin ilerleme süreçleri takip edilecektir. e-İDUSEP aracı, İklim Portalı altında konumlandırılacak olup ilgili paydaşların erişimine açılacaktır.

27 Eylül 2023 tarihinde açılış toplantısı gerçekleştirilen "Türkiye'de Yerel İklim Eylemi için Avrupa Birliği Ortaklığı Projesi (IPA III)" Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Ofisi tarafından yürütülmekte olup, yararlanıcısı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı/İklim Değişikliği Başkanlığı'dır. Proje süresi 60 ay ve bütçesi 22.206.000 Avro'dur. Bu bütçenin 7.500.000 Avro'luk kısmı Teknik Yardım için 14.706.000 Avro'luk kısmı ise Hibe için ayrılmıştır. Projenin genel amacı, nihai olarak sürdürülebilir, düşük karbonlu ve iklim dirençli kalkınmaya katkıda bulunacak olan yerel düzeyde uygulama kapasitesinin artırılması yoluyla, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele çabalarına destek olmaktır. Nihai amacı, Türkiye'nin yerelde iklim değişikliği azaltım ve uyum kapasitesini geliştirmektir.

Proje kapsamında; Türkiye'nin iklim projeksiyonları IPCC AR6 dönemi kapsamında SSP (Shared Socioeconomic Pathways/Ortak Sosyoekonomik Rotalar) senaryoları doğrultusunda güncellenecek ve çözümlükleri iyileştirilecek, model Türkiye'de ilk kez 3 kilometre çözümlük kadar düşürülüp güncel SSPs senaryoları doğrultusunda hazırlanacaktır.

Yapılan model çalışmasının çıktıları, Türkiye özelinde iklim indisleri seçilerek model çıktılarıyla konum tabanlı iklim değişikliği tehlike analizleri gerçekleştirilecektir. Yapılan analizler, 12 Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması-İBBS1 (NUTS1) özelinde sektörel bazlı etkilenebilirlik ve risk analizlerinin yapılması amacıyla kullanılacaktır. Bu çalışmanın çıktıları ile yerel iklim değişikliği eylem planlarının bilimsel altlığını hazırlayacak olup ulusal düzeyde üst politika belgeleri ve yatırım programlarında iklim değişikli kaynaklı risk ve tehlikelerin göz önüne alınmasına imkân sağlayacaktır.

Yine proje kapsamında; iklim portal özelinde yerelde iklim eylemini destekleyecek internet tabanlı karar destek araçlarının geliştirilmesi, kapasite geliştirme ve eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi, Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları için düzenleyici bir çerçevenin oluşturulması, 14.700.000 bütçeli bir hibe programının yürütülmesi faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

Ayrıca; Yerel İklim Değişikliği Eylem Planlarının (YİDEP) hazırlanması için Antalya, Kahramanmaraş, Ordu, Elazığ, Isparta ve Kastamonu pilot iller olarak seçilmiştir. Bu proje kapsamında gerçekleştirilecek olan toplantılar ve çalıştaylar ile illerin iklim değişikliğine karşı daha dirençli olmasına destek olmayı hedeflemekte ve illerin bu alandaki kapasitelerini artırmayı planlamaktadır.

Diğer taraftan; Bakanlığımız ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Marmara Araştırma Merkezi (TÜBİTAK-MAM) tarafından yürütülen Çanakkale, Tekirdağ, Yalova illeri için Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları Hazırlanması projesi kapsamında, söz konusu üç il için Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları tamamlanmıştır.

13. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mahalli idareler, halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Kuruluş, görev ve yetkileri yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Ülkemizde kamusal hizmetlerin halka en yakın yerde ve onların ihtiyaçlarına uygun bir biçimde sunulması bakımından önemli bir işlev üstlenen mahalli idareler, son yıllarda yapılan hukuki düzenlemeler ile hem insan kaynakları hem de mali kaynaklar bakımından güçlenerek daha etkin bir şekilde hizmet verir hale gelmektedirler.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 41'inci maddesi ve bu maddeye dayanarak hazırlanan ve 22/04/2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlar ve Performans Programları ile Faaliyet Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik gereğince mahalli idarelerdeki harcama yetkilisi her yıl Şubat ayı sonuna kadar birim faaliyet raporunu hazırlayarak üst yöneticiye sunar. Harcama yetkilisi, raporun içeriğinden üst yöneticiye karşı sorumludur. Mahalli idaredeki üst yöneticiler ise birim faaliyet raporlarını esas alarak idare faaliyet raporunu hazırlar. İl özel idarelerinde Mart ayı, belediye ve mahalli idare birliklerinde ise Nisan ayı sonuna kadar idare faaliyet raporu kamuoyuna açıklanır. İdare faaliyet raporunun birer örneği Sayıştay ve ilgili Bakanlığına gönderilir. Üst yöneticiler hazırladıkları idare faaliyet raporunda yer alan bilgilerin doğruluğundan meclislerine karşı sorumludurlar.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, mahalli idarelerin idare faaliyet raporlarını esas alarak Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunu Haziran ayının 15'ine kadar hazırlayarak kamuoyuna açıklamakta ve birer örneğini Cumhurbaşkanlığına ve Sayıştay'a göndermektedir.

2023 yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu'nda; mahalli idarelerin ülkemizdeki tarihsel gelişimi, hukuki durumları, görev, yetki, imtiyaz ve sorumluluklarına geniş yer verilmiştir. Ayrıca, ülkemizdeki mahalli idarelere ilişkin genel sayısal bilgiler değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin mahalli idarelerle ilgili taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve taahhütler kapsamında Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Yerel Topluluklar ve Yerel Yönetimler Arasında Sınır Ötesi İşbirliği Avrupa Çerçeve Sözleşmesi, Avrupa Kentsel Şartı I-II, Yerel Gündem 21 ve Habitat çalışmalarına değinilmiştir.

2023 yılı itibarıyla; il özel idarelerinde 9.402, belediyelerde 161.764, bağlı idarelerde 22.336, mahalli idare birliklerinde (köy birlikleri hariç) ise 1.429 olmak üzere mahalli idarelerde toplam 194.931 personel istihdam edilmektedir. Mahalli idarelerdeki personelin %71,74'ünü memurlar, %4,39'unu sözleşmeli personel, %22'sini sürekli işçiler, %1,87'sini ise geçici işçiler oluşturmaktadır. Ayrıca toplam 624.770 personel mahalli idare şirketlerinde çalışmaktadır. Türkiye'de kamuda istihdam edilen personel sayısı 4.447.154'tür. Mahalli idarelerin kamu istihdamı içindeki payı %4,38'e karşılık gelmektedir. Mahalli idarelerdeki memur sayısının kamuda çalışan memur sayısına oranı %4,02, sözleşmeli personel sayısının kamuda çalışan sözleşmeli personel sayısına oranı %2,59, sürekli işçi sayısının kamuda çalışan sürekli işçi sayısına oranı %7,14, geçici işçi sayısının kamuda çalışan geçici işçi sayısına oranı %9,38'dir.

Mahalli idarelerin 2023 yılı bütçe gerçekleştirmelerinde, gelirlerin giderleri karşılama oranında bir düşüş olduğu görülmektedir. 2022 yılında bütçe %8,9 açık verirken 2023 yılında %11,7 açık vermektedir.

2023 yılında mahalli idarelerin toplam harcaması 963.880.966.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu harcamaların %46,88'i mal ve hizmet alımları, %1,21'i sermaye transferleri, %9,57'si personel giderleri ve %42,34'ü diğer harcamaları (faiz harcamaları, cari transferler, SGK devlet primi, borç verme ve sermaye harcamaları) oluşturmaktadır

2023 yılında mahalli idarelerin toplam gelirleri 863.237.561.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu gelirlerin %60,42'sini faizler paylar ve cezalar, %16,51'ini teşebbüs ve mülkiyet gelirleri, %7,09'unu vergi gelirleri ve %15,98'ini diğer gelirleri (alınan bağış ve yardımlar, sermaye gelirleri, alacaklardan tahsilatlar) oluşturmaktadır.

Öz gelirlerin toplam mahalli idareler gelirleri içindeki payı %37,30'dur. Bu oran; belediyeler genelinde %32,68, büyükşehir belediyelerinde %15,60, il belediyelerinde %34,09, ilçe ve belde belediyelerinde %51,78, belediye bağlı idarelerinde %74,10, il özel idarelerinde %8,11 ve mahalli idare birliklerinde %35,11'dir.

2023 yılı genel bütçe vergi gelirlerinden mahalli idarelere aktarılan pay 474.601.853.000 TL olup; bu gelirin toplam mahalli idare gelirleri içindeki payı %54,98'dir. Toplam bütçe gelirleri içerisindeki genel bütçe vergi gelirleri payı il özel idarelerinde %29,50, belediyeler genelinde %64,37, büyükşehir belediyelerinde %83,19, il belediyelerinde %62,46, ilçe ve belde belediyelerinde %43,28, belediye bağlı idarelerinde ise %13,68'dir.

Mahalli idarelerin denetimi yapılan yasal düzenlemelere uygun şekilde gerçekleştirilmektedir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile çizilen çerçeveye uygun olarak İl Özel İdaresi ve Belediye Kanunu'nda denetime dair ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu kapsamda; il özel idaresi ve belediyelerde iç ve dış denetimin yapılacağı, denetimin iş ve işlemlerin hukuka uygunluğu ile sınırlı olacağı, denetimde performans önem verileceği, mali işlemler dışında kalan diğer idari işlemlerin İçişleri Bakanlığı tarafından da denetleneceği yapılan düzenlemeler arasında yer almıştır. 2023 yılında yapılan denetimler kapsamında 425 mahalli idare birimi denetlenmiş, 1.249 muhtelif rapor düzenlenmiştir.

Mahalli idare birimi olan köy idarelerine, 5018 sayılı Kanun kapsamına girmediklerinden dolayı Raporda değinilmemiştir. Köylerin ihtiyaç duydukları hizmetler, merkezi idare, il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birlikleri tarafından yerine getirilmektedir. Köylerin içme suyu ve yol sorunlarını çözmek amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda uygulanan KÖYDES Projesi ile köylerin alt yapı hizmetleri münhasıran köylere hizmet götürme birlikleri eliyle gerçekleştirilmektedir.

2023 yılı sonu itibarıyla Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne hazırlanan köy yolu ve köy içme suyu envanterine göre; il özel idarelerinin sorumluluk alanındaki toplam yol ağı 192.502 km'dir. Bunun %53,2'si asfalt, parke taşı ve beton yol, %38,8'i stabilize, %8'i de ham ve tesviye yoldur. Köylerin il, ilçe ve belde merkezleri ile devlet ve il yollarına en uygun güzergahla ulaşımını sağlayan birinci derece yollar asfalt, stabilize ve beton yol standardındadır.

Öte yandan, kırsal kesimde bulunan 40.084 yerleşim yerinin %94'ünün yeterli içme suyu varken, %5,6'sının yetersiz içme suyuna sahiptir. Susuz olan köy ve bağlılarının oranı ise %0,4'tür.

e-Devlet uygulamaları kapsamında belediyelerin de iş ve işlemlerinin elektronik ortamda yürütülmesini sağlayacak e-Belediye Bilgi Sistemi ile vatandaşlara dönük hizmet

süreçleri basitleştirilecek ve standardizasyon sağlanacak, kamu kurumları ve yerel yönetimler arasında anlık veri paylaşımı kurulacak, hizmetler merkezi sistem üzerinden yürütülerek vatandaş işlemlerinin elektronik ortamda elektronik veya mobil imza ile yapılabilmesi sağlanacaktır.

Sonuç olarak; ülkemizdeki mahalli idarelerin, son yıllarda gerçekleştirilen hukuki düzenlemeler çerçevesinde yetki ve mali kaynaklarındaki artış sonucunda ortaya çıkan veriler, mahalli idare faaliyetlerinin insanımızın günlük yaşamında geçmişe göre daha fazla yer alacağını, mahalli idarelerin kamu yönetimi içindeki ağırlığının artacağını, kullandıkları kaynaklar ve üstlendikleri görevler itibarıyla mahalli idarelerin hayatımızı daha çok etkileyeceğini göstermektedir. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan tespit ve veriler; mahalli idareler, bağlı idareler ve mahalli idare birlikleri ile bu alanda karar vericilere katkı sağlayarak farkındalık oluşturacaktır. Bununla birlikte söz konusu çalışma sonucu tespit ve verilerin mahalli idare ve bunlara paydaş kurum ve kuruluşları ile bunların iş ve eylemlerinden etkilenen vatandaşların ihtiyacı olan bilgilere ulaşmaya katkıda bulunulacağı beklenilmektedir.

KAYNAKÇA

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü

İç Denetim Birimi Başkanlığı

İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Mülkiye ve Teftiş Kurulu Başkanlığı

İklim Değişikliği Başkanlığı

Kentsel Dönüşüm Başkanlığı

Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü

Milli Emlak Genel Müdürlüğü

Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2023 Yılı Mahalli İdareler Bütçe İstatistikleri, 2024

Sayıştay Başkanlığı, 2023 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, 2024

Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü

Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

İnternet Kaynakları

<https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri>

<https://www.sbb.gov.tr/kamu-istihdami/>

https://www.sayistay.gov.tr/files/2976_Say%C4%B1%C5%9Ftay%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%202023%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf

<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>